Delavska enotnost

Glasilo Zveze sindikatov Slovenije

Glavni urednik Dušan Gačnik
Odgovorni urednik Franček Kavčič

Ljubljana, 17. oktober 1986
številka 41, letnik 45, cena 65 dinarjev

OBRESTNE MERE V MLINU

Politika obrestnih mer je ena od kritičnih točk, na kateri se v okviru razprav o gospodarski politiki v letu 1987 lomijo kopja ekonomistov, gospodarstvenikov in politikov. Večina se strinja, da bodo realno pozitivne obrestne mere pomembno zmanjšale prelivanje akumulacije od upnikov k dolžnikom, izboljšale proizvodno sestavo in zmanjšale proizvodne stroške, pripomogle k bolj premišljeni naložbeni politiki in privlačnejšemu dinarskemu varčevanju. Nič manj številni in glasni pa niso nasprotniki realno pozitivnih obrestnih mer. Nekateri ponujajo kot nadomestilo politiko nominalnih obrestnih mer, ki naj bi se pač nekoliko hitreje kot doslej prilagajale rasti inflacije. Marsikdo pa upravičeno opozarja na objektivne ovire načrtovanega prehoda na realno pozitivne obrestne mere. Dosedanja samoupravna praksa je, na primer, pokazala, da del gospodarstva povečane nominalne obrestne mere vračunava v cene in s tem podpihuje inflacijo, morda še hujše pa je, da gospodarski subjekti pač ne plačujejo zapadlih obresti in drugih finančnih obveznosti. Iz tega izhaja logičen sklep, da zgolj z realno pozitivnimi obrestmi gospodarstva ni moč prisiliti k učinkovitejšemu gospodarjenju z družbenimi sredstvi in da se bo zvezna vlada lotila te naloge istočasno s celotnim spreminjanjem gospodarskega sistema in njegovih administrativnih »pravil igre«.

Kakorkoli že, dejstvo je, da je družbeni kapital v sedanjih razmerah nominalno premajhnih obrestnih mer inflacijsko razvrednoten, da podjetij niti malo ne sili k učinkovitejšemu investiranju, negospodarne porabe denarja pa se seveda za nazaj ne da več nadomestiti. Nekatera podjetja še vedno kar solidno živijo od inflacijske rente, vendar le na jugoslovanskem, ne pa tudi na mednarodnem tržišču, kjer vse bolj izgubljamo tržne deleže v boju s tujimi partnerji. Realne obresti so torej nujen pogoj za večji devizni priliv, od katerega sta odločilno odvisna notranja poraba vseh vrst in družbenogospodarski razvoj. Stopicanje na mestu, vztrajanje pri nominalno majhnih obrestih in administrativno poseganje v gospodarjenje podjetij nas torej ne bo daleč pripeljalo, kar pa ne pomeni, da se naj zavzemamo za tako imenovano šok terapijo in takojšen prehod na realno pozitivne obresti. Predpogoj za realne obresti je namreč, da so organizacije združenega dela najeta posojila sposobna vračati. Vemo pa, da niso sposobne. Naš dolgoročni cilj je torej postopno prilagajanje obrestnih mer inflaciji ob hkratnem zmanjševanju galopirajoče inflacije, ki nam omogoča trenutno preživetje, ne pa tudi zdravega razvoja. V sedanjih razpravah o vsem tem torej ne bi smeli več pozabljati na nujnost načrtnega uresničevanja protiinflacijske politike, brez katere nas tudi realno pozitivne obresti še zdaleč ne bodo potegnile iz razvojne krize.

Emil Lah

Dnevi kulture beloruske SSR v Sloveniji

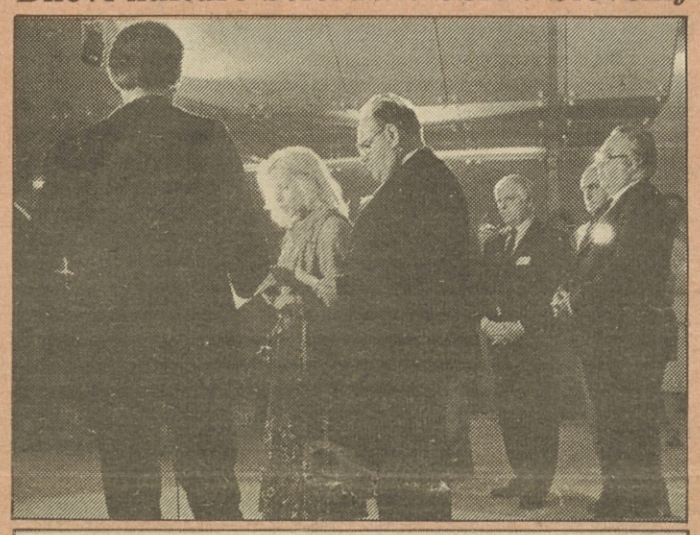

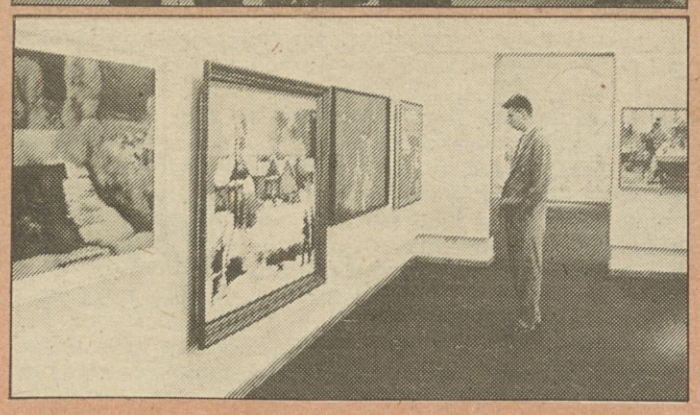

Te dni je v Sloveniji na obisku delegacija najuglednejših predstavnikov beloruske republike, ki jo vodi namestnica predsednika sveta ministrov BSSR Nina Nikolajneva Mazaijeva. Poleg delegacije je v goste v Slovenijo prišla tudi 179-članska skupina umetnikov in kulturnih delavcev.

Beloruski gostje so v tem tednu v različnih krajih po Sloveniji predstavili raznovrstnost in kulturno bogastvo svoje dežele. Bivanje pri nas so izkoristili tudi za vrsto srečanj in različnih pogovorov s predstavniki našega družbenopolitičnega in kulturnega življenja.

Slovesna otvoritev dnevov beloruske kulture je bila v veliki dvorani Cankarjevega doma, kjer so nastopili vrhunski ansambli, instrumentalni, vokalni, in baletni solisti.

V različnih krajih so se predstavili tudi lutkarji, prikazali so razstavi beloruskega slikarstva, grafike in domače obrti ter beloruskih knjig, poleg tega pa tudi bogat pregled svoje filmske ustvarjalnosti.

Svet ZSJ o družbeni vlogi sindikata

Težnja po udejanjanju

Vse kaže, da družbena in gospodarska neučinkovitost vse pogosteje sproža tudi vprašanja o pravem smislu in nalogah sindikalne organizacije. Pri tem prihaja do dveh skrajnosti. Po mnenju enih je sindikat lahko le podaljšana roka birokratsko-tehnokratskih sestavov, po mnenju drugih pa naj bi bil sindikat nekakšna opozicijska stranka, ki bi organizirala tudi štrajke.

*Do tako nasprotnih mnenj o sindikatu prihaja iz številnih razlogov, o katerih so po uvodni besedi **Zvonimirja Hrabarja** govorili člani zveznega sindikalnega vodstva. Hrabar je povedal, da v sindikalnih organih v glavnem fabriciramo sklepe in stališča in z njimi nadomeščamo množično dejavnost članstva. Zato se sindikat ne potrjuje kot množična organizacija, članstvo pa pošilja zahteve svojim organom, da ga zastopajo pred vse močnejšimi subjekti, ki odločajo v naši družbi. **Božidar Žan** je omenil ugotovitve predkongresne javnomnenjske raziskave, ki je razkrila, da le vsak peti delavec meni, da lahko odloča o vsem, in da vsak dvajseti misli, da je sindikalna organizacija dovolj močna za razreševanje življenjskih vprašanj delavcev. Sindikalni aktivisti pogosto sami razmišljajo tudi zaradi svoje nesposobnosti in konformizma, da naj sindikat neha biti politična podlaga samoupravljanja in da se naj ukvarja le s tistimi nalogami, ki jih aktivisti zmorejo.*

*Članstvo, po besedah **Mira Podbevška in Franca Sikoška,** kritizira sindikat oziroma njegove vrhove tudi zato, ker ni obveščeno o tem, kaj so rekli ob pripravljanju tako imenovanega zakona o plačah in tudi ob drugih pomembnih odločitvah, ki se sprejemajo v federaciji. Delavci, ki o tem niso obveščeni, zaradi tega menijo, da je ob vsem tem sindikat res na slepem tiru.*

Predsednica sveta ZSJ je po razpravi ugotovila, da so člani sveta ostali sami, četudi so na razpravo povabili vse dejavnike v federaciji, da so sindikalni aktivisti govorili sami s sabo, ne pa s tistimi, ki bi morali ustvariti razmere za drugačno delo sindikata. Na seji smo slišali veliko tudi o neenotnosti delavskega razreda, o perečih socialnih vprašanjih, pa tudi o malverzacijah in okoriščanju z družbenim premoženjem. Ob vseh teh naštevanjih je delegat iz Makedonije izrekel še mnenje, da je sindikat izgubil ugled pri delavcih in v javnosti, delegat z Reke pa da sindikalni aktivisti nimajo več zaupanja svojega članstva. Oboje lahko povežemo v misel, da bi sindikat, tudi zvezni, svoje delo moral ocenjevati veliko bolj samokritično, če bi želel pobegniti iz sedanje patne pozicije, s katero niso zadovoljni niti aktivisti, niti članstvo. Sindikat seveda ne sprejema vseh tistih, ki ob napadih na samoupravljanje napadajo tudi njega.

Teh idej, kot je pokazala razprava, ne sprejemajo niti delavci v osnovnih organizacijah. Sindikat se seveda mora usposobiti za vse funkcije, ki jih zdaj ima v političnem sistemu. Premika v tej smeri pa verjetno ne bo že kar po tej seji zveznega sindikalnega vodstva, ki je bila pripravljena brez sodelovanja baze in republiških sindikalnih organizacij.

Franček Kavčič

LJUBLJANA

Ob tednu otroka

Otrok, čigava radost si

V naši državi bi težko našli kakšen teden na koledarju, ki ni nečemu posebej posvečen. Domači ali tuji skrbi, pomoči, vprašanju. Večina te pozornosti je prevzeta iz sveta, namenjena pa tudi naši posebni skrbi, da bi vsaj tisti dan, teden ali leto s posebno zavzetostjo načeli vsebino, če se je ne že celovito lotimo. Tako tudi v tednu otroka.

Znanstvene ustanove doma in po svetu ugotavljajo, da je naša država glede rodnosti trdno na »pozitivni ničli«, da se namreč prirastek komajda pokriva z umrljivostjo. V Sloveniji se ta slika precej spreminja. Štetja kažejo, da je Slovencev iz leta v leto manj, da se najpogosteje odločajo za enega otroka, da je število splavov ponekod že večje od porodov.

Ali je to mogoče, saj je v Sloveniji in tudi v državi vsak dan slišati, da se Slovencem cedita med in mleko? V Sloveniji naj bi imeli najbolje urejeno otroško varstvo, razvito zdravstveno preventivo, v Sloveniji naj mladi ne bi imeli toliko težav z zaposlitvijo in stanovanji, v Sloveniji imamo zastonj šolstvo, zdravstvo, subvencionirano družbeno prehrano, vrsto služb, ki skrbijo, raziskujejo in pišejo poročila.

V Jugoslaviji milijon ljudi tako ali drugače organizirano skrbi za otroka. Za naših šest milijonov otrok. Imamo precej listin in še več lepih besed. Ob vsem tem pa je v Sloveniji vse več otrok, ki jim starši ne morejo kupiti banane ne tako imenovane dobre igrače, ki je sicer prestala vse mogoče »a« teste, a je na koncu tako draga, da pri nakupu oklevajo starši in vzgojnovarstvene organizacije.

Mogoče pa oni iz Milanovca, ki tako drago prodajajo tuje risanke, lepljenke, zloženke ali albume s tristo in več manjkajočimi sličicami, mogoče oni bližnji, iz Pionirskega lista, Cicibana in vseh brezštevilnih listov in lističev, oni pri Mladini, ki tudi skrbijo za našo radost, vedo, da Slovenci vsako leto samo na cesti izgubimo za šolski razred otrok in da se na teh cestah huje poškoduje še dvakrat toliko mladih. Morebiti oni vedo, zakaj se je v zadnjem času ponekod podvojila umrljivost dojenčkov? Mogoče bodo celo zanikali, da si bodoče matere iz rizičnih skupin zaradi denarnih zagat in nizkih nadomestil ne morejo privoščiti večmesečne odsotnosti z dela. Ali pa jim zadostuje podatek, da približno četrtina slovenskega občestva živi v družbenih stanovanjih, ker vedo, kdo so in od kod so in koliko so stari ti občani. Mlada dva ne zmoreta in ne bosta zmogla 25 ali 35 tisočakov na mesec zamo za stanarino . . .

Iz naših podatkov je videti, da mlada, ki se že odločita za zakon in imata še to srečo, da sta oba zaposlena, nimata bogve kakšnih možnosti za primerno stanovanje. In če jima je še ta sreča naklonjena, sama ne zmoreta plačati obveznega deleža, kot seveda tudi ne izdatkov za opremo tega, dvakrat preplačanega bivališča. In ko morebiti premostita vsa ta bremena, njunega otroka ne bomo našli v vrtcu, saj prav število otrok z obema zaposlenima staršema, v vrtcih iz leta v leto pada!

Otrok – čigava radost si? Toda vedi, da sem zate s samoprispevkom gradil vrtec, šolo, cesto, vlačil vodovod in kanalizacijo, plačujem zdravstvo, varstvo, šolo in malico, v tem tednu otroka ti moram še posebej dati za časopis, novo knjigo, za popravilo beleža v šoli. Tristo in več proizvajalcev, med njimi kar sedem tovarn igrač, dela zate, da ne naštevam vseh obrtnikov, ki mi na tvoj račun pobirajo debele denarce. Ti pa umiraš na cesti, v dvigalu, padaš skozi okna, in še preden zraseš do stroja, imaš ukrivljeno hrbtenico, piškave zobe ali ploske noge, sam ostajaš na dvorišču in mi s spreji po zidovih pišeš parole . . .

Janez Sever

REKLI SO . . .

Ciril Zlobec na proslavi ob 50-letnici španske revolucije

Danes po petdesetih letih, spoznavamo, morda bolj kot kdaj prej, vso pomembnost boja in žrtev naših španskih borcev. Za našo zavest in za logiko zgodovine so nerazdružljiva celota; vsak zase, sam v sebi, pa posebna usoda, pri marsikaterem pretežka za eno samo človeško življenje. Marsikdaj smo bili v teh povojnih letih z drugačno motivacijo našega intimnega in skupnostnega obnašanja tudi nerazumevajoči, ne dovolj občutljivi, tudi sumničavi do posameznih človeških usod naših »Špancev«. Naj jim bo, tudi na tej slovesnosti, v ponos misel, da prav dejanja, ki presegajo vsakdanjo človeško mero, težko uživajo trajnejše razumevanje in da čas vse bolj briše osebnostne poteze, kajti zgodovina je sinteza v pozabo odrinjenih podrobnosti. Tudi in predvem posameznih človeških usod. Svojevrstno duhovno junaštvo in borčevski etos sta pogosto prav v tem, da se tega zakona narave in človeka zavedata in se pred njim ne umikata v malodušje, ki je tudi sicer pogost spremljavalec naših spominov na mladost. In vi, slovenski »Španci«, radi poveste o sebi,da je Španija vaša mladost.

Naj ta daljna, pa vendar nepozabna mladost ozarja, dragi »Španci«, tudi sedanjo jesen vašega življenja. Vsakdo je vsak trenutek tudi to, kar je nekoč že bil, ostaja sam v sebi najvišji vrh, ki ga je kdaj dosegel, in vi ste in ostajate pomembno poglavje naše revolucionarne in nacionalne zgodovine.

Nikakršna dota za tretjo tehnološko revolucijo

Po posvetovanju o samoupravnem združevanju jugoslovanske družbe, ki je bilo v Ivangradu, bi lahko dejali, da se je tresla gora, rodila pa se je miš. Udeleženci sicer niso razkrili novih, kdove kako pretresljivih dejstev, argumentirano pa so opozorili, da je jugoslovansko gospodarstvo najenotnejše v – napakah. V vseh delih države streljamo iste kozle: podvajamo zmogljivosti, vlagamo v stvari, ki so že v temeljih zgrešene, trgamo reprodukcijske verige, živimo in delamo zaplotniško in nam na misel ne pride, da bi se povezali na znanstveno-raziskovalnem področju.

Po mnenju zagrebškega profesorja Slavka Kuliča zbuja veliko skrb tudi kvalifikacijska sestava v gospodarstvu. Od 6,5 milijona zaposlenih je namreč le tretjina industrijskih delavcev, kar polovica teh pa je nekvalificiranih in polkvalificiranih. Kaj to pomeni v času, ko je zadnji trenutek, da bi ujeli korak s tretjo tehnološko revolucijo in novimi tehnologijami, je na dlani. Ob tem je značilno, da Jugoslaviji sicer ne primanjkuje tako močno strokovnjakov, vendar so ti med 1,3 milijona čakajočih na zaposlitev.

Seveda pa ob tem ne smemo pozabiti, da se pri nas veliko ljudi izobražuje. V Srbiji, denimo, so raziskovali, kako skrbijo za izobraževanje ob delu. Ugotovili so, da se je občasno izobraževalo 58 odstotkov delavcev. Pri tem je šlo za dve vrsti izobraževanja. Eno so bili občasni seminarji, drugo pa najnižje stopnje šolskega izobraževanja. Ko so ugotavljali, zakaj so se delavci izobraževali na seminarjih, so ugotovili, da je šlo v 90 odstotkih primerov za politično izobraževanje. Tako je tehnično izobraževanje, ki bi naj prevladovalo, na skrajnem repu. Veliko pove tudi motiv, zakaj se sploh kdo odloči za pridobivanje dodatnega znanja. Pri kvalificiranih delavcih je prevladujoč motiv osebni dohodek, ki ga pričakujejo po šolanju. Motiv izobraževanja za novo tehnologijo ne dosega niti pet odstotkov.

In s to doto gremo v tretjo tehnološko revolucijo, z nekvalificiranimi ter polkvalificiranimi delavci in strokovnjaki – brez zaposlitve.

Andrej Ulaga

Na Koroškem

ZA UPORABNO ZNANOST

Z iznajdbami in tehničnimi izboljšavami je gospodarstvo koroške pokrajine v zadnjih letih doseglo kar dobre, obetavne rezultate. Ker pa je sprejemanje novega znanja in predvsem naš odnos do njega proces, ki ga ne moremo opredeliti na kratko, so si Korošci začrtali bolj usklajeno prihodnost.

Pot v hitrejše in bolj gospodarno sprejemanje novih znanj vidijo v združenem delu in drugih ustanovah predvsem v množičnosti. Torej ji bodo povsod še bolj na široko odprli vrata.

Med drugim bodo Korošci povezali občinske raziskovalne skupnosti, vendar ne v nov administrativni organ, temveč v delovno telo, ki bo načrtovalo in usklajevalo akcije in raziskave, pomembne tako za pokrajino kot za širšo skupnost, pri tem pa bo vsaka občinska skupnost še naprej ostala samostojna.

Zlasti se bodo ukvarjali tudi z mladino, delom z mladimi strokovnjaki in z njihovim vključevanjem v delo, v raziskovalne dejavnosti in tudi v študij.

Torej so osnovne naloge dokaj preproste in razumljive. Raziskovalno delo bodo še odločneje usmerjali v zagotavljanje uspešnega, bolj sodobnega, donosnega gospodarstva, ki mora poskrbeti za polno zaposlenost ljudi in obnavljanje življenjskih in socialnih vrednot.

Za Koroško sta zelo pomembna tudi varstvo okolja in skrb za bolj enakomeren razvoj vseh občin. Pri tem zlasti zaostajata Dravograd in Radlje, kjer je zaposlena manj kot tretjina prebivalstva. Zato je tudi odgovornost za denar, ki ga vložijo v posamezne ali skupne raziskave, večja. Vse to so opredelili v preprostem in razumljivem predlogu sporazuma. Torej se bodo sporazumno dogovarjali in odločali za posamezne in dolgoročne uporabne rezultate, za kar najhitrejšo uporabo iznajdb in za skupno nabavo in izkoriščanje raziskovalne opreme. Vse to bo olajšalo pot do ciljev, ki so si jih zastavili.

Raziskovalne dejavnosti so se v nekaterih organizacijah že precej močno zasidrale, denimo v Železarni Ravne, v Rudniku Mežica, v DO Gorenja in v Lesni, v kateri prav zdaj poteka posebna akcija, ki vabi h konkretni uporabi znanja. Torej nekaj pomembnega se premika.

Kristl Valtl

Pavlović, »Borba«

MARIBOR

SREČANJE NOVINARJEV

Mariborski aktiv novinarjev, ki skupaj z novinarji v združenem delu združuje več kot sto članov, je tokrat že petnajstič organiziral srečanje novinarjev severovzhodne Slovenije. Gostitelj je bil kolektiv Elektrokovine, srečanje pa ob Brestaniškem jezeru. Poleg novinarjev koroške in mariborske regije so se srečanja udeležili najvidnejši družbenopolitični delavci. Tako novinarji kot tudi politiki tokrat niso načenjali neljubih vprašanj, denimo tistega o socialnem položaju »naših« novinarjev. Po izmenjavi vljudnostnih fraz so politiki drug za drugim pobirali šila in kopita, saj je do prihodnjih volitev še daleč . . .

js

TUDI ZA KULTURNE DEJAVNOSTI VELJA NOVI SPORAZUM

Izvršni odbor RO sindikata delavcev v kulturi Slovenije je na tretji seji ugotovil, da je od predvidenih 143 podpisnikov samoupravnega sporazuma o skupnih izhodiščih ter nekaterih osnovah za razporejanje čistega dohodka ter za delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo v kulturni dejavnosti do roka – to je do 20. septembra, dogovor podpisalo 111 organizacij združenega dela s področja kulture. Do danes se je to število povečalo že na 123.

Za preostalih dvajset so na seji ugotovili, da gre bolj za administrativne zaplete kot pa za nesprejemanje sporazuma. Tako bodo v kratkem zagotovili tudi podpise teh kulturnih delovnih organizacij in se s tem izognili morebitnim neprijetnostim pri izplačevanju osebnega dohodka.

Na seji so opozorili, da morajo delovne organizacije s področja kulture v enem letu, to je do oktobra 1987 uskladiti svoje notranje samoupravne akte z določili sporazuma. Za uveljavljanje sporazuma bo skrbela tudi posebna komisija.

I. Ž.

MIMOGREDE . . .

V enem izmed pomembnih republiških forumov so ta teden zagreto razpravljali o politiki obrestnih mer v letu 1987 in spreminjanju gospodarskega sistema. Ekonomisti, gospodarstveniki in teoretiki so se aktualne teme lotevali s strokovnega vidika in vsi po vrsti poudarjali, da so realno pozitivne obrestne mere nujen pogoj za učinkovitejše investiranje in gospodarjenje z družbenim kapitalom in da je treba gospodarski sistem korenito spremeniti. Posebej kritični so bili do ukrepov zvezne vlade, ki so povsem v nasprotju s tistim, kar je vlada napovedovala. Tedaj pa se je v razpravljanje vključil viden politik z daljšim stažem in navzoče pozval, naj bodo do gradiv ZIS kar najbolj strpni, naj pripomorejo k ustreznemu mobilizatorskemu ozračju v javnosti in naj delovne ljudi navdajo z optimizmom, ne pa zasujejo s črnimi ocenami sedanjih gospodarskih razmer. Ekonomisti so se spogledali, nekdo pa je potiho zamrmral: »Prav, vzemimo puško in pojdimo nad inflacijo« . . .

E. L.

Začenjajo se razprave o osnovah gospodarske politike v prihodnjem letu

STABILIZACIJA CILJ, KI OPRAVIČUJE SLOVENSKI PREDLOG

Slovenska gospodarska zbornica pripravila predlog za gospodarsko politiko, ki v bistvu povsem prerazporeja družbeni proizvod v korist tistih dejavnikov, ki lahko dobro gospodarijo in dosegajo na tujem trgu dobre učinke

Nismo še dodobra »prebavili« podatkov o skrajno neugodnih gospodarskih tokovih v letošnjem letu, že so pred nami podatki in prve razprave o gospodarski politiki za prihodnje leto. Zvezna vlada je svoj v začetku poletja najavljeni tretji, za hitrejšo stabilizacijo gospodarstva in družbe odločilni sveženj ukrepov prestavila z letošnjega septembra v gradivo za resolucijo o družbenogospodarskem razvoju v prihodnjem letu. Verjetno razočarano gospodarstvo je prek svoje organizacije – gospodarske zbornice – najavilo svoje predloge, kako v prihodnjem letu negativne gospodarske tokove preusmeriti v pozitivne. Predlog slovenske gospodarske zbornice ali če hočete, slovenskega gospodarstva smo minuli teden dobili v roke (ne pa še tudi predlogov drugih republiških in pokrajinskih zbornic, iz katerih naj bi potem zvezna gospodarska zbornica izdelala sintetični – ne kompromisni – predlog zveznemu izvršnemu svetu. Ta teden pa smo zvedeli, da delegati v odborih zvezne skupščine začenjajo obravnavati osnovne smeri sprememb politike v prihodnjem letu, ki jih je pripravil ZIS. Podrobneje pa se o predlogih ZIS kajpak še nismo uspeli poučiti, tako da se lahko opiramo samo na poročanje kolegov iz dnevno-informativnih virov javnega obveščanja.

Zaradi tega tudi ne moremo oceniti, koliko si predlog za gospodarsko politiko v prihodnjem letu in njene ukrepe za izboljšanje družbeno gospodarskega položaja v Jugoslaviji, ki ga je izdelala slovenska gospodarska zbornica, razlikuje od predlogov drugih zbornic in zlasti od načrta ZIS. Toda če smo prav prebirali tiste maloštevilne vire, ki so nam bili o predlogu ZIS na voljo, potem lahko rečemo, da se zvezna vlada malo širokousti in obljublja marsikaj, za kar je že zdaj jasno, da tega ne bo mogla uresničiti. Ker nam prostor ne dopušča obširnejše razlage te trditve, navedimo samo dva vira, iz katerih je moči razbrati osnovo za našo trditev: »Aktualno temo« v Delu z dne 15. oktobra letos ter razpravo o odboru za plan in razvojno politiko zbora republik in pokrajin. Če ZIS obljublja konec potrate, velike inflacije in nerazumnosti (pri porabljanju družbenega proizvoda. op.p,), pa tudi uravnilovke, mora za to imeli strahovito močne argumente, ali pa obljublja brez osnove!

Nasproti temu je slovenski predlog mnogo bolj »delaven« in manj obetajoč. Dovolj jasno pa postavlja (vsaj v najpomembnejših prvinah gospodarske politike – gospodarskih stikih s tujino, posojilno-denarni politiki, proizvodnih odnosih ter v politiki delitve družbenega proizvoda) pogoje, pod katerimi bi bilo po prepričanju slovenskega gospodarstva mogoče ustaviti gospodarsko nazadovanje. Takoj moramo dodati, da se najbrže (tako kot se je dogajalo ob sprejemanju srednjeročnih in dolgoročnih razvojnih načrtov, še bolj pa ob sprejemanju deviznih predpisov) z vsemi podrobnostmi v predlogu slovenskega, pretežno izvozno usmerjenega gospodarstva, v drugih republikah ne bodo strinjali. Pritiski tistih delov naše družbene skupnosti, ki porabljajo več, kakor ustvarijo (zlasti deviznega dela družbenega proizvoda) na črpanje iz ostalega gospodarstva ter iz primarne emisije, najverjetneje tudi v prihodnjem letu ne bodo popustili. Gospodarska politika, ki jo zagovarja slovensko gospodarstvo, pa bi takšnemu prelivanju in porabljanju ustvarjenega in neustvarjenega družbenega proizvoda pristrigla peruti.

Nemara bi lahko dejali, da je slovenski predlog povsem nasproten zveznemu: medtem ko ta obljublja vsemogoče, slovenski terja nemogoče. Nemogoče je v tako zapletenih družbenogospodarskih odnosih uveljaviti takšno gospodarsko politiko, da bi zmanjšali inflacijo, temeljito spodbudili izvoz, povečali proizvodnjo, uveljavili tržne mehanizme ter zmanjšali administrativno upravljanje v korist samoupravljanja. Prav to in še marsikaj drugega je cilj predloga slovenske gospodarske zbornice (oziroma slovenskega združenega dela). Obenem pa terja še izrazito ugodnejši položaj za izvozno usmerjene dele gospodarstva (kajpak ne le slovenskega, ampak vseh jugoslovanskih izvoznikov) v obliki vsaj za pet odstotkov bolj spodbudnega izvoza kot prodaje doma in kakih 10 odstotkov deviz, ki bi jih lahko izvozniki porabljali povsem po svoji želji. Ob tem pa hoče imeti za slovensko izvoznike še dodatne ugodnosti pri uvozu opreme v prid hitrejšemu obnavljanju in posodabljanju hudo zastarele opreme... Slovenski predlog nadalje terja, naj družba dolgotrajne izgubarje odklopi od aparatov, ki jih umetno vzdržujejo pri življenju, terja realno vrednotenje proizvodnih dejavnikov, od cene denarja do cene dela. Terja drugačna delitvena razmerja – bolj v prid gospodarstvu na račun drugih porabnikov družbenega proizvoda in bolj v korist dobrih, sposobnih delovnih organizacij.

Tudi slovenskemu gospodarstvu je jasno, da bi ti pogoji – če bi bili izpolnjeni (se pravi zmanjševanje inflacije s politiko obrestnih mer, s pospeševanjem izvoza s tečajem in druge ugodnosti izvoznikom, s spodbujanjem dobrih gospodarjev in zatiranjem slabih, z odrekanjem dela sredstev porabnikom zunaj gospodarstva itd) – povzročili velike socialne motnje. Vendar brez njih ne bo šlo, če se želimo družbeno gospodarsko stabilizirati. Zato slovenski predlog zagovarja postopen prehod tako na tržno usmerjeno gospodarstvo kot tudi pravočasno izgradnjo mehanizmov, ki naj v prehodnem obdobju zagotove prizadetim delavcem in drugim občanom najnujnejšo socialno varnost.

Vsekakor je mnogo bolje zavestno tvegati socialne težave in nemara tudi nekaj političnih nemirov, če bi s tem dobili jasno vizijo izhoda iz težav in jo v razmeroma kratkem obdobju tudi uresničili. Bolje, kakor da bi se zaadi »ljubega miru v hiši« odrekli realnemu vrednotenju produkcijskih tvorcev, tržnemu usmerjanju gospodarstva, omejevanju administriranja, uveljavljanju samoupravljanja in zato toniti vse globlje v sivino gospodarskega in razvojnega mrtvila. Vprašanje pa seveda je, ali je jugoslovanska družba, tako raznolika, dovolj politično zrela in zato pripravljena sprejeti predlog za gospodarsko politiko, ki v bistvu povsem drugače razporeja družbeni proizvod, kakor smo se navadili v zadnjih desetletjih. Cilj, ki ga slovenski predlog »zasleduje« je dovolj vabljiv, da opravičuje »sredstvo«, se pravi ponovno prerazporejanje družbenega proizvoda, vprašanje pa seveda je, ali...

Boris Rugelj

Svetovni tehnološki razvoj in položaj Jugoslavije v njem

PREPROGO SI SPODMIKAMO SAMI

Znanstvenotehnološka revolucija v razvitem svetu je tudi našo družbo prisilila, da se – vsaj deklarativno – vse bolj ubada s strategijo tehnološkega razvoja. Tako v jugoslovnskem prostoru krožijo številne politične listine in delovna gradiva, ki se ukvarjajo s to tematiko in primerjajo naše tehnološke dosežke s tujimi. Za letošnje razprave v različnih telesih je značilno, da vztrajno sili v ospredje »dilema«, katere gospodarske panoge naj bi imele prednost v tehnološkem razvoju. Takšnim razmišljanjem pa bi se morali čimprej upreti, saj srž tehnološkega vprašanja ni v administrativnem odločanju, kdo naj ima prednost pri financiranju ali uvozu opreme, ampak v odgovoru na vprašanje, kako deluje naš gospodarski sistem.

Kako je v svetu

Očitno je torej, da nam v političnem smislu še vedno ni povsem jasno, kakšni bi morali biti najpomembnejši cilji našega tehnološkega razvoja, zatorej tudi pojma »strategija« ne razlagamo na enak način. Ravno to pa v bistvu predstavlja plodna tla za povečevanje tehnološke odvisnosti našega gospodarstva od mednarodnih centrov tehnološke moči. Preden se lotimo podrobnejše analize, kaj se dogaja pri nas na tehnološkem področju, opozorimo vsaj na poglavitne značilnosti tehnološkega razvoja v svetu. Ta poteka po natančno pripravljenem scenariju krepitve tehnološke odvisnosti držav v razvoju od industrijsko razvitih držav. Slednje so spoznale, da mora prihodnji družbenogospodarski sistem temeljiti na inovcijski družbi in na krepitvi ustvarjalnih sposobnosti posameznika. Zato so v zadnjih nekaj letih razvile pravo industrijo znanstvenih odkritij, tako da smo zdaj v času nenehnih tehnoloških inovacij. Obenem v svetu vlagajo ogromna finančna in druga sredstva tudi v celovito delovno usposabljanje človeka, ne pa le v izpopolnjevanje stroja. Svetovno gospodarstvo se je tako znašlo v povsem novem položaju, za katerega so po mnenju raziskovalca Petra Druckerja značilne tele težnje. Prvič, proizvodnja se lahko povečuje tudi brez povečevanja števila zaposlenih, ker ima za strategijo opiranja na ceneno delovno silo (države v razvoju, tudi Jugoslavija) katastrofalne posledice. Drugič, proizvodnjo je mogoče povečevati brez večje porabe surovin in energije (na primer storitve).

In tretjič, finance so se v mednarodnih odnosih povsem osamosvojile od trgovine, tako da so devizni tečaji odvisni predvsem od kroženja kapitala, ne pa le blaga. Za razviti svet pa je značilno, da je tehnološki napredek zajel vse gospodarske panoge (tudi kmetijstvo), tako da je postala tehnologija najpomembnejša proizvodna sila. Razvite države dajejo na primer za raziskovanje in razvoj od dva do tri odstotke družbenega proizvoda, tako da znanje in tehnologija zagotavljata v teh državah od 30 do 70 odstotkov rasti družbenega proizvoda.

Kako je pri nas

Pri nas pa smo trideset let po vojni dobesedno hlastali po sodobni tehnologiji. Kljub temu zdaj ugotavljamo, da v tehnološkem razvoju zaostajamo za razvitimi državami od 20 do 30 let. Zakaj? Po mnenju prof. Janeza Stanovnika je tako predvsem zato, ker naš ekonomski mehanizem ni postal gibalo nenehnih znanstvenih odkritij. Ob tem, ko smo denar vlagali v stroje, smo pozabili na človeka in nujnost njegovega vsestranskega usposabljanja za ravnanje s sodobnimi tehnološkimi dosežki. Naša slabost je prav gotovo tudi v zelo togi alokaciji proizvodnih dejavnikov, pa čeprav nas ekonomska teorija uči, da je mogoče optimalne ekonomske učinke doseči le za ekonomskimi instrumenti. Tudi novejša zgodovina potrjuje znanstveno trditev, da še nobeden birokratski sistem ni uspel dinamizirati gospodarstva z znanstveno-tehnološko revolucijo.

Podatki o naših izvoznih gibanjih potrjujejo domnevo, da zaradi padanja produktivnosti dela izgubljamo deleže na svetovnem trgu in to predvsem zaradi tehnološkega zaostajanja, zastarelih postopkov in podobnega. Tudi poraba surovin in energije je pri nas bistveno večja kot v razvitem svetu. Primerjava z razvitimi državami na primer pove, da te porabijo za razvoj desetkrat več denarja kot za uvoz tuje tehnologije, Jugoslavija pa prav nasprotno! V zadnjih nekaj letih na primer namenjamo za znanost le 0,91 odstotka družbenega proizvoda. Večina strokovnjakov meni, da delamo usodno razvojno napako, ker vztrajamo pri razvojnem vzorcu klasične industrializacije, saj je produktivnost dela že tako padla, da za uro tujega dela dajemo že pet do deset ur jugoslovanskega družbeno potrebnega dela.

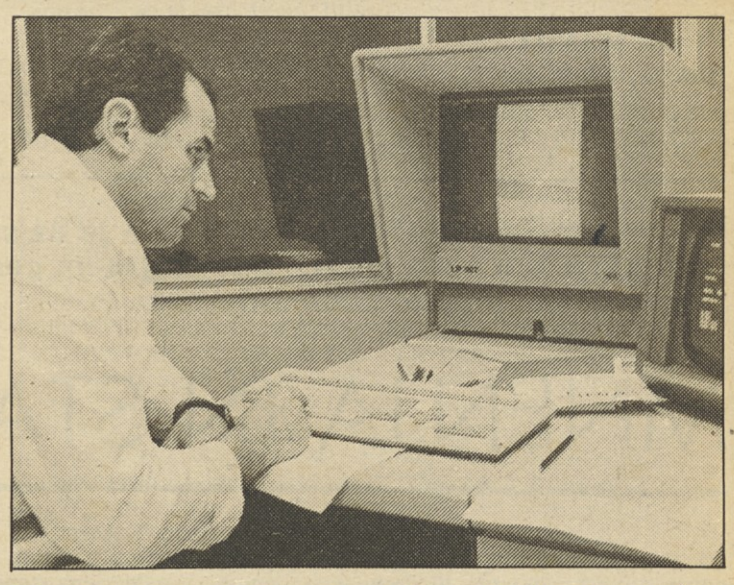

Kaj storiti

Nesporno je torej, da bi morali jasno določiti strategijo našega tehnološkega razvoja in to tembolj, ker se smernice »strategije« v zadnjih gradivih zvezne vlade nekoliko razlikujejo od dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije. Tehnologijo na primer sedaj preveč poveličujemo, čeprav je jasno, da je pomembna proizvodna sila. Neredko tudi pozabljamo, da potrebujemo obnovljive vire energije in da surovin ne moremo kupovati kjerkoli v svetu. Ne nazadnje pa ne bi smeli pozabiti, da smo se v dolgoročnem programu gospodrske stabilizacije primerjali s primerljivim državami (Avstrija, Francija, Belgija, Švica, Nizozemska, Danska), zdaj pa se vse pogosteje primerjamo z najrazvitejšimi državami (ZDA, Japonsko, Zvezno republiko Nemčijo).

Čeprav je res, da so možnosti za tehnološko »renesanso« v naši družbi neugodne (pomanjkanje akumulacije, 80-odstotna dotrajanost opreme, nerazvita tehnološka infrastruktura, neustrezna zakonska ureditev, dvanajstkrat nižja izkoriščenost znanstvenoraziskovalnega dela kot v razvitem svetu, itd.), pa je od nje odvisna prihodnost sedanjih in prihodnjih rodov. Zadnji čas je že, da korenito spremenimo gospodarski in politični sistem, ki dobesedno sovraži ustvarjalnost in inovativnost posameznikov, in se lotimo graditve jugoslovanske inovativne družbe. Drugače bomo naše partnerje v svetu težko prepričali, da je socialistično samoupravljanje naša prednost, ki je pač ne znamo (ali ne moremo) izrabiti, ker pač manjšina odloča v imenu večine.

Emil Lah

Zgovorni podatki

Proizvodnja v razvitih državah vključuje okoli 70 odstotkov vrednosti znanstveno-raziskovalnega dela, v Jugoslaviji pa le okoli pet odstotkov.

IB-revija za planiranje, št. 4–5, leto 1982

Primerjava s Portugalsko

Na Portugalskem, kjer so imeli lani 2520 dolarjev bruto nacionalnega proizvoda na prebivalca, mi pa 2790 dolarjev na prebivalca, so namenili za domače raziskave in razvoj šestkrat več denarja kot za uvoz tuje tehnologije, mi pa dajemo več za uvoz opreme kot za domače raziskave in razvoj.

Razprava o stanovanjskem gospodarstvu

»VZIDATI« HOTENJA DELAVCEV

Osrednja pozornost na zadnji seji predsedstva republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije je veljala poročilu o stanovanjskem gospodarstvu Slovenije, ki so ga pripravili v republiškem izvršnem svetu. V bogati razpravi se je še posebej izostrilo dvoje vprašanj: kako v stanovanjskem gospodarstvu tako opredeliti naloge, da bi se stvari že enkrat premaknile z mrtve točke, in kako najti vse možnosti, da bi imel delavec priložnost priti po najkrajši poti do stanovanja. Zato bi se morali v vsakem okolju dogovoriti za najustreznejšo zidavo stanovanj. Tam, kjer se jim je to posrečilo, poteka zidava nemoteno.

Kot je opozoril Franc Hribar bi bilo treba najprej preučiti potrebe po stanovanjih in ugotoviti, zakaj v ozdih samoupravnih splošnih aktov na tem področju ne uresničujejo. Na ravni ozda bi morali združevati sredstva za stanovanja, upoštevati družbeni dogovor o minimalnih standardih, predvsem pa bi morali vsi nosilci v stanovanjskem gospodarstvu opredeliti konkretne naloge z določenimi roki. Sleherni delavec, ki odhaja v pokoj, bi moral imeti rešeno svoje stanovanjsko vprašanje. Ponovno bi morali preveriti, kakšna so solidarnostna merila.

Poenostaviti postopek zidave

Marjan Vrabec se je spraševal, ali imajo delavci sploh kakšno besedo na tem področju in kako naj mlade družine pridejo do stanovanj. »Za vse se najde denar, tudi za stroje, le za stanovanja ga ni,« je dejal.

Poenostaviti bi bilo treba tudi postopek zidave stanovanj, saj od načrta do začetka gradnje preteče preveč časa. Namenska sredstva za stanovanja bi morali uporabljati izključno za stanovanjsko zidavo. Nujna je racionalizacija strokovnih opravil. Ali ne bi kazalo vseh postopkov poenostaviti? Sploh pa se mora racionalizacija stanovanjske zidave začeti že pri urbanistu in nadaljevati vse tja do izvajalca.

Poslej bi morali upoštevati tudi roke za zidavo stanovanj. Lojze Fortuna se je spraševal, zakaj družbenih dogovorov s tega področja ne uresničujemo. »Vsi dajemo navodila, ugotoviti pa bi morali, kje ta končajo,« je opozoril Fortuna.

Na to, da bi kazalo podrobneje razmejiti vprašanja meril za solidarnost v stanovanjskem gospodarstvu, je opozoril tudi Igor Bratina. Solidarnost bi morala postati bolj čista. Nismo še opredelili, kako reševati stanovanjska vprašanja tako imenovanih mejnih kategorij, torej tistih, ki solidarnostni cenzus presegajo, vendar sami niso sposobni rešiti stanovanjskega vprašanja. Tudi za te bi morali poskrbeti s solidarnostjo.

Dozdajšnje razprave na terenu so pokazale, da je vzajemnost dala lepe uspehe vendar bo treba odpraviti še nekaj napak, predvsem to, da postaja ta sklad preveč anonimen. Iz njega črpajo predvsem bolje stoječi.

Le tretjina ekonomske cene

Vzajemnost je treba podrobneje opredeliti, da bi pospeševala zidavo družbenih stanovanj. Še posebej zato, ker v zadnjih letih slednja vse bolj upada, saj sredstva vzajemnosti uporabljajo izključno za individualno gradnjo. A da bi gradnja družbenih stanovanj naposled hitreje stekla, bi morali poenostaviti tudi načrtovanje.

Posebno področje so ekonomske stanarine, ki danes dosegajo le tretjino ekonomske cene. Kot je opozoril Branko Pinter, bi že danes, če bi obveljale ekonomske stanarine, za dvoinpolsobno stanovanje v Ljubljani plačevali mesečno 3 do 3,5 milijona starih dinarjev. V družbenih stanovanjih živi danes le 30 odstotkov prebivalcev Slovenije. Stanarine plačujejo redno, saj jih je poravnanih kar 99 odstotkov. Stanarina bi morala zagotavljati vsaj enostavno reprodukcijo. Vprašanje je le, kako določiti lestvico znosne stanarine, ker so drugi bivalni stroški zelo visoki.

Cene stanovanj so bržčas največji kamen spotike. Zveza stanovanjskih skupnoti bi do konca leta pripravila skupna izhodišča za cene. Ali je neka cena sprejemljiva ali ni, bo pokazal analitični indeks. Pripravljajo tudi sestavine cen.

Na očitke, zakaj v izvršnem svetu niso pripravili konkretnih predlogov za to, kako reševati vprašanja v stanovanjskem gospodarstvu, pa je Tomaž Vuga dejal, da bodo to v komiteju naredili po razpravi na vseh ravneh. Stališča bodo potem obvezujoča za vse nosilce nalog.

Miha Ravnik pa je v sklepni besedi posebej opozoril, da bi morali imeti delavci pri samoupravni organiziranosti v stanovanjskem gospodarstvu več besede. Zato je treba na tem področju podrobneje razmejiti med samoupravo in upravnim delom.

Marija Frančeškin

Izdatnejši topli obrok

Predsedstvo je obravnavalo in sprejelo predlog za spremembo in dopolnitev družbenega dogovora o izdatkih za prehrano delavcev, ki ga je pripravila zvezna komisija za socialno politiko in življenjski standard. Bistvo spremembe je v tem, da smejo znašati mesečni izdatki za prehrano delavcev največ 15 odstotkov povprečnega mesečnega čistega osebnega dohodka delavca, ustvarjenega v predhodnem polletju v republiki ali avtonomni pokrajini in ne več leta prej, kot je doslej veljalo.

Zaradi visokih cen in visoke inflacije sredstva za prehrano delavcev v mnogih delovnih organizacijah namreč ne zadostuje, za stroške toplega obroka. Predsedstvo vztraja pri tem, da se zagotavljajo sredstva za prehrano med delom iz materialnih stroškov, tako da bi dobili kakovostno hrano vsi delavci.

Prehrana med delom je ekonomska, ne pa socialna kategorija. Potrebna je za nemoten delovni proces, tako kot je denimo potrebno vzdrževanje strojev. V pobudi je tudi predlog, naj bi najvišji znesek za prehrano obravnavali štirikrat letno .

Za letošnje leto je bil v naši republiki najvišji možni mesečni regres 8.245 dinarjev na delavca, kar je dnevno 374.77 dinarjev. Poudariti kaže, da je ta najvišji možni regres iz poslovnih stroškov septembra v celoti pokril le stroške obroka med delom za lahko delo (500 kilokalorij ali po novem več kot dva tisoč kilo joulov). Nepokriti so ostali stroški za ustrezne obroke za srednje težko delo (večina slovenskih delavcev), to je 750 kilokalorij pri 80-in večodstotni režiji. V celoti nepokriti pa so ostali stroški za obrok za težko (900 kilokalorij) in zelo težko delo (1.100 kilokarlorij) tudi v tistih ozdih, ki obrok pripravljajo najbolj gospodarno, to je s 60-odstotno režijo.

M. F.

Predsedstvo republiškega sveta ZSS je na svoji seji 13. oktobra razpravljalo o poročilu o stanovanjskem gospodarstvu v Sloveniji in sprejelo naslednja

MNENJA IN STALIŠČA

1. Poročilo sicer dovolj kritično osvetljuje stanovanjsko gospodarstvo, ne vsebuje pa ugotovitev in sklepov na katerih konkretnih področjih si je treba še bolj prizadevati za uveljavitev stališč in usmeritev oziroma jih spremeniti, če analize pokažejo, da jih ni moč uresničiti. Predlagatelj bi zato moral poleg usmeritev – brez katerih je poročilo necelovito – dati tudi oceno, zakaj naloge niso izpolnjene, zlasti etapno uresničevanje ciljev iz dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije in komunalnega gospodarstva, kje so vzroki neuresničevanja, glede na to, da je dolgoročni program obveznost, za katero smo se odločili, da jo bomo vztrajno izpolnjevali.

2. Glede načrtovanja velja pritrditi ugotovitvi v poročilu, da ni celovito. To podaljšuje čas, potreben za zidavo stanovanjskih objektov, saj od odločitve o namembnosti zemljišča do uporabnega dovoljenja za objekt preteče pet in tudi več let. Odpraviti je treba neusklajenost in podvajanja pri odločanju o planskih aktih posameznih nosilcev planiranja. Ugotovitev, da stanovanjska politika v mnogih okoljih ni sestavni del načrtov poslovne in gospodarske politike, zahteva, da vztrajamo pri stvarnem načrtovanju na vseh ravneh, predvsem pa v združenem delu. Opustiti je treba prakso, da so planske listine v stanovanjskih skupnostih bolj odraz želja kot pa planiranh potreb in možnosti v združenem delu. Ustreznejše rešitve je treba sprejeti tudi v stavbno-zemljiški politiki, saj načrti ne morejo veljati le za pet ali deset let, temveč dlje (15 do 20 let). Prav tako je treba zagotoviti gospodarnost pri sprejemanju planskih listin posameznih nosilcev planiranja v stanovanjskem gospodarstvu.

3. Čeprav se družbeno usmerjena stanovanjska zidava, predvsem družbenh stanovanj, iz leta v leto zmanjšuje, je načrtovano število novih stanovanjskih enot doseženo, prav tako tudi solidna raven stanovanjskega standarda. Bolj kritični so vzroki, zaradi katerih pada obseg družbeno usmerjene stanovanjske zidave, kot pa sam padec gradnje družbenih stanovanj. In to še posebej zato, ker je treba hitreje reševati stanovanjska vprašanja mladih družin pa tudi oblikovati takšen stanovanjski sklad v združenem delu, ki bo spodbujal dinamičen pretok strokovnega kadra.

Manj je novih gradenj, čestokrat neživljenjski projekti stanovanjskih enot v blokovni gradnji ter neurejeno področje cen stanovanj vpliva na večji obseg individualne stanovanjske zidave. To kaže na pripravljenost delavcev in občanov, da z lastnimi sredstvi pomagajo reševati stanovanjsko vprašanje. Takšne ugodne težnje je treba usmeriti v družbeno usmerjeno stanovanjsko zidavo, v katero spadajo tudi stanovanjske zadruge in v teh je moč zagotoviti kvalitetnejše oblike bivanja. Neorganizirana individualna stanovanjska zidava je z vidika prostora nesmotrna, saj čestokrat grobo posega v prostor, krči kmetijska zemljišča, nestvarni pa so tudi stroški investitorja, saj ne zajamejo vseh stroškov komunalne opreme, spremembe namembnosti zemljišča ter druge potrebne infrastrukture na določenih območjih. Oblikovati je treba takšne rešitve, ki bodo spodbujale pričakovalce stanovanj k pridobitvi stanovanjske enote v vseh možnih oblikah družbeno usmerjene stanovanjske zidave.

4. V Zvezi sindikatov Slovenije smo v preteklosti že oblikovali stališča do cen stanovanjske zidave in veljajo tudi v sedanjih razmerah. Ključno vprašanje pa je ureditev razmer pri oblikovanju cen v družbeno usmerjeni stanovanjski zidavi. Ugotavljamo, da so nekatere strokovne podlage za ureditev odnosov na tem področju že pripravljene, zato vztrajamo, da se to vprašanje v celoti uredi tako, da ne bo kršen ustavni družbenoekonomski položaj delavcev v ozdih – izvajalcih stanovanjske zidave, niti onemogočen vpliv investitorjev na oblikovanje cen oziroma zagotovljen celovit družbeni nadzor nad cenami.

5. Posojilno – denarna politika v zadnjih letih vse bolj slabi financiranje in kreditiranje stanovanjske zidove. Namesto da bi spodbujala različne oblike stanovanjskega varčevanja in kreditiranja stanovanjske zidave ter v ta namen usmerjala več dopolnilnih sredstev, vse bolj omejuje in zaostruje kreditne pogoje. Treba je zagotoviti, da ukrepi tekoče posojilno denarne politike ne bi omejevali stanovanjskega financiranja in kreditiranja, saj mora biti le-to naravnano na daljše obdobje ter bolj privlačno za uporabnike družbenih sredstev ter za delavce in občane. Brez učinkovite podpore bančnega potenciala namreč ni moč računati na izpolnitev načrtovane zidave stanovanj ter obnove in vzdrževanje stanovanjskega sklada.

6. Stanovanjski sklad iz sredstev solidarnosti ne ustreza popolnoma merilom solidarnosti. Imetnikom stanovanjskih pravic solidarnostnih stanovanj se z leti gmotni položaj v večini primerov tako spremeni, da niso več upravičeni – tako kot v času pridobitve stanovanja – do uporabe solidarnostnega stanovanja. Potrebno bi bilo poiskati nekatere nove rešitve za uporabo solidarnostno združenih sredstev, s katerimi bo zagotovljena bolj namenska uporaba teh sredstev pri vlaganju in tudi namenska uporaba tega stanovanjskega sklada.

Tudi za sredstva vzajemnosti velja ugotovitev, da jih povsod niso namensko porabili, saj posojila iz teh sredstev niso bila skladna z načrti posameznih oblik gradnje na določenih območjih. O porabi je bolj odločala banka kot pa delavci, ki so sredstva združili, posojil iz teh sredstev pa tudi niso mogli pridobiti tisti ozdi, ki niso hkrati zagotovili tudi dovolj lastnih sredstev za reševanje stanovanjskih vprašanj svojih delavcev.

7. Gospodarjenje s stanovanjskim skladom kaže, da je ta sektor gospodarstva v preteklem obdobju ogromno izgubljal, zaradi odstopanj pri prehodu na ekonomske stanarine pa se položaj ne izboljšuje. Odgovornost za gospodarjenje s stanovanjskim skladom pravnoformalno res nosijo skupnosti stanovalcev, vendar ni mogoče pričakovati, da bodo le-te kos zahtevnim strokovnim, tehničnim in finančnim nalogam pri gospodarjenju s stanovanjskim skladom. Razmišljanja o prenosu stanovanj na neke posebne organizacije, ki bi skrbele za gospodarjenje, ne kaže podpreti, pač pa se je treba v družbi tako organizirati, da te naloge skupnostim stanovalcev in hišnim svetom ne bodo v breme. Ustrezneje je treba poskrbeti za večji vpliv stanodajalcev na gospodarjenje s stanovanjskim skladom in učinkovitejše gospodarjenje s stanarinami.

Dokončno je treba razjasniti, koga ekonomske stanarine neposredno prizadenejo, in koliko, saj so prav stanarine materialna osnova za učinkovito gospodarjenje s stanovanjskim skladom. Hkrati je treba tudi pri stanarinah vpeljati čiste račune, saj vanje vpletajo tudi stroške, ki niso povezani z zagotavljanjem enostavne reprodukcije stanovanj (funkcionalni stroški, stroški upravljanja). Zaradi ugotovitev, da odnos imetnikov stanovanjskih pravic do smotrnega gospodarjenja s skupnimi objekti in napravami v stanovanjskem objektu ni najustreznejši oziroma je – v primerjavi z etažnimi lastniki stanovanj – njihova neposredna materialna odgovornost premajhna, moramo doseči večjo motiviranost in odgovornost imetnikov stanovanjskih pravic za smotrno gospodarjenje s stanovanjskimi objekti in stanovanji, v katerih bivajo.

8. Za nakopičene težave v stanovanjskem gospodarstva je treba poiskati nekatere ustreznejše rešitve v samoupravni organiziranosti uporabnikov in ozdov, izvajalcev stanovanjske zidove. Podpiramo težnje po racionalizaciji dela na tem področju ter težnje po točni razmejitvi samoupravnih in upravnih nalog. Med drugim je treba nuditi tudi možnosti, da se v stanovanjskih skupnostih preseže neposredno oddajanje del in zagotovi možnost izbora najustreznejšega, najkvalitetnejšega ter najcenejšega izvajalca stanovanjske zidave. Spremeniti je treba sedanjo zaprtost izvajalcev v občinske meje in tako sprostiti ekonomske zakonitosti za poslovno in dohodkovno povezovanje izvajalcev na podlagi večje produktivnosti dela, uporabe racionalizacijskih dosežkov in industrializacije ter tipizacije stanovanjske zidave ob optimalnih izkoristkih delovnih sredstev.

9. Kljub temu da neuveljavljanje ekonomskih zakonitosti na mnogih področjih družbene reprodukcije vpliva na razmere tudi v stanovanjskem gospodarstvu, kaže ugotoviti, koliko k temu pripomore tudi normativna ureditev stanovanjskega gospodarstva. Med drugim je treba preučiti urejanje stanovanjskih razmerij (prenos stanovanjske pravice; vprašanja službenih stanovanj; zamenjave stanovaj; izpraznitve družbenih stanovanj v primerih, ko si imetnik zgradi hišo ali kupi stanovanje, pa vseh uporabnikov ne preseli; možnost preselitve v manjše stanovanje, če se zmanjša število uporabnikov; itd.), na kar nas zlasti opozarjajo sodišča oziroma neučinkovitost predlagateljev tovrstnih zahtevkov v posameznih tožbah.

10. Predsedstvo predlaga in daje pobudo, naj odbori podpisnikov ocenijo uresničevanje dozdajšnjih dogovorov na tem področju.

Predsedstvo sveta ZSJ o prekinitvah dela

OD POSLEDIC K VZROKOM

V predsedstvu zveznih sindikatov so o prekinitvah dela razpravljali že drugo leto zapored. Uvodno poročilo, ki ga je prečital član predsedstva Stojan Stojčevski, se kljub novim ocenam v gradivu strokovne službe ni oddaljilo od opredelitev, ki smo jih že velikokrat slišali, pa nič kaj dosti ne pomagajo , da bi se število prekinitev dela zmanjševalo oziroma da bi na vprašanja v zvezi z njimi dobili odgovore, ki bi zadovoljili javnost.

Če na kratko povzamemo uvodno poročilo, moramo najprej navesti ugotovitev, da krizne razmere v družbi povzročajo nezadovoljstvo in nestrpnost delavcev, da so se poslabšale življenjske razmere, da inflacija raste. V teh in takih razmerah se bodo še naprej ponavljale konfliktne situacije, ki jih bodo urejali tudi s prekinitvami dela.

V samoupravni socialistični družbi pa moramo vsa vprašanja, protislovja in konflikte razreševati v samoupravnih telesih in z delom subjektivnih sil. Tudi takrat, ko konfliktov niso razrešili samoupravno, bi se morali ravnati po zakonu o združenem delu, določb tega zakona tudi ni treba dograjevati, temveč samo dosledno uveljavljati. Nesprejemljivo je, da bi zaradi slabosti v samupravljanju in delu družbenopolitičnih organizacij, uporabljali sredstva in metode boja, ki z idejno-političnega vidika niso združljive s temeljnimi opredelitvami in bistvom samoupravnega socializma. Prekinitve dela so razredni revolt delavcev na neučinkovitost poslovnih in samoupravnih organov, kot tudi organov oblasti pri reševanju perečih materialov in socialnih vprašanj. Prekinitve dela niso uperjene proti samoupravljanju, četudi pritiski delavcev, ki ustavijo delo, pomenijo uveljavljanje pravic mimo rezultatov dela in zunaj samoupravnih institucij.

Za sindikat in druge subjektivne sile je najbolj pomembno, da ostranjuje vzroke, ki vodijo do prekinitev dela, oziroma, da se vključi v razreševanje spora, če do njega vseeno pride. Pri tem bi bila dobrodošla tudi nekakšna pravila vedenja sindikalnih organov in poznati bi jih morali vsi delavci. Seveda bi bilo treba ugotavljati tudi odgovornost vseh tistih, ki so s svojim ravnanjem povzročili, da so delavci ustavili delo, organe in posameznike, ki so zakrivili to, bi morali tudi zamenjati. Toliko smo povzeli iz uvodnega poročila, ki ga je v razpravi več kot dvajset udeležencev seje načelno podprlo, sicer pa dalo tudi nove opredelitve do tega vprašanja, ki močno zadeva sindikalno organizacijo.

Zvonimir Hrabar je citiral Leninove in Titove misli, da bi dokazal objektivno pogojenost prekinitev dela z dejanskim položajem delavcev. Dejal je, da prekinitev dela nihče ne more prepovedati in ne uzakoniti. Po njegovem mnenju bi se morali bolj ukvarjati z vzroki, ki delavce prisilijo, da ustavijo delo, kot pa s tem pojavom, ki je posledica slabega gospodarjenja in nesamoupravnih razmer. Ker členov iz zakona o združenem delu, ki opredeljujejo način urejanja konfliktnih razmer ne uporabljajo, je treba spremeniti ta zakon, kar pa ne pomeni, da moramo stavke uzakoniti.

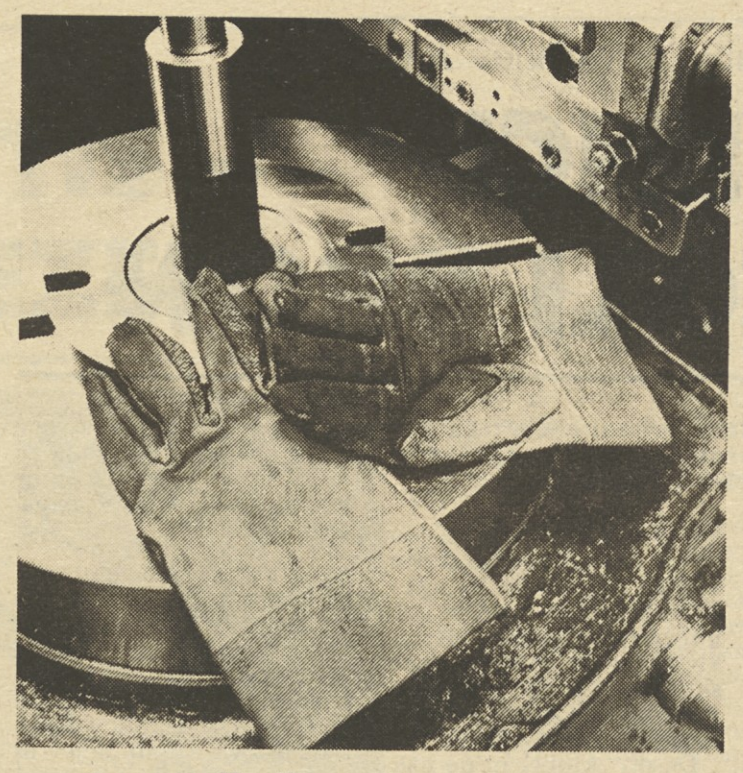

Tudi **Miha Ravnik** je podprl Hrabarjevo mnenje, da je treba spremeniti zakon, ki ga ne uveljavljamo. Govoril je tudi o škodljivih razsežnostih pritiskov delavcev, ki se izražajo v prekinitvah dela. Slabo je, ker vsem zahtevam ugodimo in ker nihče ne odgovarja zaradi vzrokov, ki so pripeljali do ustavitve dela. Več govornikov je iz tega dejstva sklepalo, da se med delavci širi mnenje, da je prekinitev dela najbolj učinkovita metoda in da se zaradi tega tudi tako veča njihovo število.

Zlata Josipova Rakić in **Mičo Radević** sta potrjevala, da so stavke v vseh političnih ureditvah, da torej ni nič čudnega, če se tudi v našem nedograjenem samoupravnem sistemu. Pred njimi si torej ne moremo zatiskati oči, pa čeudi so nekateri primeri za sindikat še tako boleči. S stališči, papirjem prekinitev dela ne bomo preprečili. Ne moremo obsojati stavke, če je do nje prišlo za to, ker ni samoupravljanja.

Andjelko Vasić, je dejal, da ne moremo sprejeti prekinitev dela, ki nimajo družbenega opravičila, h katerim navajajo slabi delavci. Menil je, da mora sindikat obsoditi vedenje, ki se vedno bolj širi, da je izsiljevanje nesprejemljivo ipd.

Srečko Meh, je opozoril na stanje, ko delavci gospodarijo z vedno manjšim delom dohodka, da v dejavnostih posebnega družbenega pomena delavci sploh nimajo s čim gospodariti. Menil je, da sindikat ne more sprejemati odgovornosti za stanja, ki jih povzročajo ukrepi, pri katerih ni mogel sodelovati, pa pri hitrem naraščanju cen, življenjskih stroškov ipd.

Marija Todorović, predsednica sveta ZSJ, ki je sklenila razpravo, je govorila tudi o pisanju in pritiskih na sindikat v zvezi s prekinitvami dela. Menila je, da prekinitev dela ne bi smeli imenovati štrajk, da je ta metoda nesprejemljiva, da iz posameznih primerov, ko delavci protestirajo, ne moremo posploševati, da gre za nov način borbe delavskega razreda.

Predsedstvo sveta ZSJ bo na prihodnji seji sprejelo na podlagi razprave dopolnjeno listino o nalogah sindikata pri prekinitvah dela, kot je bila sprejeta oktobra 1985.

Franček Kavčič

OD ČETRTKA DO ČETRTKA

Pripravlja Andrej Agnič

Največ dela so občinski sindikalni sveti v minulem tednu porabili za priprave razprav ob 9-mesečnih periodičnih obračunih. Čeprav se v zadnjih letih takšno razpravljanje tako kakovostno kot količinsko izboljšuje, pa vseeno ni takšno, kot bi moralo biti. Skoraj povsod ugotavljajo, da je razlog za to padanje vpliva delavcev na pridobivanje in na delitev sredstev.

Marsikje se tudi pripravljajo na izobraževanje sindikalnih delavcev ali so ga že začeli. Izbrali so tiste, ki se bodo udeležili enomesečne politične šole v Radovljici, pripravljajo pa tudi občinske seminarje za širši krog funkcionarjev osnovnih organizacij in organov občinskih svetov.

Še vedno je aktualno usklajevanje osebnih dohodkov s samoupravnimi sporazumi, resolucijo in zakonom. S tem v zvezi govorijo tudi o najnižjem osebnem dohodku, ki naj ne bi bil nižji od 60.000 dinarjev. Ugotavljajo pa, da v nekaterih delovnih okoljih še precej delavcev dobiva tolikšen osebni dohodek.

LITIJA

Prav te dni so v litijski občini evidentirali slušatelje za jesensko enomesečno politično šolo v Radovljici. Kot je povedal sekretar Franc Kajba, s kandidati za to šolo nimajo težav, saj je evidentiranje pri njih kontinuirano. Težav je manj, tudi zato, ker šola traja le mesec dni in ne dva kot doslej. Nenehno pa prestavljajo njen začetek. Sicer pa, kot pravijo, v Litiji nimajo pripomb na politično šolo. In ker spremljajo delo vseh, ki so končali to šolo, ugotavljajo, da se njihovo delo izboljšuje in da ima šola še kako ugoden vpliv na njihovo politično delo. Pred nedavnim so imeli tudi posvet s predsedniki osnovnih organizacij, na katerem so se v glavnem dogovarjali za razpravo ob 9-mesečnem obračunu s poudarkom na pridobivanju in delitvi dohodka. V občini ugotavljajo, da pri delitvi ni prekoračiteljev, da pa usklajevanje osebnih dohodkov v negospodarstvu še ni na dogovorjeni ravni.

LENDAVA

Ta teden so bili v lendavskih sindikatih zelo delovni. Na skupni seji predsedstva občinskega sindikalnega sveta in izvršnega sveta skupščine občine so pretresli načrtovano reorganizacijo delovne organizacije Mesna industrija Murska Sobota, ki ima en tozd v njihovi občini. Ta naj bi se odcepil in postal enovita delovna organizacija. Sindikalni delavci tozda in delovne organizacije zdaj še niso dali soglasja za odcepitev. So pa ponovno zahtevali od delovne organizacije v Murski Soboti, da v pisni obliki dajo predloge, kako si zamišljajo obstoj tozda v Lendavi. V preteklih letih so se namreč o tem že velikokrat dogovorili, pa se stvari niso izboljšale.

Na seji odbora za obveščanje in politično propagando so se seznanili tudi s prvimi rezultati ankete, s katero so skušali ugotoviti kakovost in vpliv obveščanja na odločanje v tozdu. Na 550 vprašanj so dobili skoraj 300 uporabnih odgovorov. Na vsa niso odgovorili tisti z najnižjo izobrazbo, ker so bila vprašanja najbrž zanje prezahtevna. Prve uporabne podatke te ankete bodo po računalniški obdelavi dobili do konca meseca.

Odslej sklicujejo seje sveta, predsedstva in odborov posameznih organov vsakokrat v drugem delovnem okolju. Tako naj bi vse člane odbora seznanili z življenjskim utripom okolij, o katerih razpravljajo.

KOPER

Obalni svet in občinski sveti Zveze sindikatov Izola, Koper in Piran so pripravili konec minulega tedna v Poreču dvodnevni seminar za predsednike osnovnih organizacij in konferenc zveze sindikatov ter za druge sindikalne delavce. Čeprav je bil seminar v soboto in nedeljo, se ga je udeležilo več kot 200 slušateljev. Le redki so udeležbo odpovedali. Ugotavljajo, da tudi med seminarjem praktično ni bilo osipa. Na seminarju je o aktualnih družbenopolitičnih in ekonomskih razmerah ter o nalogah sindikatov govoril predsednik RS ZSS Miha Ravnik, ki je poudaril, da z gospodarsko rastjo ne moremo biti zadovoljni, saj smo, razen pri delitvi, povsod za načrti. Dejal je tudi, da kljub vsemu realni standard ne pada, da razmere za gospodarjenje niso ugodne, vendar se moramo truditi, da v njih kolikor se da uspešno delamo. Za sindikat je dejal, da mora imeti vedno svoje stališče, vendar pa ni nujno, da je vedno enako stališču izvršnih organov. Ne sme se več dogajati, da pokličejo sindikat le takrat, kadar je treba gasiti.

Za uspešno so ocenili tudi delo sindikata na Obali pred referendumom za dokončanje izolske bolnišnice in drugih objektov.

Govorili so tudi o varnostnih razmerah, predvsem o varstvu družbene lastnine. Ugotavljajo, da kazniva dejanja odtujevanja lastnine skoraj vsa odkrivajo le člani UNZ, delavci pa zaradi lažne solidarnosti in drugih razlogov skorajda ne.

Na seminarju so govorili tudi o razpravah ob periodičnih in zaključnih računih ter menili, da bi morali biti te razprave boljše, saj zdaj večinoma razpravljajo o starih rezultatih.

TOLMIN

Med tistimi, ki so začeli razpravo o tezah za spremembo zakona o združenem delu, so tudi Tolminci. Na seji sveta za razvoj samoupravljanja so že govorili o teh spremembah. Za začetek so se z njimi le seznanili, so pa naložili pravniku ali ekonomistu, naj jih proučita in predvsem ugotovita njihov vpliv na samoupravno organiziranost v njihovem okolju. kot je povedal sektretar občinskega sindikalnega sveta Vinko Gaberšček, je v njihovi občini precej tozdov, ki imajo matične delovne organizacije v drugih občinah. Kar devetnajst jih je. Posledice dislociranih tozdov pa občutijo ob vsaki najmanjši težavi tako v tozdu kot v delovni organizaciji.

Zadnji čas precej razpravljajo tudi o odcepitvi Alpkomerca od Primorja. Dogovorili so se, naj skupina strokovnjakov preuči vse dobre in slabe posledice take odcepitve in z njimi seznanijo delavce Alpkomerca.

Kot predvidevajo, bo v tolminski občini zahtev po odcepitvi najbrž še več, saj odnosi z matičnimi delovnimi organizacijami marsikje niso takšni kot so se dogovorili.

Štrajk je uspel

Štrajk Integralovih šoferjev v Tržiču, ki je pred dnevi zelo odjeknil v slovenski javnosti, je uspel. Tako vsaj pravi »Ocena stanja in akcijski program za sanacijo razmer v tozdu Gorenjska Tržič«, iz katere je razvidno, da so šoferjem v Tržiču septembra povišali osebni dohodek za 20 odstotkov. Prav tako bo po zagotovilih podpredsednika izvršnega sveta tržiška občina primaknila 10 milijonov dinarjev brezobrestnega posojila za razširjeno reprodukcijo tozda, s katerim kanijo šoferji kupiti nov avtobus. Poleg tega so odgovorni v delovni organizaciji in sozdu skupaj s pristojnimi republiškimi organi že pripravili ustrezne predloge, na podlagi katerih naj bi avtobusnemu potniškemu prometu v Sloveniji zagotovili možnosti dolgoročnega razvoja; pri tem pa je treba jasno opredeliti, do kod seže zakon tržišča in od kod naprej bodo nerešena vprašanja reševali v okviru določene socialne politike, ki jo zahteva tak promet kot dejavnost posebnega družbenega pomena. To je le del nalog in vprašanj, ki jih je treba rešiti v kar se da kratkem času, če se hočemo izogniti nevarnosti, da nam avtobusni potniški promet v Sloveniji preprosto razpade.

V tej dejavnosti je štrajk Tržičanov le nov impulz pri (vse prepočasnem) reševanju številnih zagat, s katerimi se tačas otepajo šoferji avtobusov in njihove organizacije. Resda je vprašanje, ali je bila takšna oblika izraza nezadovoljstva v Tržiču najbolj primerna (tisti dan namreč nekaj delavcev ni prišlo na delo in šolarjev ne sedlo v svoje klopi), bila pa je vsekakor potrebna. Tako smo tudi razumeli sestanek tržiških šoferjev z vodstvom tozda, delovne organizacije in sozda Integral, na katerem so šoferji po sili razmer sicer sprejeli omenjeno oceno in akcijski program, še zdaleč pa s ponujenim niso bili zadovoljni.

O tem pričajo tudi številna njihova vprašanja, med katerimi jih je veliko ostalo brez odgovorov. Predvsem zato, ker vodstvo delovne organizacije na ta vprašanja odgovorov iz razumljivih vzrokov niti ni moglo dati. Nanje bi lahko odgovarjali le ministri in predsednik vlade v Beogradu Branko Mikulić. Eden od šoferjev je vprašal: »Milan Kučan pravi, naj se stavke razrešujejo v okolju, v katerem nastajajo. Tako je tudi prav. Kaj pa je z denarjem? Mi delamo po 300 ur na mesec in nihče nam ne more očitati, da nismo vsega naredili, poslujemo pa z pozitivno ničlo. Kam gre naš denar?«

Spet drugi je vzrojil: »Pred časom smo v Tržiču slavili 50-letnico velike tekstilne stavke. Vprašam vas, zakaj so stavkali tisti delavci? Zato, ker so veliko delali, pa malo zaslužili. Z nami je popolnoma enako: veliko delamo, pa malo zaslužimo, vendar nekdanji štrajk slavimo, našega pa obsojate.«

Sicer pa je bil celovečerni pogovor v Tržiču za vse navzoče velika učna ura samoupravljanja, v katero se nekako niso mogli prav vživeti le predstavniki sindikata.

Ivo Kuljaj

Dvajseto tekmovanje kovinarjev Jugoslavije

SLOVENCI DOSEGLI BRON

Mojstrom kragujevške Zastave, prirediteljem tekmovanja, pet prvih mest – Ključavničar-orodjar Ljubodrag Milovanović že tretjič najboljši v svojem poklicu.

V Kragujevcu vlivajo, kujejo in predelujejo kovine že več kot 130 let, tako da se je tudi 192 mojstrov, ki so prišli v to srbsko mesto z vseh koncev naše dežele (vsako od dvanajstih tekmovalnih disciplin sta iz vsake republike in pokrajin zastopala po dva tekmovalca), prijetno počutilo, ker je bilo vonj po kovini čutiti že »v zraku«.

V nasprotju z nekaterimi drugimi mesti, v katerih so potekala tekmovanja v prejšnjih letih, vendar v njih ni bilo dovolj kovinarskih podjetij za preverjanje te umetnosti v vseh zvrsteh, je Kragujevec kot nalašč za ta namen. Razen livarjev, ki so tekmovali v Zastavini livarni v Topoli, so se vsi drugi kosali v mojstrstvu v šolskih delavnicah te tovarne.

Tri dni, od 9. do 11. oktobra, je mesto na Lepenici živelo v znamenju kovine. Motivi na nekaj likovnih razstavah so bili železo in jeklo; recitali, govori, šale in celo ljubezenske ljudske pesmi, ki jih je na otvoritvi pela skupina mladih deklet, so govorile o ljubezni med kovinarji in kovinarkami.

Deseti oktober ni po naključju izbran za to tekmovanje; to je dan kovinarjev, ker je na ta dan zagorski obrtniški pomočnik Josip Broz 1910 dobil člansko izkaznico Zveze kovinarskih delavcev Hrvaške in Slovenije. Ta dan, vendar 67 let kasneje, so kovinarji Jugoslavije razglasili za svoj dan.

Prvo jugoslovansko tekmovanje kovinarjev je bilo pred dvema desetletjema v Novem Sadu. Takrat so dobili tekmovalci poleg čestitke tudi Titovo sporočilo, »da je treba s takimi manifestacijami, ki spodbujajo dviganje produktivnosti dela in rentabilnosti proizvodnje ter kakovost izdelkov, nadaljevati«.

Podobna tekmovanja (ki jih prav tako organizirajo sindikat, gospodarska zbornica Jugoslavije oziroma splošna združenja, Ljudske tehnike Jugoslavije, Zveze inženirjev in tehnikov Jugoslavije, Zveze izumiteljev in avtorjev klučnih izboljšav) imajo tudi obdelovalci lesa, orači, čevljarji, tekstilci, stavbeniki . . . toda kovinarji so nekaj drugega; zato so tudi njihove »fešte« bolj bogate.

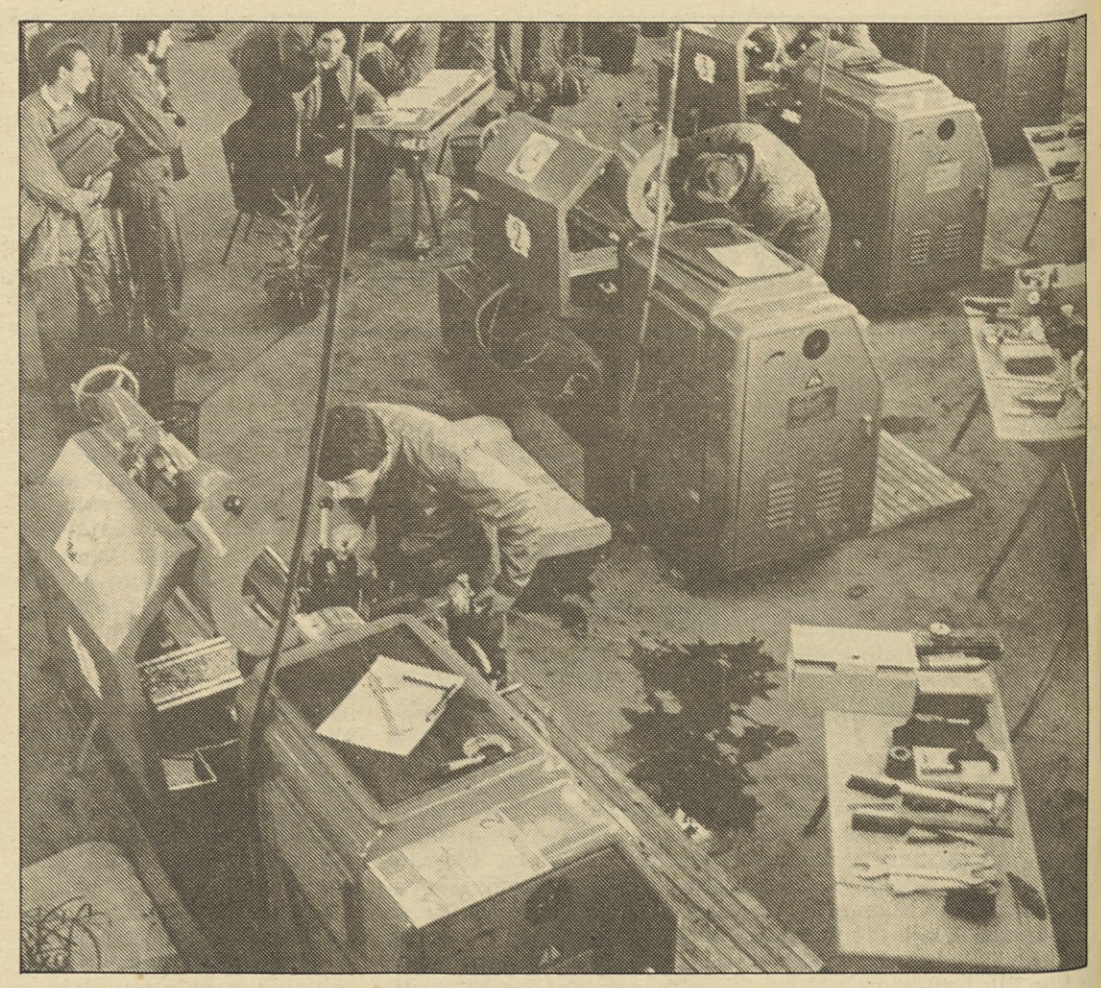

V znamenju republiških razlik

Dih je zastajal tudi gledalcem, ko so opazovali varilca iz trsteniške Prve petoletke Dragana Karamarkovića, ki je varil obvezni kos. Pri svojem delu ta mojster ni ne dihal ne drhtel. To velja tudi za vse druge tekmovalce.

Jože Razdevšek iz Železarne Ravne na Koroškem je bil tretji (za Slobodanom Stefanovićem in Tomislavom Stojanovićem iz MIN). Zanj so prav tako rekli, da si zasluži prvo mesto, toda tekmovalca iz MIN sta ga za las prehitela. Tako vidimo, da je bila konkurenca zelo močna.

Kovinarji, ki so tekmovali, so se odlično vživeli v nov delovni prostor, čeprav niso imeli priložnosti, da bi pred tekmovanjem spoznali »trdoto« terena. Vendar pa tega ne moremo reči za vse priprave na to tekmovanje.

Republiško-pokrajinske razlike so bile žal zelo opazne tudi v tekmovalnih dvoranah: eni so imeli delovne kombinezone z oznakami svojih barv, medtem ko so drugi nastopali v vetrovkah, suknjičih, jopah. Videti je bilo celo tekmovalce v lepih oblekah, ki so bolj spominjali na kako gostujočo skupino glasbenikov ali športnikov.

Seveda je ta pisanost kvarila splošni vtis, nekaterim tekmovalcem, na primer iz Hrvaške, pa tudi razpoloženje.

Koliko je bilo za to krivo resnično pomanjkanje denarja in koliko brezbrižnost, zdaj ni pomembno – v prihodnje pa bo treba poskrbeti za to, da bosta dogovarjanje in usklajevanje boljša.

Drugi pomembnejši minus, prek katerega ne morem, zadeva livarje, ki edini niso dobili »prostora« v Kragujevcu. Po končanem tekmovanju v Topoli namreč nihče ni poskrbel za prevoz nazaj do hotela v Kragujevcu, tako da so nekateri tekmovalci štopali, drugi pa so nekaj ur čakali na redni avtobus.

Pri tem sploh ni treba omenjati, da je tistega dne dramalo po kragujevških parkiriščih veliko dragih in luksuznih avtomobilov, ki so bil tam prav zaradi tekmovanja....

Sicer pa so se poleg tekmovanja v mojstrstvu svoje obrti kovinarji morali potiti tudi v teoriji. Poleg poznavanja stroke s tehnologijo poklica so morali poznati tudi zakon o združenem delu.

Letošnje dvajseto tekmovanje kovinarjev je specifično tudi po republiško-pokrajinski sestavi; načelo ključa, kot kaže, ni mučilo ne posamezne ne osrednje žirije: od prvih 12 mest so jih deset osvojili mojstri iz ožje Srbije, po eno pa je pripadlo Vojvodini in Bosni in Hercegovini.

»Zastava: Jugoslavija«

Slovenski tekmovalci so bili na tekmovanju tretji; zadovoljiti so se morali z bronom. Med šestimi priznanji so namreč dobili tri tretje in eno drugo nagrado.

Srebro je osvojil Jože Kavčič, kovinostrugar iz Železarne Ravne na Koroškem, medtem ko so bron dobili kovinobrusilec Dušan Mozetič (Iskra Avtoelektro, Šempeter pri Gorici), orodjar Anton Zupanc (SIP Šempeter), strojni kovač Branko Rozman (Železarna Ravne), livar Jože Razdevšek (Železarna Ravne) in Božidar Avram, avtomehanik za bencinske motorje iz Zastava avta v Krškem.

Zastava je pobrala kar pet prvih nagrad, od katerih je ena šla v Beograd v tamkajšnjo Zastavino podružnico, tako da so končni rezultati videti, kot da je ta delovna organizacija tekmovala s preostalo Jugoslavijo.

Za absolutnega prvaka bi lahko razglasili ključavničarja-orodjarja Zastave v Kragujevcu Ljubodraga Milovanovića, ki je tretjič zmagal v svojem poklicu na zveznih tekmovanjih. Zdravko Todorović je bil najboljši kovinobrusilec, Zoran Obradović pa kovinostrugar. Ta tovarna je vzgojila tudi najboljše mehanike v državi: Milan Pavlović je prvak za bencinske motorje, Jovica Stojiljković pa za dieselske.

Preostalih sedem prvakov so kovinostrugar Dušan Babić (Famos, Sarajevo) livar Slobodan Stefanović (MIN Niš) varilec MAG Jagoš Kovačević (Tovarna vagonov Kraljevo) varilec TIG Ratko Bogojević (Tovarne vagonov Kraljevo), plamenski varilec Milorad Drakić (Hemiremont Loznica), varilec REL Bogdan Tucakov (Utva Pančevo) in kovač Vlastimir Zdravković (MIN Niš)

Poleg uradnih podatkov pa so v javnost v nekaterih dnevnih časopisih prišli podatki, ki se nekoliko razlikujejo od uradnih, zato se nam zdi potrebno to pojasniti.

Zaradi pomote žirije je bilo v tekmovalnem Biltenu številka 3 objavljeno, da so bili v disciplini avtomehanikov za dieselske motorje doseženi naslednji rezultati: prvo mesto Jože Gašpirc iz ljubljanskega Dinosa, drugo meto Ferenc Labadi iz subotiškega Dinamotransa, tretje mesto pa Dukomir Dimitrijević iz Beograjske Industrije traktorjev in strojev IMR. Žirija je opozorila na to tiskarsko napako in tudi na to, da so nagrade dobili Jovica Stojanović, Faud Suljević in Vladimir Milaković. Toda takih pomot ne moremo z ničemer opravičiti, ne glede na to, kdo je zanje bolj kriv – novinarji ali prireditelji.

Stanimir Božanić

Kovinarji – srce razreda

»Kovinarji so bili od nekdaj srce delavskega razreda, tako v boju proti izkoriščanju in kapitalizmu kot v narodnoosvobodilnem boju in revoluciji ter v času nečloveških naporov za hitrejšo zgraditev in industrializacijo države. V kovinarskih poklicih dela posredno in neposredno 40 odstotkov vseh zaposlenih v Jugoslaviji, s svojim znanjem in proizvodnjo pa so postali nezamenljivi praktično v vseh dejavnostih.

Zato je biti med najboljšimi v tako veliki in pomembni družini proizvajalcev čast in priznanje, toda tudi obveznost, kajti nihanja v proizvodnji, izvozu ali dohodku kovinarjev zmanjšujejo uspešnost vsega gospodarstva.

Ker znate in dajete več kot drugi, imate pravico zahtevati, da se odpravljajo ovire, ki krnijo pravo komunikacijo v združenem delu Jugoslavije in zapirajo energijo in ustvarjalnost v tozde...«

Marija Todorović, predsednica sveta Zveze sindikatov Jugoslavije v pozdravnih besedah ob otvoritvi 20. tekmovanja kovinarjev Jugoslavije

Tekmovanje v konfekcioniranju

LABODOVE ŠIVILJE NAJBOLJŠE

Republiški odbor tekstilne in usnjarsko-predelovalne industrije pri RS ZSS je pripravil delovno tekmovanje v posameznih panogah. Tekmovanje v konfekcioniranju je bilo letos prvič in sicer v šivanju srajc, v prihodnjih letih pa naj bi tekmovanje razširili tudi na šivanje vrhnjih oblačil.

Tekmovanje je odlično pripravil Labodov tozd DELTA v Ptuju.

Tekmovale so štiri ekipe: dve iz Laboda novomeškega tozda Ločna in ptujska Delta, ter ekipi iz Mure in Pika. Šivilje so odgovarjale na vprašanja o stroki, samoupravi in varstvu pri delu. V praktičnem delu pa so šivale prednje dele srajc. Seveda je bilo pomembno število sešitih delov in tudi njihova kakovost.

Predsednik žirije Milan Gaberc iz Elkroja je skupaj s člani tekmovalne komisije – sestavljali so jo Franc Kranjc iz Laboda, Štefan Polanšček iz Pika in Janko Rešeta iz Mure, ter nadzora, ki sta ga vodila Nada Simonič iz Mure in Marica Praznik iz Laboda, bdel nad tekmovanjem, ki je pokazalo, da so slovenski izdelovalci dokaj izenačeni.

Glavni direktor Laboda Milan Bratoža je o tekmovanju povedal: »Vsak dan pravzaprav tekmujemo – pehamo se za načrtovano količino izdelkov in za najvišjo kakovost. Tekmovanje je le kratek izsek iz našega življenja in dela, ki pa seveda zahteva posebne okoliščine in temu so ustrezni tudi rezultati...«

O položaju slovenskih tekstilcev pa je govoril tudi sekretar republiškega odbora te dejavnosti Franc Miklič.

Ekipno so zmagale šivilje iz novomeške Ločne (dosegle so 2605 točk), druge so prav tako šivilje Laboda – in sicer iz ptujskega tozda Delta (2383 točk), tretje so bili s 1996 točkami šivilje Mure in četrte šivilje Pika (1952 točk).

Med posameznicami je zmagala Jožica Korasa, šivilja iz Labodove Ločne. V tridesetih minutah kalikor je trajalo praktično tekmovanje, je sešila 24 prednjih delov srajc, enega pa ji je kontrola izločila. Druga je šivilja iz Labodovega tozda Delta Milena Kelc. Izdelala je 20 delov srajc enega pa ji je kontrola izločila.

Tretja je šivilja novomeške Ločne Slavka Pograjc, ki je sešila 19 kosov prednjih delov srajc, in je edina, ki ji niso izločili nobenega izdelka.

Prve tri šivilje bodo na 2. zveznem delovnem tekmovanju zastopale Slovenijo. Tekmovanje konfekcionarjev bo v beograjskem Kluzu. Želimo jim veliko uspeha!

L. J.

Vpliv onesnaženega zraka na zdravje ljudi

KRONIČNI BRONHITIS – NACIONALNA BOLEZEN

Onesnaženi zrak ni le morilec gozdov ali uničevalec pročelij mestnih hiš, ampak čedalje pogosteje načenja tudi človekovo zdravje. O tem so v svetu opravili že veliko raziskav. Od letošnjega januarja pa poteka raziskava o vplivu onesnaženega zraka oziroma vremenskih sprememb na zdravje ljudi tudi v Ljubljani, pri čemer sodelujejo pnevmologi iz zdravstvenega doma Vič-Rudnik (dispanzer za pljučne bolezni) in strokovnjaki republiškega meteorološkega zavoda.

»Namen te raziskave je, da bi ugotovili, kako onesnaženo ozračje v Ljubljani vpliva na tiste bolnike, ki imajo različne bolezni dihal,« je povedal pnevmolog **dr. Vladimir Kraut**. »Hkrati smo proučevali, kako so ciklične vremenske spremembe povezane z izbruhi obolenj in skušali ugotoviti soodvisnost. Po nekaj mesecih smo določeno povezanost sicer odkrili, vendar pa je to za takšno raziskavo še prekratek čas, da bi lahko dobili že jasne izsledke. Za kaj takšnega bi raziskava morala teči nekaj let.«

Pritisk, ohladitev in veter

In kakšne so prve ugotovitve? »Pokazalo se je, da ni lahko poiskati povezave med eno samo meteorološko spremembo, ampak so bistveni predvsem: padec pritiska, ohladitev ozračja in veter. Če ti dejavniki pridejo v določenih povezavah skupaj, delujejo najbolj moteče na zdravje ljudi. Onesnaženo ozračje vpliva na asmatike, še najbolj pa na bronhitične bolnike« je povedal dr. Kraut.

Zaradi kroničnega bronhitisa, astme in epizeme je bilo lani v Sloveniji izgubljenih 130.000 delovnih dni. Kar 500 bolnikov je imelo 26-dnevni povprečni izostanek z dela. Kronična obolenja dihal povzročajo tudi precejšnjo delovno invalidnost. Po vzrokih invalidnosti so bolezni dihal na petem mestu. Samo v Ljubljani je bilo leta 1983 v pljučnih dispanzerjih evidentiranih 35000 bolnikov, zraven pa še 1300 z bronhialno astmo. Na novo pa vsako leto evidentirajo blizu 450 bolnikov.

Pri tej raziskavi so spremljali kakih 120 bolnikov.

»Takoj, ko pride v ozračju do močnejše onesnaženosti, že imamo polne čakalnice. Ljudje namreč težko dihajo, bolj pogosto imajo napade astme, mnogi med njimi doživijo hude dihalne stiske,« pravi **dr. Majda Ustar Latkovič**, pnevmologinja iz zdravstvenega doma Vič-Rudnik, ki je sodelovala pri tej raziskavi.

Izsledki zadnjih meritev onesnaženega zraka v Sloveniji, ki veljajo za obdobje od 1. aprila lani do 31. maja letos, kažejo, **da dihajo najslabši zrak v Zasavju, Ljubljani, Mariboru pa v Mežiški dolini in Celju. Povprečna letna vsebnost žveplovega dvokisa se je sukala okrog 0,18 miligrama na kubični meter. Onesnaženost ozračja je tako velika, da po merilih svetovne zdravstvene organizacije že ogroža zdravje ljudi.**

Izsledki raziskav po svetu namreč kažejo, da se začne povečevati število bolezni dihal (predvsem bronhitisa in astme) pri letni vsebnosti od 0,12 do 0,15 miligrama na kubični meter. Še najbolj izpostavljeni so prebivalci v Trbovljah, kjer je bila povprečna vsebnost kar 0,30 miligrama na kubični meter, največja polurna pa kar 2,5 miligrama. V Trbovljah je zrak močno onesnažen tudi z dimom. Največja 24-urna vsebnost dima je 0,21 miligrama na kubični meter.

Ljubljana in Maribor najbolj zadimljena

V lanski kurilni sezoni je bil zrak močno onesnažen tudi v Ljubljani in Mariboru. V obeh mestih je bilo v ozračju približno enako škodljivega žveplovega dvokisa kot dima. Sicer pa sta Ljubljana in Maribor v Sloveniji najbolj zadimljeni mesti. Pri tem upoštevamo podatke, ki so jih izmerili v središčih teh mest. V Ljubljani je bila na primer največja 24-urna vsebnost dima 0,30 miligrama na kubični meter.

Povprečna onesnaženost zraka z žveplovim dvokisom je bila v Ljubljani sicer skoraj za polovico manjša kot v Trbovljah, vendar pa je treba upoštevati, da žveplov dvokis in dim vzajemno škodita zdravju ljudi. Veliko onesnaženost zraka z žveplovim dvokisom so izmerili še v Hrastniku, Črni in v Mežici, vendar pa je bila v teh krajih onesnaženost z dimom za polovico manjša kot v Ljubljani in Mariboru. Čezmerno je bil zrak onesnažen še v Celju, Krškem, Kamniku, Medvodah, Žerjavu in v Škofji Loki. V primerjavi s prejšnjimi leti se je ozračje izboljšalo v Celju in Kranju, poslabšalo pa v Mariboru in Škofji Loki.

Ko navajamo te številke, ki se iz leta v leto ponavljajo v takšnih ali podobnih inačicah, pa moramo dodati, da žal ni na voljo podatkov o drugih škodljivih snoveh, ki tudi prihajajo v ozračje. To so v prvi vrsti dušikovi oksidi, ogljikovodiki, ogljikov monoksid, ozon; vsi ti se pojavljajo predvsem ob prometnih cestah. V industrijskih krajih imamo opraviti še s takšnimi strupenimi snovmi, kot so fluoridi, organske spojine in prah, ki vsebuje zdravju škodljiv sestavine.

Sploh pa ni na voljo nobenih podatkov o vseh tistih snoveh, ki se nabirajo v ozračju in strupeno delujejo ena na drugo.

Vozila in ogljikov monoksid

Izgorevanje goriv za pogon avtomobilov povzroča v večjih mestih tudi večjo osebnost ogljikovega monoksida, ki se neposredno veže na krvno barvilo. »Dokazano je, da imajo prebivalci večjih mest – in to nekadilci – do pet odstotkov krvnega barvila, to je hemoglobina, vezanega z ogljikovim monoksidom,« razlaga dr. Ustarjeva. Znano je, da se ogljikov monoksid veže na krvno barvilo tristo krat hitreje kot kisik. Organi, v katerih se najhitreje pokažejo spremembe zaradi pomanjkanja kisika, so možgani srce ledvice.

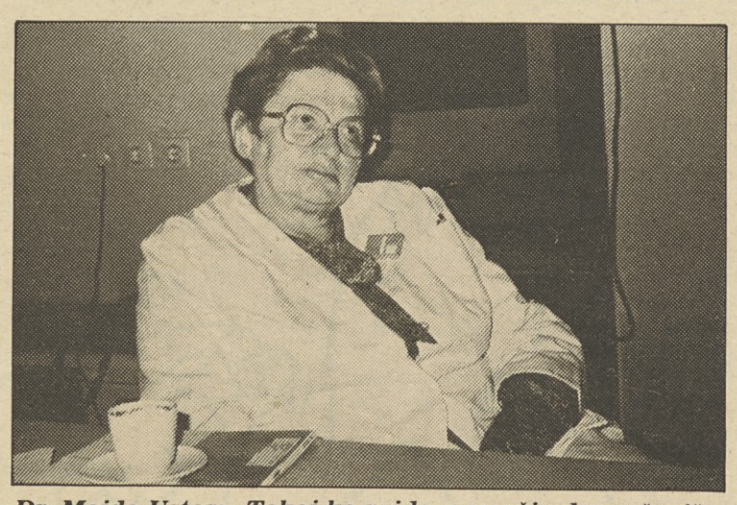

Dr. Majda Ustar: »Takoj ko pride v ozračju do močnejše onesnaženosti, že imamo polne čakalnice.«

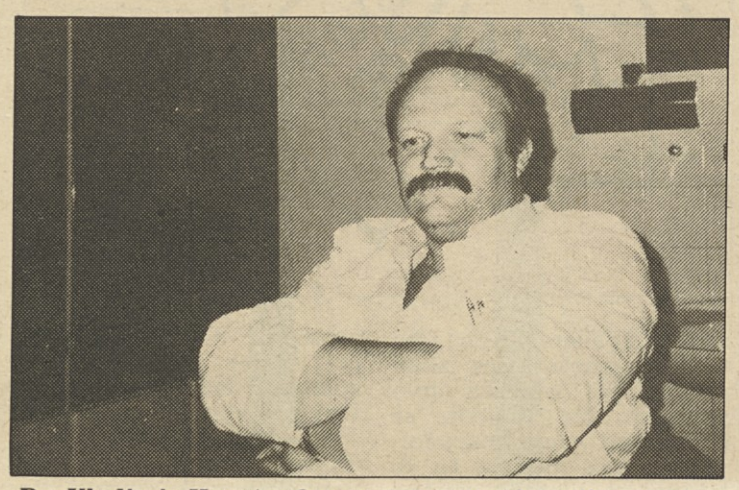

Dr. Vladimir Kraut: »Onesnaženo ozračje vpliva na astmatike, še najbolj pa na bronhitične bolnike.«

In katere so najpogostejše bolezni dihal?

»Naša nacionalna bolezen je kronični bronhitis,« pravi dr. Ustarjeva. Evidenco o tej bolezni vodijo predvsem pljučni dispanzerji. Vendar pa ta evidenca ni dejanska bolezenska slika prebivalstva, ampak prej odsev dobre volje zdravnikov. Lani so v pnevmoloških dispanzerjih v Sloveniji registrirali 23.000 bolnikov s kroničnim bronhitisom, astmo in epizemo (to je nabreklost oziroma nabuhlost pljuč).

Ti podatki pa zajemajo le ljudi v starosti nad 19 let, medtem ko mlajše obravnavajo otroški dispanzerji in šolska medicina. V resnici jih je bilo več tudi zato, ker so mnoge bolnike evidentirali v ambulantah splošnih zdravnikov in po obratnih ambulantah delovnih organizacij.

Hujše funkcionalne motnje

»Med odraslimi imamo opraviti predvsem s hujšimi oblikami bolezni, medtem ko se lažji bolniki zdravijo pri splošnem zdravniku,« pravi dr. Ustarjeva. »Pojavljajo se tudi hujše funkcionalne motnje. Samo v Ljubljani je 300 kardiorespiracijskih invalidov, to je takšnih bolnikov, pri katerih pride zaradi kroničnega obolenja dihal tudi do popuščanja desne polovice srca. Ti bolniki dejansko ne morejo več dihati.«

V Ljubljani imajo kar 20 bolnikov, ki dihajo le s kisikovimi bombami oziroma posebnimi napravami, ki srkajo kisik iz zraka. Drugih 15 bolnikov na takšno napravo še čaka. Temu bi lahko rekli nekakšna »pljučna dializa«. Hudo je, ker mora takšen bolnik živeti v bolnišnici, namesto da bi bil doma s potrebno napravo. Bolnišnično zdravljenje je namreč zelo drago, napravo za domačo rabo pa je treba kupiti v tujini. V Sloveniji imajo v pljučnih dispanzerjih evidentiranih kakih 1500 kardiorespiracijskih bolnikov.

Kje tičijo vzroki za to, da narašča število bolnikov s kroničnim bronhitisom?

»Vsekakor ni kriv le slab zrak, ampak v prvi vrsti kajenje pa sociološki, psihološki in drugi dejavniki, ki vplivajo drug na drugega,« pojasnjuje dr. Ustarjeva. »Dokazano pa je, da imajo vsi tisti bolniki, ki bolehajo za kroničnim bronhitisom, ob večji vsebnosti smoga in dima v zraku pogostejše napade bolezni oziroma se pri njih naravnost razplamtijo bolezenski znaki. Ti so kašelj, piskanje v prsih izkašljevanje.«

Raziskava še traja. Upamo da njeni izsledki ne bodo ostali zgolj na papirju, ampak bodo povod za ukrepe ne le v Ljubljani, ampak tudi drugod po Sloveniji, kjer ljudje vse težje dihajo.

Marija Frančeškin

Inovacije

DOMAČO PAMET SE SPLAČA DVAKRAT PLAČATI

V Celju so spremenili miselnost in odnos do inovacijske dejavnosti. Lani so zabeležili 619 predlogov in inovacij, ustvarili pa za več kot 805 milijonov dinarjev gospodarske koristi. Ti uspehi so tudi odraz družbenega ozračja, inovatorji dobivajo potrebno oporo v delovni organizaciji in občini.

Ob letošnji podelitvi nagrad inovatorjem so zanje in za raziskovalce našli »čas« tudi najodgovornejši delavci občine. Na sprejemu pri predsedniku občine so tako bili inovatorji in sindikalni aktivisti, gospodarstveniki in vodilni delavci iz združenega dela. Gre za nov poudarek inovacijski dejavnosti, s katero naj bi celjskemu gospodarstvu povečali utrip.

Po besedah magistra Toneta Zimška, predsednika občine, gre za takšno občinsko politiko, v kateri ima poseben pomen prav domača inovacijska dejavnost. Temelji so, saj so prav letošnji nagrajenci iz Cinkarne Celje dokazali, da se da ob potrebnem posluhu tudi v delovni organizaciji z inovacijami razviti nove dejavnosti.

Inovacijska dejavnost je v celjski občini zdaj že dokaj razvita v 21 delovnih organizacijah. Številka ni presenetljiva, pridobi pa vrednost, če ji dodamo podatek, da gre v resnici za največje delovne organizacije. To pa razgalja tudi vso sliko razmer, kajti prav v manjših delovnih organizacijah ali posameznih dejavnostih še vedno ni ne volje in ne posluha za inovacijsko dejavnost. Torej prav v okolju, ki se otepa z največjimi razvojnimi težavami. Prav tako kaže, da je dinar za človeka, ki skrbi za inovacijo, še kako dobro naložen. Verjetno imajo tudi zato v Železarni Štore, Cinkarni, Zlatarni, Libeli, Aeru in Emu kar 91,5 odstotka inovacijskega dohodka v celjski občini.

Letošnji nagrajenci akcije »Inovator Celje 1985« so Robert Jedlovčnik, Franc Gutenberger, Emil Dokler, Milovan Frelic, Bojan Marolt in še 17 soavtorjev iz Cinkarne Celje za tehnično izboljšavo tračnega valjanja pločevine iz Zn-Cu-Ti zlitine in surovega in čistega cinka: Silvo Remškar, Branko Šket, Avgust Bincl iz EMO za razvoj nadgradnje kotelnega prekucnika; Jurij Šumelj v imenu skupine iz Železarne Štore in Ervin Zeme iz Žične.

Podelili so tudi štiri nagrade po 36 tisoč dinarjev strokovnim in vodstvenim delavcem, tri takšne nagrade razvojnoraziskovalnim delavcem, šest enakih nagrad inovatorjem, deset nagrad po 18 tisoč dinarjev inovatorjem MID in eno posebno nagrado (36 tisoč dinarjev) organizatorju množične inovacijske dejavnosti.

Očitno je, da v celjskem združenem delu kljub omenjeni skrbi tudi najvišjih občinskih teles še vedno nimajo pravega odnosa do inventivne dejavnosti tam, kjer z dvigovanjem cen dosegajo najpomembnejši delež dohodka. Prav tako je znano, da prav v manjših okoljih ljudje z novimi idejami doživljajo največ težav in odporov. Še vedno so primeri zavisti in škodoželjnosti, in ne redko tudi ogroženosti nekaterih vodstvenih delavcev, ki zaradi svoje nesposobnosti ali celo lagodnosti onemogočajo, če celo ne šikanirajo tistih, ki skušajo spreminjati stvari.

Povprečna vrednost izplačil avtorjem inovacij je znašala 3,32 odstotka ustvarjene gospodarske koristi. Tudi ta podatek kaže, da še vedno ne nagrajujemo ljudi niti toliko, kolikor bi lahko ali kolikor smo se dogovorili. Najvišje izplačano nadomestilo je bilo 1,247 milijona dinarjev, največja korist od posamezne inovacije pa je znašala 56,4 milijona dinarjev!

Med inovatorji je tokrat več inženirjev, tretjina je tehnikov, skoraj polovica pa delavcev. V pogovoru pri županu je prevladovalo mnenje, da so prav delavci vzdrževalci najpogostejši inovatorji, ki s svojo sposobnostjo in idejami premagujejo tudi največje težave v neposredni proizvodnji pa naj bo tehnološko še tako zahtevna in to prav zdaj, ko imamo precejšnje težave pri uvozu novih nadomestnih delov za proizvodnjo, je prispevek teh delavcev praktično neizmerljiv. Udeleženci pogovora so priznavali, da se domačo pamet splača dvakrat plačati. To tembolj, ker imajo priznanje in kolikor toliko ovrednotena inovacija širši odmev in so sčasoma spodbude tudi za druge.

Sedanje vodstvo celjske občine si zdaj prizadeva za razvoj inovacijske dejavnosti in tistih inovacij, ki bodo lahko podlaga novi proizvodnji. Gospodarska korist od inovacij je v celjski občini znašala le odstotek vrednosti družbenega proizvoda v občini. Gre torej za veliko praznino, če vemo, in v Celju to vedo, da tudi v razvitejših občinah in deželah prav s to dejavnostjo dosegajo deset in celo več kot dvajset odstotkov vrednosti družbenega proizvoda. *J. S.*

Ali beseda davek res izvira iz glagola daviti

NE GRE ZA KOLIKO, GRE ZA KAM

Na davke, davčno politiko in sistem dežujejo kritike z leve in desne. Davek v naši državi nima niti gospodarske, razvojne in ne socialne vloge. Enostavno krmi proračune družbeno-političnih skupnosti, državno upravo, vojsko . . . Namesto da bi spodbujal proizvodnjo, varčnost, smotrnost, napaja vse, kar je temu nasprotno. Medtem ko je rast dohodka jugoslovanskega gospodarstva 97-odstotna, sta se splošna in skupna poraba povečali za 145 odstotkov. Dosegata 290 milijard dinarjev, kar pomeni tretjino skupne akumulacije oziroma kar tri četrtine izgub.

Ne gre torej za to, ali so davki premajhni ali preveliki, pač pa za to, kdo jih daje in kdo poje. Že to priča, da živimo v na vso moč dragi državi (koliko je učinkovita, tudi čutimo). Z davki je treba napolniti približno 600 proračunov in 8.000 sisov. Jasno je namreč, da tudi tisto, čemur uradno pravimo prispevek, v bistvu ni nič drugega kot davek, le namen je drugačen. V sisih ždi 45.000 zaposlenih v strokovnih službah in njihov osebni dohodek je za četrtino večji kot v gospodarstvu. Vse parole o svobodni menjavi dela ne morejo zamegliti dejstva, da so sisi bolj podobni državni administraciji.

Živimo v dragi državi

Za proračune gre kar 58 odstotkov prometnih davkov. Ta oblika davkov še najbolj dviguje cene, potemtakem spodbuja inflacijo – z drugimi posrednimi davki (carinami in posebnimi dajatvami) polni 80 odstotkov vseh proračunov. Davek na dohodek in iz osebnih dohodkov pomeni v proračunskih prihodkih borih 11 odstotkov.

Slovenija je že naredila korak naprej in odpravila občinske prometne davke. S tem se je kajpak povečal delež neposrednih davkov v proračunski porabi. Se vedno pa so neposredni davki zanemarljivi v proračunskih prihodkih države. Da bo treba to presukati, poslušamo že dolgo časa. Kot tudi lajno, da davki ne smejo več biti vir inflacije, socialnih krivic, da ne smejo več rasti hitreje od vseh oblik prihodkov . . . Gospodarska politika namreč vse huje sope pod tem bremenom. Spet lajna o razbremenitvi gospodarstva. Od vlade Branka Mikuliča smo veliko pričakovali, toda tudi ta nima poguma za radikalne reze. Gospodarstvo je še naprej preobremenjeno in takšno gotovo ne more postati konkurenčno na tujih trgih, od katerih si toliko obetamo. Pri golih obetih bo tudi ostalo, dokler bo davčna politika družbeno bogastvo preusmerjala v neproizvodne sektorje in s tem destimulirala delo, varčevanje, gospodarnost skratka.

Davke kot Švedi, življenje kot . . .

Delež davkov v družbenem proizvodu nas postavlja ob bok razvitim državam, kot je denimo Svedska. Vsi pa vemo, kako je tam z zaposlenostjo, socialno politiko, blaginjo . . . Razvijajoče se države, s katerimi se lahko primerjamo, imajo ta delež bistveno manjši. In mi jim hočemo in moramo konkurirati!

Ne gre torej za noben rez davkov. Gre oziroma moralo bi iti za rez državnih in drugih zajedalskih apetitov. Toda očitno (spet kot dokaz obotavljanje nove, v besedah tako odločne vlade) ždijo ti za tako trdnimi okopi, da se ob njih polomijo vse obljubljene reforme.

Sputimo se še malo na nižjo raven. Kar v svoji organizaciji smo iskali podatke, kakšna je pravzaprav davčna obremenitev. Na osebni dohodek smo zračunali kar 76 odstotkov različnih dajatev. Kdor hoče nesti domov 150.000 dinarjev, jih mora v resnici zaslužiti več kot 260.000. Poleg bruto osebnega dohodka, ki ga delavec vidi na svoji plačilni kuverti in od katerega gre v Ljubljani 32,8 odstotka, ga bremeni namreč še drugi bruto (tako vsaj mu pravijo operativno). Ta je delavcu bolj ali manj skrit, čeprav krepko potencira prvi bruto. Pomeni kar dobrih 43 odstotkov. Potem pridejo še obveznosti glede neto osebnega dohodka, članarine, samoprispevki in še davek, če z osebnim dohodkom presežeš družbeno dogovorjeno mejo. In seveda davek na dohodek tozda in kakšen poseben davek, ki se ga republika posluži na primer za kompenzacije v proizvodnji hrane . . .

Besede so eno, volja je drugo

Z vsemi temi mislimi in pomisleki smo stopili na slovensko upravo za družbene prihodke.

»Vsi tolčejo po davčni politiki, nihče pa ne definira, v čem je slaba,« pravi Tone Pengov, direktor davčne uprave. »Federacija ima zdaj v rokah orožje, ki ga lahko uporabi pri ustavnih spremembah. Na Zahodu so davki instrument gospodarske politike, pri nas pa so ločeni od sistema skupne porabe. Tu je ključ, v sistemu financiranja družbenih potreb in ne le v davkih.

Bo pa vse to težko spraviti na skupni imenovalec. Res je treba upoštevati specifične razmere in potrebe po republikah. Res pa je tudi, da vsak svoje pozicije krčevito brani. Veliko je govora o korenitih spremembah davčne politike, a ti govorci ne povedo, kako si to zamišljajo. Saj lahko spremeniš razmerje v sestavi, toda nikakor ni moči jugoslovanske splošne porabe nasititi iz neposrednih davkov. To se da v občinah in v Sloveniji smo se do tega že prikopali.

Trdim, da je bolj pomembno dosledno uresničevati obstoječo davčno politiko, pri čemer imamo polno splošne, načelne podpore. Pri ugotovljenih nepravilnostih je podpore takoj konec. Takrat ni več problematičen kršitelj, ampak davkar. Tu še tako enotni predpisi ne bodo nič pomagali, če se jih ne bomo vsi držali.«

Primeri nedoslednosti

»Tudi v Sloveniji dežujejo ocene, da je davčna politika slaba. To so ocene na pamet, čisti voluntarizem. Gre za povsem preprosto dejstvo – fiskalna (proračunska) funkcija davka se ne more zmanjšati, če vve oblike skupne in splošne porabe rastejo v nebo.«

Še nekaj povsem konkretnih pripomb in primerov smo slišali:

»Potencirajo obdavčitev premoženja, velikih hiš, detorja, čist. Posluje pač z žiroračunom. Kje pa, prav tu smo našli številne, v denarju ogromne nepravilnosti. Že ohlapni normativi porabe materialov so zlata jama. Spet področje, kjer davkar sam ne more doti spremeniti.

Pa informacijski sistem, ki je v državi neenoten ali ga sploh ni. Premoženja in dohodka ne moreš primerjati, brez česar učinkovitega dela davkarije ni. In še in še . . .«

Orehi so pretrdi

Verjamemo, da je davkarija lahko le en člen v prizadevanjih za družbene cilje. Sama gotovo ne bo okrepila ekonomske in socialne funkcije davkov, kaj šele, da bi razbremenila gospodarstvo pri zadovoljevanju splošnih in skupnih družbenih (državnih) potreb.

Res, večkrat slišimo, da je ovira v kadrovski in tehnični opremljenosti davčnih služb, manjkrat pa, da v nekaterih okoljih menijo, da je pravšnja davčna politika le v velikih oprostitvah, olajšavah, v nedoslednem uveljavljanju predpisov in slabem nadzoru.

Največji spodrsljaj družbe pa je verjetno to, da davčno politiko in sistem obravnava ločeno od sistema skupne in splošne porabe. Prav to dejstvo najbolj omejuje prožnost davčnega sistema in politike in prav zato ju ne moremo uporabljati kot orodje gospodarske in socialne politike. Je sploh logično od neke družbenopolitične skupnosti pričakovati, da bo temeljita, dosledna in pravična pri obdavčevanju posameznikov, če pa lahko neomejeno črpa od gospodarstva? Verjetno ne in nesmisel je pričakovati preusmeritev od posrednih na neposredne davke.

Dokaz je že slovenski primer, ko smo odpravili posebne občinske prometne davke. Kar hitro je zraslo zanimanje za prihodke od davkov občanov, saj bi morali sicer zmanjšati porabo. Toda ni le občina tista, ki bi se morala usmerjati na neposredne davke, ki bi morala biti življenjsko zainteresirana za pravočasno, pravilno in pošteno odmero. Tako bi morale ravnati tudi druge družbenopolitične skupnosti – kar pa bi seveda pomenilo splošno in skupno porabo spraviti v bolj razumljive in razumne okvire. In prav to je najtrši oreh. To okusi, denimo, vsak zob, ki skuša ugrizniti v to, koliko nas stane naša armada. Nič drugega kot izvirni greh! Pa res le za primer. Končajmo z mislijo Toneta Pengova:

»Ne smemo pričakovati, da bo davčna politika zdravilo tudi za mnoge druge slabosti v našem ekonomskem sistemu.« Dodajmo vprašanje: le v ekonomskem?

Ciril Brajer

Davek na dohodek ozda in osebni dohodek sta se v Srbiji brez pokrajin povečala za več kot 300 odstotkov, v Vojvodini za 114, na Hrvaškem za 104 odstotke. Davek na dohodek se je v Srbiji povečal za več kot 700 odstotkov, v Sloveniji pa se je zmanjšal za 70 odstotkov. Zato pa se je v Sloveniji za 400 odstotkov povečal davek na osebni dohodek, v Srbiji pa le za 130 odstotkov. Ti podatki dovolj slikovito prikazujejo neenotnost jugoslovanske davčne ureditve.

Italija

STO DAVKOV IN ŠE VEČ MOŽNOSTI ZA UTAJE

Italijani pravijo, da je njihov davčni sistem najbolj zapleten na svetu. Vsebuje namreč najmanj sto davkov, ki v kombinaciji, ko gre za obračunavanje ali prijavljanje dohodka in davka nanj narasejo na nedoločljivo število možnosti, možnosti za inšpektorje in davkoplačevalce: prvim za polnjenje državne blagajne, drugim za utaje.

Tako je analiza prijavljenih dohodkov za leto 1984 (za leto 1985 še ni opravljena) pokazala na absurdno socialno podobo Italije: k bogatemu sloju sodijo delavci za tekočim trakom, upokojenci, učitelji, vojaki in sodniki, med socialne primere pa draguljarji, mesarji, odvetniki, zdravniki in poklicni nogometaši. Popačena podoba izhaja iz preprostega sistema ugotavljanja dohodka: tako imenovani »odvisni delavci« – tisti, ki živijo od dela svojih rok ali v državnih službah – imajo dohodke urejene na poldagi delovnih pogodb, iz katerih je lahko odmeriti nujni delež državni blagajni; »neodvisni« – in to niso le lastniki kapitala, temveč tudi znanja in delajo kot samostojni delavci (denimo zdravnki, odvetniki, borzni agentje, nogometaši, preprodajalci), so pri pridobivanju dohodka odvisni od svoje iznajdljivosti, pri prijavljanju dohodkov pa od spretnosti in poguma, koliko in kako se jim posreči utajiti.

V najvišjo kategorijo, med tiste, ki uradno zaslužijo več kot pol milijarde lir na leto, sodi 258 Italijanov. Toda resničnih bogatašev je neprimerno več. Družin, ki so lastnice parcel, tovarn, delnic in obveznic čez milijardo lir je 876 tisoč. Milijon 700 tisoč je takih, katerih skupno imetje presega pol milijarde lir.

Računajo, da državi na ta način uide polovica načrtovanega dohodka, okoli 80 tisoč milijard lir, vsota, s katero bi skoraj lahko pokrila vsakoletni primanjkljaj v proračunu.

Svojevrsten anahronizem, ki je še bolj očiten, zdaj, ko v vrsti drugih zahodnih držav posodabljajo davčni sistem, je tudi lestvica s kar devetimi kategorijami davkoplačevalcev. Začenja se z 12 odstotki davka za vse, ki na leto prejmejo do šest milijonov lir in se konča z 62 odstotki davka za tiste, ki služijo več kot 500 milijonov. Narejena je namreč tako, da največ zajeme pri najštevilčnejšem sloju, pri letnih zaslužkih od 15 do 25 milijonov lir. Povprečni kvalificarni delavec v Italiji zasluži na leto 25 milijonov lir, šest pa jih mora odšteti za davke. Še huje se davki poznajo upokojencem: tistim, ki prejemajo najmanjšo pokojnino, te je šest milijonov, ostane 5.280.000 lir.

So še drugačne anomalije. Tisti, na primer, ki je doslej vse svoje imetje vložil v obveznice državnega posojila, ki so prinašale vedno več, kot je odnašala inflacija, je živel od neobdavčene rente. In teh ni malo, zlasti med »neodvisnimi delavci« ki so utajene dohodke na ta način lahko še enkrat vnovčili. Vlada se je v prizadevanjih, da bi spremenile davčni sistem, odločila, da bodo poslej obdavčene tudi te obveznice. Ali pa nesmisel s smešno majhnim obdavčevanjem parcel in poslopij, ki je do te mere popustljiv, da kar sili v špekulacije z nepremičninami.

Pri prijavah letnega zaslužka je dovoljeno odbiti stroške zdravljenja, življenj-

Devettisočštiristo italijanskih draguljarjev v davčnih prijavah trdi, da niso zaslužili več kot 7,50 milijona na leto ali 625.000 na mesec, triinštirideset tisoč mesarjev, da so imeli v povprečju 8,4 milijona na leto, nogometaši z Maradono na čelu bi morali že zdavnaj umreti od lakote – le pet milijonov letnega dohodka, sodeč po davčni statistiki, pa se pravi bogataši skrivajo v proleteriatu: nekvalificirani delavci s po 11 milijoni, kvalificirani s po 25, uslužbenci z osnovno izobrazbo 15 milijonih itd.

Zvezna republika Nemčija

ZMANJŠATI DAVČNO BREME DRŽAVLJANOM

Davki v Zvezni republiki Nemčiji, je dejal strokovnjak za davčna vprašanja v zveznem ministrstvu za finance v Bonnu, so preveliki, in to ne samo v primerjavi z drugimi zahodnoevropskimi državami. Zato je treba zmanjšati davčno breme, ki tare državljane.

Zato se je zvezna koalicijska vlada odločila za davčno reformo v dveh stopnjah. Prva se je začela 1. januarja letos, druga pa se bo 1. januarja 1988. Davčna reforma je pomemben korak v dolgoročno zasnovani davčni politiki vlade. Že letos se je davčno breme v ZRN zmanjšalo za 10,9 milijarde mark. Že letošnje davčno olajšanje je poleg drugega – inflacije ni, prihranek 15 milijard mark zaradi cenejše nafte, velik presežek v izvozni bilanci – močno povečalo kupno moč zahodnonemškega prebivalstva.

Skupno davčno breme v ZRN znaša 23,8 odstotka bruto družbenega proizvoda. Toda davki ter prispevki za socialno, zdravstveno in pokojninsko zavarovanje znašajo 39,9 odstotka bruto družbenega proizvoda. Zanimiva je primerjava z drugimi zahodnimi razvitimi državami. Največje razmerje davkov in prispevkov glede na družbeni proizvod je na Švedskem, kjer znaša 52,1 odstotka in na Danskem (51,2 odstotka). V ZDA znaša 30,9 odstotka, v Švici 30 in na Japonskem samo 27,5 odstotka.

V ZRN, ki je federalistična država, skrbi zveza za davčno zakonodajo, zvezne dežele pa so pristojne za uveljavljanje zakonov. To pomeni, da zvezne dežele pobirajo davke in nadzirajo uveljavljanje zakonov o davkih. Zvezna telesa nimajo nič opraviti s tem. Zvezni finančni minister je pristojen predvsem za zakonske osnutke, ki jih Bundestag in Bundesrat – domova parlamenta – sprejmeta ali zavrneta. Zvezna finančna telesa pobirajo v glavnem samo carino, trošarino in prispevke v okviru evropske gospodarske skupnosti (EGS). Finančna telesa zveznih dežel pobirajo v imenu zvezne vlade zvezne davke, kot so davki na promet kapitala, zavarovanje in na menični promet.

Zveza in zvezne dežele si delijo davek na plače in dohodek, korporacijski in prometni davek, zvezne dežele si v celoti prisvajajo davke na premoženje, dedovanje, zemljišča, motorna vozila, pivo, loterije in igre na srečo, občine pa med drugim pobirajo zemljiški davek, davek od obrti in druge krajevne prispevke in pristojbine.

Kar zadeva prispevke za socialno, zdravstveno in pokojninsko zavarovanje, plačujejo v ZRN polovico teh prispevkov delavci in polovico delodajalec oziroma podjetje, v katerem je delavec zaposlen.

Za davek na dohodek velja dohodkovna lestvica. Neporočeni, ki zaslužijo na leto do 4536 mark, ne plačujejo nobenega davka na dohodek. Pri zakoncih znaša ta meja 9027 mark. Pri naslednji skupini znaša davek 22 odstotkov in sega do 56 odstotkov. Šestinpetdesetodstotni davek na dohodek plačujejo tisti, ki služijo nad 130.000 mark na leto, in zakonci, ki zaslužijo nad 260.000 mark na leto.

Za podjetja velja korporacijski davek, ki načelno znaša 56 odstotkov obdavčljivega dohodka. Toda ta davek se zmanjša na 36 odstotkov obdavčljivega dohodka, če podjetje ne razdeli dobička, ampak ga uporabi za naložbe vseh vrst: za racionalizacije, nakup strojev in elektronske opreme, širjenje podjetniške dejavnosti in za podobno.

Najpomembnejša prelomnica v zgodovini prometnega davka v ZRN je bil zakon o prometnem davku iz leta 1967, ki je omogočil prehod na davek na dodano vrednost. Sprememba davčnega sistema je postala nujna zaradi uskladitve prometnih davkov v okviru EGS. Tudi druge članice so uvedle prometni davek po sistemu davka na dodano vrednost.

V ZRN imajo tudi cerkveni davek, ki je pravi davek in ne prispevek. Pobirajo ga od vernikov razne cerkve, ki imajo pravico do cerkvenega davka, za svoje delo. Cerkveni davek pobirajo po zakonih, ki jih sprejemajo zakonodajna telesa zveznih dežel. Cerkveni davek morajo plačevati vsi verniki na določenem območju, ki se prištevajo k določeni veroizpovedi. Dolžnost preneha z dnem, ko vernik izstopi iz cerkve.

Božidar Pahor

Avstrija

TRINAJSTA IN ŠTIRINAJSTA PLAČA

Delojemalec plača od svoje bruto plače 15,42 odstotka socialnemu zavarovanju (bolezensko in pokojninsko zavarovanje) ter med približno 7,37 in 18,44 odstotka mezdnega davka (Lohnsteuer), če ima zaposleni družino in je edini vzdrževalec, če pa služita dva, potem odtegujejo za mezdni davek med 7,39 in 20,79 odstotka.

Delodajalec plača finančnemu uradu od vsake bruto plače 4,5 odstotka in 34,61 socialnemu zavarovanju.

Pri mezdnem davku (ki ga plačuje delojemalec) upoštevajo za odpis naslednje:

- če kupiš stanovanje ali hišo s posojilom;
- če pa se na različne načine življenjsko zavaruješ, potem ti odtegnejo manj mezdnega davka. Za vse takšne odpise, ki so označeni na kartonu za mezdni davek, mora delojemalec sam zaprositi.

Za socialno zavarovanje plačujejo delojemalci 15,42 odstotka do 25.500 šilingov bruto plače, za večjo pa 3.700 šilingov.

Dodatek za otroka znaša 1.100 šilingov na mesec do desetega leta starosti in 1.350 šilingov od desetega leta otrokove starosti naprej vse do njegovega 27. leta, če dotlej študira (imeti mora potrdilo o izpolnjevanju študijskih obveznosti).

Vsak delojemalec prejema v Avstriji tako imenovano 13. (za poletne počitnice) in 14. (za božič in novo leto) plačo. Ti dve plači sta neobdavčeni do 8.500 šilingov, kar pa je več, obdavčijo malenkostno, in sicer: s šestimi odstotki, če imaš enega otroka, plačaš le dva odstotka, če dva le en odstotek in če imaš tri ali več otrok nič, ne glede na višino mesečnega dohodka.

Če se kdo vozi v službo z osebnim avtomobilom do 20 kilometrov, mu mesečno odtegnejo 572 šilingov od letnega davka na avto, če pa več kot 20 kilometrov, potem 832 šilingov.

Mezdni davek se začenja šele pri bruto osebnem dohodku 6.186 šilingov, do te vsote ga ni.

Račun dajatev je takšen: delavec od bruto osebnega dohodka najprej plača socialno zavarovanje in odšteje druge ugodnosti (zavarovanje za avto ali hišno posojilo) in šele na to vsoto plača davek.

Šolarji v Avstriji imajo od prvega razreda ljudske šole do konca gimnazije ali katerekoli srednje šole brezplačne učbenike in popolnoma brezplačen prevoz z mestnim prometom pa tudi z vlaki po Avstriji.

Barbara Goričar

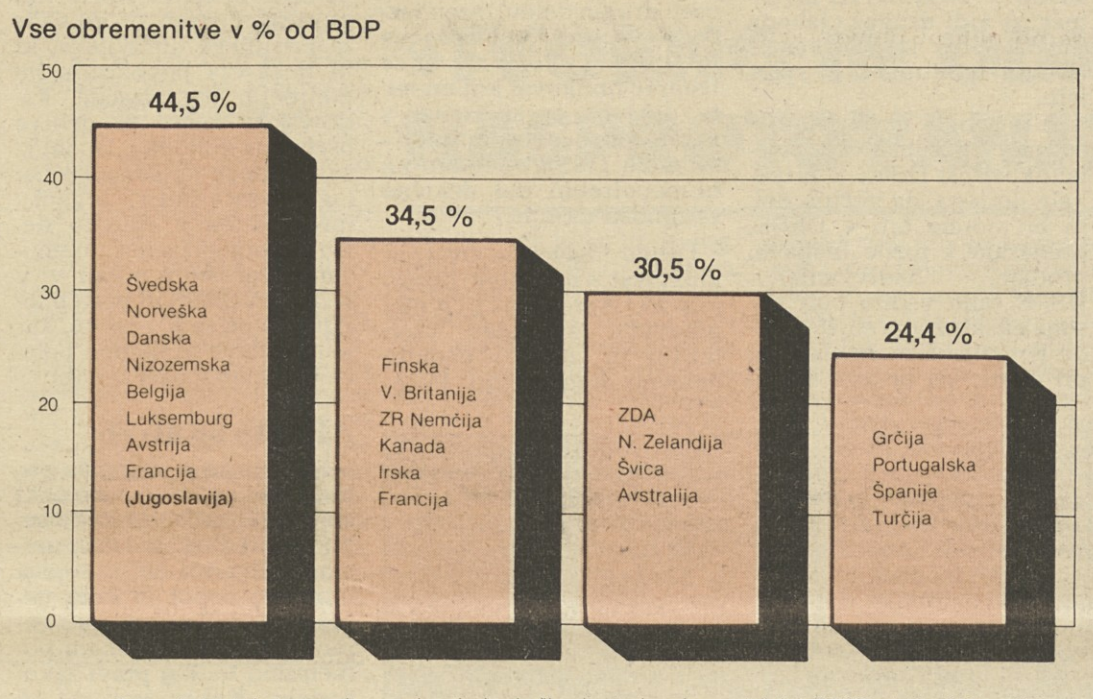

Povprečni delež obremenitev v primerjavi z družbenim proizvodom v deželah OECD v letih 1976—1980

Med politiki, ki sodijo v skupino »odvisnih delavcev«, saj jim redno plačo daje država, je v vrhu zunanji minister Giulio Andreotti z 272 milijoni na leto (v tem so všteti tudi dohodki od njegovega »neodvisnega« dela – iz publicistike), sledi obrambni minister Giovanni Spadolini (173) in šele na tretjem mestu je predsednik vlade Bettino Craxi s 152 milijoni lir.

sko-zavarovalno polico, stroške neobveznega šolanja, izdatke za ločenega zakonca, pogrebne stroške in – finančne prispevke v prid kulture.

Firme plačujejo v povprečju 15-odstotni davek na dohodke od kapitala in vse druge dobičke, razen tistih, ki so rezultat dela zaposlenih. Pri tem zdaj smejo od skupnega dobička odšteti sredsva, ki jih je firma pridobila na ta način in porabila za nove naložbe, posodabljanje ipd. Tega davka so oproščene firme ponekod na jugu države in v Trstu, s čimer država skuša spodbujati njihovo rast.

Kot rečeno, so utaje eden glavnih problemov zapletenega davčnega sistema. Njegovi kreatorji so ugovorom in primerjavam z drugimi državami navkljub prepričani, da je sistem dober, slab pa da je nadzor. Pritožujejo se, da jim delo zastaja (ta hip morajo obdelati 2,5 milijona primerov od teh 1,5 izpred leta 1980) da jim primanjkuje vsaj 15 tisoč inšpektorjev, da so s povprečno 13 milijoni lir na leto med najslabše plačanim državnimi uslužbenci.

Z uvedbo registrskih blagajn za trgovce in gostince so lani skušali vsaj olajšati nadzor nad poslovanjem te kategorije »neodvisnih« delavcev. Uspeh je bil le delen: združenje trgovcev priznava, da so njegovi člani v prvem letu blagajn uspeli prikrajšati državo znova za 1.500 milijard lir.

Jure Pengov

Velika Britanija

KAKO PRAVIČNEJE DELITI DAVKE IN SOCIALNO PODPORO

Voditelji britanske politične opozicije napovedujejo, da bodo predlogi za davčne spremembe ena glavnih tem volilnega boja prihodnjih splošnih volitev. Trdijo, da je britanski sistem dohodninskega obdavčevanja, to je davka na plače (kar je približno podobno našemu davku na osebni dohodek), s sedanjimi davčnimi olajšavami in socialnimi podporami »nepravičen, neučinkovit in nedoumljiv«. Skrivnost, s katero se soočajo vse politične stranke, pa je, kako na boljši način ponovno razdeliti davke in socialne podpore, da bi blažili revščino in dvignili življenjsko raven ljudem z zelo slabimi plačami, ne da bi bili pri tem prisiljeni sprejeti (politično tudi škodljiv) davčni sistem, ki bi povečal davke tistim s skromnim zaslužkom. Rešitev postaja nujnejša, ker se britanska vlada stvari še ni učinkovito lotila, četudi je število ljudi, za katere uradno trdijo, da živijo v revščini, od leta 1979 močno poraslo. Ljudje s slabimi plačami pogosto plačujejo davke (pri tem gre za dohodninski davek in prispevke za socialno zavarovanje), obenem pa zaradi slabih premoženjskih razmer prejemajo socialno podporo. Strokovnjaki poudarjajo, da ljudje s tem precej tega, kar dobijo na eni strani, zgubijo na drugi zato, ker sistema delujeta drug proti drugemu, ne da bi izboljševala minimalni zaslužek revnih ljudi.

V Britaniji je na primer osem milijonov odraslih, ki delajo polni delovni čas in zaslužijo okrog 115 funtov na teden. To pa štejejo za tako slab zaslužek, da spadajo k revnim. V tej kategoriji pa delavec, ki ni poročen, še vedno plača skoraj 26 odstotkov za davek na plačo in prispevke za socialno zavarovanje.

Po drugi strani pa Britanija spada med države z zmernim davčnim sistemom oziroma davčnimi obremenitvami. Po zadnjem pregledu davčnih obremenitev 13 zahodnih držav je Britanija na osmem mestu, kar pomeni, da njen dohodek od davkov pomeni 38,5 odstotka bruto domačega dohodka. Na prvem mestu je Švedska (50 odstotkov) na zadnjem pa so ZDA (28,9) in Japonska (27,3%).

V Britaniji se davek na dohodek deli na davek na dobiček podjetij in dohodninski davek. Osnovna stopnja davka na dobiček podjetij je 40-odstotna in sicer z olajšavo za podjetja, ki ne dosežejo 500.000 funtov dobička letno. Poleg tega obstaja posebna davčna stopnja 30 odstotkov za davek na dobiček manjših podjetij, to pa velja za tista podjetja, ki na leto ne dosežejo več kot 100.000 funtov dobička.

Dohodninski davek je progresiven, kar pomeni, da je na večjo plačo treba plačati večje dajatve. Vlada v zvezi s tem obljublja tudi korenite spremembe in trdi, da želi premakniti breme osebnega obdavčevanja od zaslužka na porabo.

Osnovna stopnja obdavčitve je 30 odstotkov od letne plače do 16.200 funtov, nato pa se povečuje za 5 odstotkov do 60 odstotkov obdavčitve plače, ki znese več kot 40.200 funtov na leto. Seveda obstajajo različne olajšave, ki zmanjšujejo obdavčljive plače. Tako je osnovna olajšava za neporočene 2.205 funtov (to odštevajo od obdavčljivega zaslužka), za poročene pa 3.455 funtov. Ena najpomembnejših olajšav so tudi obresti na posojila za stanovanjska posojila.

Upoštevajoč le osnovno davčno olajšavo, neporočeni s plačo 10.000 funtov na leto plačujejo 2.339 funtov dohodninskega davka, poročeni z isto plačo pa 1.964 funtov. Plačilo dohodninskega davka zelo variira in je za neporočene, na primer, od 839 funtov na letno plačo 5.000 funto do 18.252 funtov na plačo, ki znaša 45.000 funtov na leto.

Dohodninski davek za davčno upravo (v večini primerov) obračunava in odteguje delodajalec od vsakega izplačila plače. Toda po zaključku finančnega leta mora davčni zavezanec sam napraviti davčno prijavo, upoštevajoč vse dohodke in davčne olajšave. Kontrola je stroga in davčna uprava ima najrazličnejše vire informacij. Te prihajajo tudi od bank in banka je na primer dolžna za vlagatelja prijaviti tudi obresti od njegovih vlog, če te obresti presežejo 15 funtov letno. Takšne informacije pa davčna uprava primerja z davčno prijavo. V Britaniji namreč ne velja več »zlato« pravilo sodne razsodbe iz leta 1936. »Vsak je upravičen svoje davke urediti tako, da plača manjše davke, kot bi jih drugače...«

Dejstvo je, da je britanska davčna zakonodaja nepregledna in zapletena. Na polici v knjižici je kar 11 debelih knjig različnih izdaj z isto temo. Vsaka od njih je pripomoček, ki naj navednemu zemljanu olajša vsakoletno pot skozi davčno džunglo.

Britanci prispevajo za socialno zavarovanje, sicer uradno ne štejejo med davke, toda finančni strokovnjaki trdijo, da so to tudi davki na plače in nič drugega. Prispevke plačujeta tako delodajalec kot delavec. Plačujejo za delovno dobo od 16. do 65. leta starosti za moške in do 60. leta starosti za ženske. Obračunavajo pa od tedenske plače pet do desetodstotno stopnjo, ki je odvisna od delavčeve plače.

Alja Košak

Ob prisilni upravi v ljubljanskem Agrostroju

POŽRTO ZAUPANJE V DELAVCE

Kdor je (maja letos) spremljal naše pisanje o razmerah v ljubljanskem Agrostroju, gotovo ni mogel verjeti svojim očem, ko je v Delavski enotnosti (3. oktobra) zasledil članek naše sodelavke, v katerem nas seznanja s sklepom zbora združenega dela šišenske občinske skupščine o uvedbi prisilne uprave za vso delovno organizacijo, za tozda Kmetijska mehanizacija in Servis ter za delovno skupnost skupnih služb. Za poznavalce dogodkov v Agrostroju je bil to gotovo velik šok, še tembolj zato, ker ljudje običajnih človeških kreposti preprosto niso sposobni doumeti, da si lahko dandanašnji neka politika sama sebi tako močno pljune v obraz. In namesto da bi se stvari zdaj, z novim vodstvom in skladno s sanacijskim načrtom odmotavale po utečenem redu, se ponovno zamotavajo, kar samo ponovno potrjuje znano ugotovitev, kako nemočna je politokracija pri reševanju samoupravnih in gospodarskih vprašanj.

V Šiški so namreč še pred štirimi meseci delavcem Agrostroja razlagali, kako zaupajo v njihove moči in sposobnosti, da bodo sami znali prebroditi številne čeri, kako ne bodo dopustili, da bi tedanji direktor Agrostroja odšel na enakovredno ali celo boljše delovno mesto, kako mu zaradi ribarjenja v kalnem in mešanja štren občinskim političnim dejavnikom ne bo ušla partijska kazen, kako v bodoči sanaciji Agrostroja računa na izločitev tozda Servis in še bi lahko naštevali. Podoba je zdaj prav zrcalna. Agrostroj je dobil prisilno upravo, nekdanji direktor, ki je s svojo nesposobnostjo (tako so mu očitali na občini, op. p.) precej pripomogel h kaotičnim razmeram v koseški delovni organizaciji, je odšel prej na boljše kot na enakovredno delovno mesto. O partijski kazni ni ne sluha ne duha. Prisilno upravo je dobil tudi tozd Servis, ne glede na to, da so njegovi delavci na referendumu že zdavnaj glasovali za izločitev in da zdaj (po pritožbi tozda Kmetijska mehanizacija) že drugič čakajo na pravnomočnost odločbe sodišča združenega dela, ki potrjuje referendumsko odločitev v prid izločitve. Sicer pa poglejmo, kako so se zavrteli dogodki.

Kameleoni...

V šiški so nekateri kameleonsko spremenili barvo in s tem pljunili na vse svoje dotedanje ukrepe pri urejanju kritičnih razmer v Agrostroju. Za krmilo potapljajoče se koseške barke je prijel Avgust Ovsenik, ki je najprej kandidiral za razpisana dela in naloge glavnega direktorja. Kot njegov predhodnik je tudi Ovsenik v Agrostroj prišel iz sozda Združeni proizvajalci strojegradnje, vendar ne tudi po istih poteh. Mož si je namreč, kot je tudi zapisal v »Oceni stanja in predlogu rešitve situacije v DO Agrostroj« na podlagi pogovorov z vodilnimi delavci ter predstavniki družbenopolitičnih organizacij, samoupravnih organov in v tozdih in DSSS ustvaril lastno mnenje o stanju, »ki je še kritičnejše kot pa prikazuje sanacijski program...« Med drugim je ugotovil:

- obstajajo izredno hude motnje v odnosih med organizacijskimi enotami (tozdi in DSSS), pa tudi v enotah. Tozda KM in Servis se pravdata na sodišču, niti en tozd ni zadovoljen z delom DSSS... Tozd Servis iz razmer ne vidi drugega izhoda kot izločitev iz DO, kar je bilo referendumsko že sprejeto,
- posebno hude motnje so med tozdi in DSSS. Neučinkovitost DSSS je pripeljala do tega, da večino del, ki bi morala biti v DSSS, prenašajo v tozde (nabavo, prodajo, kadrovanje)... DSSS tako vedno bolj postaja ekskluzivna služba tozda Kmetijska mehanizacija, pri čemer pa ta tozd z njenim delom niti najmanj ni zadovoljen...
- samoupravni akti so neurejeni in neusklajeni,
- organizacija je zastarela in neučinkovita,
- sistem delitve je v razsulu,
- vsak od treh tozdov ima povsem svojo dejavnost,
- polletni načrt v tozdu Servis je izpolnjen 80-odstotno, v tozdu A. Grajzer 70-in v tozdu Kmetijska mehanizaja le 60-odstotno...
- proizvodnja opreme za namakalne sisteme kot ključnega dela proizvodnje v Agrostroju je grajena na skrajno nemogočem načelu: ključne sklope izdelka izdelati pri kooperantih, doma dodati nezahtevne dele in nato izdelek prodati...
- sanacijskega programa za tozd Kmetijska mehanizacija in DSSS ne jemljejo resno...

Na podlagi vseh teh ugotovitev je Avgust Ovsenik menil, da je treba v Agrostroju ukrepati hitro in drastično. Zgodilo se je oboje. Ampak o tem kasneje. Najprej se za hip ustavimo še pri naslednjih inačicah, ki ju je predlagal kot možni rešitvi. Po prvi, ki jo je imenoval »razbitje obstoječe DO Agrostroj«, naj bi pospešili izločitev tozda Servis in vseh drugih delov, razen tozda Kmetijska mehanizacija in DSSS. Ta tozd naj bi se namreč oblikoval kot enovita delovna organizacija, v katero bi v »potrebni meri« vključili DSSS, medtem ko bi nepotrebni del delovne skupnosti ukinili.

Drugo inačico je Ovsenik imenoval »združitev obstoječe DO Agrostroj« in v njej predvidel združitev vseh tozdov in DSSS v enovito delovno organizacijo. Posodobili naj bi proizvodni program, znanje naj bi črpali iz vseh mogočih virov, posebej naj bi se potrudili doseči kooperacijski odnos s katero od vodilnih svetovnih firm s tega področja itd. Servisno dejavnost naj bi zadolžili za servisiranje vseh proizvodov tozda kmetijska mehanizacija in jo vključili v proizvodnjo tega tozda z združitvijo proizvodnih zmogljivosti obeh dejavnosti...

Avgust Ovsenik se je osebno zavzel za drugo inačico, zraven pa ugotovil tudi, da je mnogo težje graditi kot rušiti ter da je imperativ hitrosti mnogo težje doseči pri drugi kot pri prvi inačici. Prav zaradi tega je tudi menil, da je druga inačica v sprejemljivem času rešljiva le z ukrepom družbenega varstva, za katerega je po njegovem mnenju dovolj razlogov. Navajamo: »Popolnoma nemogoče je namreč, da bi še tako sposoben direktor nakopičeno problematiko ob skrajno skrhanih odnosih v delovni organizaciji lahko rešil po redni poti in v doglednem času, posebej, ker glavna problematika poleg poslovne neuspešnosti obsega področja kot so organizacija, kadri in delitev OD«. Predlagal je tudi, da bi ga (skladno z uvedbo prisilne uprave, op. p.) imenovali za začasni organ, po domače za prisilnega upravitelja, ki bi imel vsa pooblastila na področjih organizacije, kadrovskih zadev in delitve osebnega dohodka. Dodal je še, da glede na osnovno nalogo »začasnega organa« (preureditev v enovito delovno organizacijo) imenovanje začasnih organov v tozdih in DSSS ni potrebno. Zgodilo pa se je prav to, kar je tudi novo in najbolj boleče poglavje v naši zgodbi.

Ali leto 68 ali 86

Kaj vse se je dogajalo potem, ko so se v občinski stavbi v Šiški ogreli za Ovsenikov predlog, si lahko mislimo. Zvrstila se je kopica uradnih, napol in celo neuradnih sestankov, pri čemer je bilo očitno manj pomembno to, kaj pravi zakonodaja. Kakor koli že, v takšnem ozračju je v šišenskem izvršnem svetu nastal predlog za uvedbo prisilne uprave, kot že rečeno, za vso delovno organizacijo, za tozda Kmetijska mehanizacija in Servis ter za DSSS. Na zasedanju zbora združenega dela pa tudi že prej so ukrepu za svoj tozd in imenovanje začasnega organa zanj srdito nasprotovali predstavniki tozda Servis, ki v resnici zaradi svoje poslovne solidnosti in urejenih notranjih odnosov nikoli ni bil pod udarom sanacijskih ukrepov, ki so jih predlagali znotraj ali zunaj Agrostroja. Prav nasprotno: v Servisu so ves čas opozarjali na neurejene razmere v delovni organizaciji, kar še zlasti velja za njeno delovno skupnost skupnih služb. Ker je bilo vse to kot bob ob steno, je v tozdu Servis ob siceršnji tehnološki nepovezanosti z drugimi deli delovne organizacije (že nekaj let so ostali tozdi pri proizvodnih storitvah servisa udeleženi z manj kot enim odstotkom celotnega prihodka, zato samoupravna in organizacijska povezanost z njimi nima pravih temeljev; iz dopolnilnega poročila o problematiki DO Agrostroj direktorja tozda Servis Otmarja Jerama) in vse manjših možnostih za uspešen razvoj v njenem okviru, je konec lanskega leta dozorel sklep o izločitvi. Kot že rečeno, je referendum v začetku letošnjega leta tudi uspel, na kar pa se je pritožil tozd Kmetijska mehanizacija. Prav te dni pa so delavci tozda Servis prejeli odločbo sodišča združenega dela v Ljubljani, v kateri je ugotovilo, »da obstajajo vsi pogoji za izločitev temeljne organizacije Servis iz DO Agrostroj«. Zanimivo je, da je sodišče tako odločilo potem, ko je med drugimi listinami že imelo tudi mnenje družbenega pravobranilca samoupravljanja o predlaganem ukrepu družbenega varstva in tudi predlog šišenskega izvršnega sveta. Prav nasprotno pa je ravnala šišenska »vlada«, ki je ne oziraje se na odločbo sodišča ponudila v obravnavo in sprejem zboru združenega dela predlog za uvedbo prisilne uprave tudi v tozdu Servis. Kako pa je potekala razprava na tem zboru, lahko preberemo v časniku Delo: »... Čeprav je seja trajala dve uri – Agrostroj je bil edina točka dnevnega reda, je večina časa odtekla predvsem zaradi ugovora tozda Servis, ki se ni strinjal s predlogom izvršnega sveta... Zagrizene ugovore predstavnikov tozda Servis pa je predsednik občinske skupščine Rado Roter ob koncu razprave označil kot nedostojno obnašanje z uporabo izrazoslovja, ki ne sodi na tak zbor.« (Nas prav zanima, če sta tako Roter kot novinarka Dela vedela, da omenjeno izrazje ne izvira od nikoder drugod, kot iz odločbe sodišča združenega dela in iz mnenja Gospodarske zbornice Slovenije, po katerem ni zadržkov za izločitev tozda Servis iz Agrostroja.).

Kdo lahko koga odstrani z dela

»Zadnje poglavje zgodbe se začenja s prihodom »začasnih organov« v Agrostroj. Prisilni upravitelj tozda Servis Uroš Bergman je že prvi dan skladno z uvedbo prisilne uprave ukrepal hitro in drastično. Izdal je dva sklepa, in sicer za direktorja tozda Servis Otmarja Jerama in komercialnega direktorja Borisa Škerjanca, po katerem se ju »začasno odstrani« iz DO Agrostroj, tozd Servis. Hkrati je za oba izdal tudi zahtevo po uvedbi disciplinskega postopka, češ da sta zlorabila položaj in prekoračila pooblastila. Po posredovanju družbenega pravobranilca je Bergman razveljavil oba sklepa, vendar takoj tudi izdal nova, po katerih sta Jeram in Škerjanc spet odstranjena z dela. Prišlo je tako daleč, da prizadeta zdaj že ne vesta več, kdaj sta na delu in kdaj nimata vstopa na delovni mesti, za kateri menita, da zakonoto še vedno pripadata njima.

Če odmislimo pardoksalen položaj, v katerem lahko nekdo v tej naši zamotani samoupravni praksi prvi dan na novi delovni dolžnosti odstrani z dela delavca, ki je prej 17 let po vseh merilih (tudi občinskih v Šiški) zgledno opravljal svoje delovne dolžnosti, potem se velja za hip zamisliti nad pravnim stanjem. Jeram in Škerjanc namreč čakata na pravnomočnost odločbe sodišča združenega dela. Če se namreč v zakonitem roku nanjo ne bo nihče pritožil, potem menita, da je nekdanji tozd Servis zanju zdaj samostojna delovna organizacija. To pa pomeni, da sta naprej le onadva zakonita direktorja, kar Jeramu omogoča, da v tem primeru on odstrani z dela Bergmana. Vse je zdaj seveda odvisno od tega, kaj bo obveljalo: ali sklep šišenskega zbora združenega dela o uvedbi prisilne uprave, ali odločba sodišča združenega dela? Gre torej za prav zanimiv položaj, ki verjetno v naši samoupravni praksi nima para. Zanimiv seveda za pravnike in širšo javnost, nikakor pa ne tudi za tiste, ki zdaj preživljajo hudo človeško stisko, kar pa politiko v Šiški očitno zelo malo zanima.

Ivo Kuljaj

Res skrb za socialno varnost delavcev

Ob vseh teh zapletih v Agrostroju ne moremo mimo bistvene ugotovitve: v administrativnem upravljanju gospodarstva (v tem primeru izraz docela ustreza razmeram) največji del krivde za kaotične gospodarske, samoupravne in medčloveške odnose v koseški delovni organizaciji gotovo odpade prav na šišensko družbenopolitično skupnost. Prav z njenim blagoslovom so namreč v Agrostroj leta in leta prihajali nesposobneži, ki so delovno organizacijo pripeljali na rob obstoja.

Zdaj skuša rešiti, kar se rešiti da. Toda kako? Namesto da bi nekaterim subjektom v Agrostroju dopustila, da se organizirajo skladno s svojimi poslovnimi in samoupravnimi hotenji, jih pod krinko nekakšne skrbi za socialno varnost delavcev sili v novo organizacijsko tvorbo (enovito delovno organizacijo), ki je po eni strani zaušnica (da ne rečemo: negacija) tozdu, po drugi pa zelo vprašljiva že iz samega tehnološkega vidika. Nova tvorba naj bi namreč nastala na podlagi neke ad hoc »ocene stanja in predloga rešitve«, ki ni nikakršen porok za dejansko rešitev.

Le kaj je bilo tako mamljivega v tej »oceni in predlogu«, da so se občinski možje tako vneto ogreli zanjo? Mogoče predvidena kooperacijsko opiranje na tujega partnerja? Kdo bi vedel? Podatki pa so na vsak način zgovorni: če bi se namreč tozd Servis osamosvojil (tu je treba omeniti še tozd A. Grajzer v Ivančni gorici, ki pa mu grosupeljska občina ni hotela izreči prisilne uprave?!) potem bi ostala za reševanje le še velikanska DSSS in tozd Kmetijska mehanizacija. V tem primeru pa bi bilo razmerje med režijskimi in proizvodnimi delavci po naših podatkih približno 200:80, kajpak v korist režijcev. Če vemo, kakšna sestava prevladuje v režiji potem je jasno, da se tega »ostanka« nikakor ne da sanirati brez temeljitega carskega reza, kar pomeni, da bi lenuhi in nesposobneži ostali brez dela. Enovita delovna organzacija na drugi strani pomeni, da bi slednji ostali v delovni organizaciji. Je res to skrb za socialno varnost delavcev?! Posebej tistih, ki že leta bentijo, ker njihovi žulji (tudi v Agrostroju) nikakor ne morejo odsevati v plačilnih kuvertah.

Za otroke in mladino
STRIPI
MIKIJA MUSTRA

Mednarodni denarni sklad in Jugoslavija (3)

POLEMIKE O OBRESTIH

Pripravlja: Emil Lah

Dolžniška kriza je v tem desetletju dosegla vrhunec, saj so dežele v razvoju dolžne tujim posojilodajalcem po nekaterih ocenah že blizu tisoč milijard dolarjev. Najbolj zaskrbljujoče pa je, da države dolžnice zelo težko odplačujejo dolgove večina pa le obresti (ne pa tudi glavnice), nekateri dolžniki pa še tega ne (na primer Mehike pred leti). Tudi Jugoslavija spada med države, ki so se v sedemdesetih letih najbolj zadolžile. O tem, zakaj so se dežele v razvoju tako zadolžile, kakšno vlogo ima pri vračanju posojil Mednarodni denarni sklad (MDS) in kaj ta mednarodna finančna ustanova pravzaprav terja od jugoslovanske ekonomske politike, je v knjigi Janeza Drnovška »Mednarodni denarni sklad in Jugoslavija« napisanega precej poučnega. Zato smo se v uredništvu Delavske enotnosti odločili za kratke povzetke, ki bodo morda pripomogli tudi h globjemu razumevanju letošnjih ocen misije MDS o naši notranji gospodarski politiki.

Ko nas je v letu 1982 zadela dolžniška kriza z vsemi posledicami in zahtevami po nujni in hitri prilagoditvi našega gospodarstva z novimi, do skrajnosti zaostrenimi gospodarskimi okoliščinami, smo se seveda vprašali o glavnih krivcih za nastali položaj. Predvsem so bile to realno negativne obresti, ki so prevladovale v zadnjem obdobju (v letih 1980 in 1981 so bile približno štirikrat nižje od inflacije).

Prednosti realnih obresti

S politiko realno pozitivnih obrestnih mer bi vplivali tako na ponudbo kot na povpraševanje na trgu blaga in storitev. Na strani ponudbe naj bi realno pozitivne obresti s pritiskom na kakovostnejše gospodarjenje izboljšale proizvodno sestavo in dolgoročno znižale proizvodne stroške. Realno pozitivne obresti bi dinarju vrnile vlogo ohranjanja vrednosti in tako spet spodbudile varčevanje; to bi zmanjšalo povpraševanje na trgu blaga in storitev. Realne cene finančnih sredstev bi neposredno vplivale na investicijsko povpraševanje in s tem pripeljale do manjše investicijske porabe. Hkrati pa naj bi višje obresti zagotavljale večjo kakovost investiranja.

Leta 1983 in zlasti leta 1984 smo začeli hitro dvigovati nominalne obrestne mere in jih približevati inflacijski stopnji. Toda pojavila se je vrsta vprašanj, pomislekov, dilem in tudi nasprotovanj novi politiki. Nekateri so menili, da politika realno pozitivnih obresti ni primerna za jugoslovanske razmere ali pa da je močan generator inflacije pri nas. Pojavljajo pa se tudi pripombe na konkreten mehanizem in dinamiko uveljavljanja realno pozitivnih obrestnih mer.

Politika realno pozitivnih obrestnih mer je bila ena glavnih prvin stand-by aranžmaja, ki ga je naša država sklenila z MDS v letih 1983 in 1984. Osnovna značilnost tega dogovora je bil postopen, vendar sorazmerno hiter prehod na realno pozitivne obresti mer z mehanizmom prilagajanja nominalne obrestne mere stopnji inflacije. To pomeni, da morajo nominalne obrestne mere slediti stopnji inflacije, ne glede na njeno višino. Zagovorniki protiinflacijskega programa pa so v to listino zapisali, da bi sicer v prehodnem obdobju morali nekoliko povečevati nominalne obresti, vendar bi jih izoblikovali šele po prehodnem obdobju – torej šele po obvladovanju inflacije in njenem zmanjšanju pod desetimi odstotki.

Vpliv obresti na varčevanje

Po podatkih Narodne banke Jugoslavije je obremenitev dohodka gospodarstva z obrestmi postopoma naraščala. Leta 1980 je bil delež obresti le 3,6 odstotka od ustvarjenega dohodka, leta 1983 pa se je povečal na 14, v prvih devetih mesecih leta 1984 pa na 17 odstotkov. Te obremenitve so sorazmerno majhne, vsaj po mnenju NB Jugoslavije. Če bi bile med leti 1980–1983 obresti že pozitivno realne in sicer za odstotek, bi obremenjevale kar 44 odstotkov ustvarjenega dohodka gospodarstva, leta 1983 pa že 55 odstotkov. Gospodarstvo bi torej morali razbremeniti in povečati njegov delež v delitvi družbene akumulacije, če mu hočemo zaračunavati realno, ekonomsko ceno izposojenega denarja.

Na višje obrestne mere se lahko gospodarstvo odzove na tri načine: z gospodarnejšim poslovanjem (npr. hitrejše obračanje obratnih sredstev), z dvigovanjem cen ali pa z neplačevanjem obveznosti (alternativa temu je sanacija ozdov), ki se je pri nas zelo razpaslo. V letu 1983 so neplačane obresti gospodarstva bankam znašale četrtino vseh obračunskih obresti, leta 1984 pa 21 odstotkov. Ta položaj se bo verjetno spremenil, ko bo urejeno pokrivanje tečajnih razlik in ko bodo vpeljali gospodarske sankcije tudi za poslovne banke, če bodo zašle v izgubo.

Še beseda ali dve o vplivu obresti na varčevanje: vsakemu potencialnemu varčevalcu je jasno, da bo ob visoki inflaciji z dinarskim varčevanjem samo izgubljal, zato se odloča za čim hitrejše pretvarjanje denarja v materialne naložbe ali za devize. Dinarska sredstva bi torej kazalo revalorizirati z realno pozitivnimi obrestnimi merami. Na ta način bi se namreč dinarsko varčevanje povečalo, razmerje med ponudbo in povpraševanjem pa bi bilo bolj uravnoteženo.

Nadaljevanje prihodnjič

Po srečanju Reagana in Gorbačova

»TVORNO IN ODKRITO« NASPROTOVANJE

Veliki upi, ki so jih mnogi imeli ob srečanju Reagana in Gorbačova v Reykjaviku, so se razblinili in zdaj tako ena kot druga stran skuša s sebe sprati odgovornost za tak razplet »pripravljalnega vrha«. V bistvu pa vse to kaže, da tudi sestanki na najvišji ravni ne morejo odpraviti globokih nasprotij med velesilama. Ta so ideološka, gospodarska in tudi vojaško-strateška. Nobenega ne moremo prezreti. Če se zaostri ideološko soočanje, je skoraj nujno, da se to pozna tudi na gospodarskem in vojaškem področju.

Kljub temu sta velesili »obsojeni« živeti druga ob drugi, ne ena ne druga ne more tvegati zaostrovanja do tiste točke, ko bi ne bilo več mogoče doseči kompromisa. Za Reagana je vztrajanje pri »vesoljski obrambni pobudi« (bolj jo poznamo po vojni zvezd) ne le vojaškega, temveč tudi ideološkega pomena. Če je Sovjetska zveza v klasičnem orožju, raketah ter številu jedrskih glav enakovredna ZDA, je očitno njeno zaostajanje pri vesoljskih orožjih. Sovjeti bi morali vložiti ogromna sredstva, da bi nadoknadili zaostanek. Tega so nedvomno sposobni, vendar bi nov krog oboroževalne tekme resno ogrozil načrte za tehnološko posodobitev gospodarstva in višjo življenjsko raven prebivalstva. In predvsem za to gre. Reaganu pač ni do tega, da bi se Sovjetska zveza gospodarsko okrepila z dogovorom o omejevanju oboroževalne tekme. Ameriška družba lažje prenese stroške vojne zvezd kot sovjetska, saj je med njima zelo velika razlika v razvitosti.

Srečanje v Reykjaviku je bilo po mnenju večine opazovalcev neuspešno, vsaj za tiste, ki so pričakovali dogovor za ustavitev oboroževalne tekme. Toda kot je vselej tvegano postavljati dokončne sodbe, ko gre za odnose med velesilam, tako tudi tokrat ne kaže povsem pritrditi črnogledim napovedim. Navsezadnje sta se Reagan in Gorbačov dva dni »tvorno in odkrito pogovarjala«. Čeprav se nista dokopala do soglasja, sta se kljub temu skoraj prijateljsko poslovila.

Ob srečanju smo mogli videti še eno resničnost današnjega sveta. Ne glede na mnoge mednarodne listine, ki govorijo o enakopravnosti vseh držav, sta mir in varnost v svetu odvisna predvsem od velesil. In dokler se bosta zavedali odgovornosti, ki jo imata za prihodnost (pravzaprav obstoj) človeštva, bosta skušali živeti kolikor toliko strpno druga ob drugi.

Ludvik Škoberne

Zahodna Evropa

ZAPOSLOVANJE MLADIH JE PEREČE VPRAŠANJE

Rastoča nezaposlenost mladih je vzrok, da vlade zahodnoevropskih držav namenjajo večjo pozornost njihovemu zaposlovanju, vendar niso povsod uspešne. V Veliki Britaniji in ZR Nemčiji se število nezaposlenih vendar nekoliko zmanjšuje, v Franciji pa se je celo povečalo.

V Veliki Britaniji je bilo leta 1980 med mlajšimi od 24 let 14 odstotkov nezaposlenih, v Franciji 15 in ZR Nemčiji 4 odstotki. Nezaposlenost v tej starostni skupini je leta 1983 v Veliki Britaniji dosegla kritično točko. Nezaposlenih mladih v Zahodni Nemčiji je bilo tedaj 10,8 odstotka, lani pa 9. Tudi v Veliki Britaniji se je delež nezaposlenih v starostni skupini do 24 let zmanjšal na 21 odstotkov, medtem ko je v Franciji narastel celo na 31.

Med vzroki za naraščajočo oziroma dokaj visoko nezaposlenost mladih britanskih inštitut za gospodarske in socialne raziskave NIESR navaja predvsem racionalizacijske ukrepe v podjetjih in varčevanje pri izobraževanju. Ti ukrepi so, kot meni inštitut, najmanj zaželeni v času, ko delež mladih v skupnem številu prebivalstva raste. V ZR Nemčiji, kjer se je v obdobju 1971–1981 delež prebivalcev od 15 do 24 let povečal za četrtino, je ponudba mladih delovnih moči čezmerno narasla. K povečanju nezaposlenosti v omenjeni starostni skupini pa bi pripomogle strukturne spremembe v proizvodnji in storitvah, povzročil pa jih je tudi tehnični napredek.

Ko preučujejo še druge vzroke nezaposlenosti mladih, nekateri tržni analitiki menijo, da nezaposlenost mladine povzročajo tudi podpore za nezaposlene. Vendar ta vzrok gotovo ni med najodločilnejšimi, če upoštevamo, da na primer v Franciji, kjer je delež nezaposlenih med mladimi največji v vsej Zahodni Evropi, podpore za nezaposleno mladino sploh ne poznajo.

V omenjenih treh zahodnoevropskih državah je nezaposlenost mladine že pereče gospodarsko in socialno vprašanje. To je povzročilo, da so vlade sprejeje ukrepe, katerih namen ni le oddaljiti mladino od kvarnih vplivov ceste, temveč izoblikovati učne programe, ki bodo skladnejši s potrebami gospodarstva in negospodarskih dejavnosti. V Veliki Britaniji so uvedli izobraževalni program za mlade in ga razširili od enega na dve leti. Udeležuje se ga vsak drugi mladinec mlajši od 16 let, ki je že končal šolanje. Država prispeva za njihovo šolanje po 27 funtov v prvem in po 35 funtov v drugem letu. Program so razširili s »shemo za nove delavce« in splošnim programom in vanj zajeli zadnje leto 160 tisoč mladih.

Izobraževanje vajencev v ZR Nemčiji je v veliki meri pripomoglo, da je nezaposlenost mladih pod 20 let razmeroma nizka. Pičle možnosti zaposlovanja so mnoge mladince prisilile, da dalj časa obiskujejo šole in si tako pridobe višje kvalifikacije. Ker si z višjo strokovnostjo lažje zagotovijo delo, se je zmanjšala nezaposlenost, vendar pa mnogim ne uspe priti do trajne zaposlitve. Kakih 8,6 odstotka kljub dodatnemu šolanju ne dobi dela, kar pa je precej manj kot v Veliki Britaniji, kjer je predlanskim le 56 odstotkov absolventov dodatnega šolanja našlo delovno mesto. Kakovosti izobraževanja zato v Veliki Britaniji in Franciji zdaj namenjajo večjo pozornost. Britanski raziskovalni inštitut meni, da je ta korak sicer nekoliko pozen, vendar pa ne prepozen, če bodo tržne razmere dopuščale odpiranje novih delovnih mest.

Nande Žužek

(ODLOŽENA) IZRAELSKA ROKADA

Težko bi našli politika, ki bi se zlahka odrekel oblasti, razen če ga k temu ne prisilijo. Tudi v Izraelu je tako, še toliko bolj v sedanjih razmerah, ko sta »na oblasti« stranki, ki si zelo različno zamišljata družbeni razvoj. Laburisti Šimona Peresa so ideološko blizu evropskim socialdemokratom, desničarska zveza Likud, ki jo vodi Jicak Šamir, pa konzervativcem. Toda razlike se izražajo predvsem, ko gre za notranjepolitična vprašanja, v zunanji politiki so se veliko lažje poenotili, saj je prva skrb vseh izraelskih strank zagotoviti varnost države.

Splošne volitve pred dobrima dvema letoma so poglavitni politični sili v Izraelu postavile pred »remi«, ne ena ne druga ni mogla sama sestaviti vlade. Vodstvi strank sta se tako dogovorili za skupno vladavino, pri čemer si je Peres zagotovil prvo polovico mandata, Šamir pa naj bi prišel na čelo vlade za njim. Toda zdaj se je zapletlo zaradi »tehničnih težav« kako speljati dogovorjeno »rokado«. Peres je sicer odstopil, vendar Šamirju noče prepustiti predsedniškega mesta brez zagotovil o »kontinuiteti« pobud, ki jih je začel. Predvsem si voditelj laburistov prizadeva poreprečiti, da bi Likud pobral obresti od naložb, ki jim je on botroval. Še zlasti noče, da bi v vladi dobili odločilno mesto tisti člani bloka Likud, ki so laburističnemu prvaku politično nasprotovali in ga celo osebno žalili.

Težko je napovedati, ali bo Peres svoje pogoje zaostril do take stopnje, da bi koalicijska vlada razpadla, saj bi to pomenilo razpis predčasnih parlamentarnih volitev. Ocenjevalci javnega mnenja pravijo, da bi na njih zmagali laburisti, saj je imel Peres v preteklih dveh letih pomembne uspehe. Še zlasti je vladi, ki jo je vodil, uspelo (skoraj) odpraviti pogubno inflacijo in utrditi gospodarske razmere. Tudi v zunanji politiki je bil prodoren, čeprav kakšnih prelomnih sporazumov ni dosegel. Sestal se je z egiptovskim predsednikom Mubarakom in tako pokazal trajnost mirovnega sporazuma z Egiptom, obisk pri maroškem kralju Hasanu je razumeti kot pobudo za postopno urejanje odnosov tudi z drugimi Arabci, obnovitev diplomatskih stikov z nekaterimi afriškimi državami pa za politično uveljavljanje Izraela na tej celini (kljub libijskemu nasprotovanju).

Peres je lahko ob koncu svojega polovičnega mandata zadovoljen, saj si je pridobil naklonjenost večine Izraelcev. In verjetno mu je tudi zaradi tega težko sprejeti vlogo »druge violine« v vladi, ki bi jo vodil desničarski prvak Šamir.

L. Š.

PRIJATELJEVO SLOVO

Beli, povečini nepopisani listi ob mojem pisalnem stroju me že nekaj dni opozarjajo, da bo treba napisati nekaj odgovorov na vprašanja, ki jih je o kulturnem in družbenem razvoju na nekaj ljudi, v bistvu pa na vsakega Slovenca, v Dnevniku naslovil Bojan Štih. Zagotovo bodo to odgovori, ki so vsaj zame zahtevnejši od večine tistega, kar sem kdajkoli razlagal, utemeljeval ali zapisal, hkrati pa vendarle odgovori, ki jih je treba izreči, saj bi brez njih ostalo vsakršno lastno delo nedomišljeno, celo nesmiselno. Ena lastnosti Bojana Štiha je bila prav ta: nenehno spraševati sebe in druge na način, ki je zahteval stalno opredeljevanje, razmišljanje pa tudi večno popravljanje, dopolnjevanje. Štih je pravzaprav spraševal stvari, na katere je že znal sam odgovoriti, vendar je kot človek skepse zahteval tudi odgovor drugih; tako je bogatil druge, pa tudi sebe. S to zahtevnostjo je vsaj v meni rasel odnos do Bojana Štiha, ki bi ga rad imenoval prijateljstvo – ob jasni zavesti, da je prijatelje, kot vsi veliki ljudje, lahko štel le sam. Ta zahtevnost je bila tako tudi eden od mostov, čez katerega smo menda pripadniki mlajšega rodu lahko prihajali do Bojana: trda preizkušnja logike in izobraženosti, odločnosti in znanja, ki smo jo – zavoljo očitno manj kozmopolitskega sistema izobraževanja v novejših časih, pa tudi zavoljo manjše individualne notranje discipline in sposobnosti težko zmogli, vendar je bila vselej izziv.

Moj spomin na Bojana Štiha sega že dokaj nazaj, na moje pristne mladostne dni na Bledu, kjer je tudi Štih preživel lep del svojega življenja. Spomin na živahnega kuštravega moža, za katerega smo vedeli, da je ravnatelj najuglednejše slovenske gledališke hiše, je v moji zavesti obkrožen z nekako avreolo velikega spoštovanja. Jeseniški gimnazijci smo do velikih narodnih ustanov vselej čutili poseben odnos: spominjam se pridušenega šepetanja, s katerim smo se sporazumevali v širokih avlah ljubljanske opere in drame – predstave, ki smo jih videli v teh letih, so prav nenavadno jasen del mojega spomina. Štih je torej nedvomno veljal za pomembnega moža in mnenje Blejčanov z njim je tedaj takšno razmerje lahko le potrjevalo. Spoštljivost, poštena zavzetost in občutek svetosti do osrednjih narodovih stvari, ki si jo v šestdesetih in sedemdesetih letih pogosto srečal v tako imenovani »provinci«, je bila očitno tudi Štihu vir nekakega očaranja nad podeželskimi ljudmi; nekako mehkobo, zadovoljstvo in veselje nad tem ljudstvom je bilo mogoče slutiti pri njegovem delu z gledališkimi ljubitelji – na Igu, Jesenicah, v Štorah, med bloškimi ljudmi in drugod. Ljudje so mu takšen odnos vračali.

To so bile vselej zahtevne človeške preizkušnje: zmeraj znova sem bil potem presenečen nad njegovo drugačno podobo na ljubiteljskih odrih od Jesenic do Gornjega grada: sproščena, v udobno oblačilo odeta Štihova postava je znala prav v teh časih izžarevati neverjetno notranjo zadovoljstvo, neobičajen notranji mir, kar sicer ob njegovi siloviti, vihravi energiji ni bilo pogosto. Kajti ta energija je sicer navadno terjala naglo, z improvizacijsko sposobnostjo krepko podprto, malone krčevito delo: izčrpavala se je v množici opravkov vsakršne narave, ki so zahtevali od človeka hkratnih programskih in finančnih opredelitev in ustreznega smisla za ta protislovna opravka naenkrat. Štiha sem zlasti v zadnjih letih najinega znanstva pač večkrat videl v tej drugi, zagotovo nesrečnejši vlogi, usojeni gledališkim ravnateljem, filmskim direktorjem in umetniškim vodjem po naši deželi.

Očitno pa so bile ta krčevitost, hitrost in odločnost popolnoma enakovreden, celo običajnejši obraz tega človeka vsekakor pa tista osnova, zavoljo katere je na nadvse ugleden način izpisana zgodovina ustanov, kakršne so Drama Slovenskeg narodnega gledališča v Ljubljani, Ljudskega gledališča v Celju, Mestnega gledališča ljubljanskega, Drame v Mariboru ter nekdanjega Triglav in zdaj Viba filma.

Ta sposobnost hitrega, zatorej tudi korenitega odzivanja na dogodke, je Štiha dostikrat pripeljala v tvorno zvezo z ljudmi, po značaju bistveno drugačnih od njega. Zveza z Lojzetom Filipičem, Sergejem Vošnjakom, Igorjem Lampretom in gotovo še s kom v zadnjih desetletjih razvoja slovenskega gledališča je rodila veliko imenitnih stvari, kakor je tudi res, da je enako suvereno deloval tudi takrat, ko je katero od naštetih ustanov vodil sam. Štih je bil tako nedvomno eden redkih, vse bolj izginjajočih Slovencev, ki je s celovitostjo svoje osebnosti, z nenehno iščočo komunikacijo do vsakogar in vsega sveta okrog sebe široko odpiral vrata in prav na tem prepihu iskanja vzdržal in obstal.

Tako ljudje generacij, ki niso več Štihove – kolikor seveda Bojan ni človek vseh generacij – razumemo in videvamo to živo utelešenje viharne, večne mladosti, nekakega vselej jeznega mladeniča v uniformi mladega partizanskega oficirja, zanimivega političnega funkcionarja, nadarjenega gledališkega in filmskega delavca ter esejista logično le skozi te burne prepihe in očiščevanja, ki so naše očete in stare očete v viharnih letih tega stoletja oblikovale z robato, skorajda pretresljivo kruto roko. Videvamo podobo, ki je naše življenje, mnogo mirneje in globlje vsekano v ravnejše struge vsakodnevega bivanja, na žalost ali na srečo ne bo moglo nikdar niti približno podoživeti niti po pestrosti niti po moči. Človek tisočerih obrazov, a le enega srca in vere je bil Bojan Štih, čeprav je bil prav zavoljo svojih obrazov malone vse življenje deležen nepri-

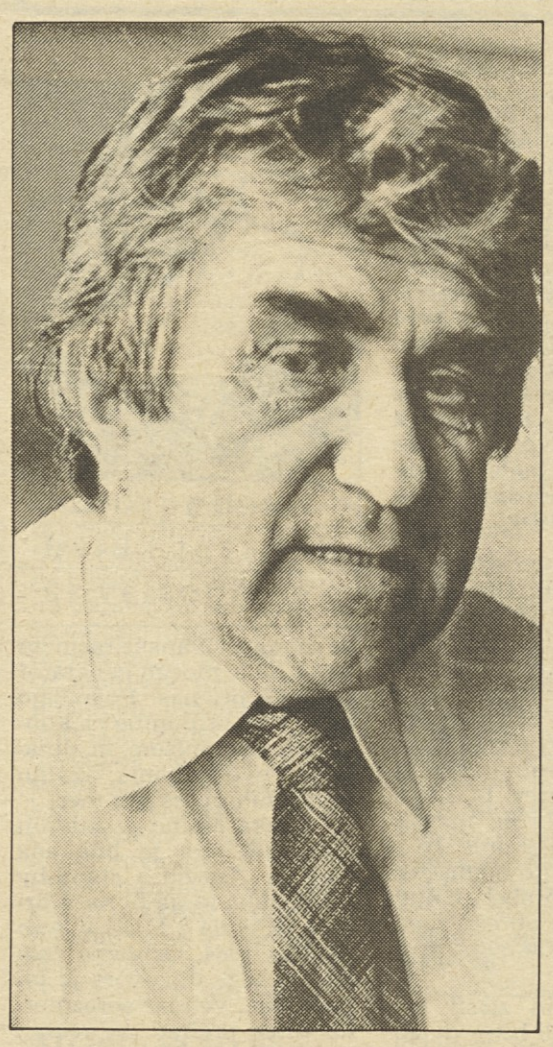

jaznih očitkov tistih, ki v številnih ranah in brazgotinah življenjskih izkušenj in odzivanj ne vidijo bogastva, marveč imajo to le za hinavstvo in dvoličnost. Puhli človeška napihnjenost in oholost, ki menita, da življenje ne sme nikdar oblikovati človeka, marveč mora vselej le človek krojiti življenje po svojem okusu, čeprav s silo, se pač ne zavedata svoje upornosti in nasilnosti; Štih se je prav na teh znamenitih točkah slehernega človeškega življenja pogosto usodno razšel z nekaterimi pripadniki svojega rodu. Pa vendar nam je bilo tistim, ki smo ga vsaj malo poznali, vselej in povsod kristalno jasno, da je Bojan slovenski partizan in oefovec; ta dva aksioma njegovega življenja sta srce in vera, ki sta v njem toplo utripala do zadnjega diha. Spominjam se dveh njegovih esejev, enega v eni od naših revij, drugega v zamejski reviji, ki sta v nekaterih zbudila misel, da se je Štih odrekel svojemu srcu in veri. Bojan se je na te namige obakrat odzval naglo in odločno, kot človek, ki brani svoje najsvetejše.

S čim je torej postal del vsakega izmed nas, naš znanec in prijatelj? Zdi se, da nam je najbližje njegovo neizprosno bojevito, dostikrat do razdraženosti občutljivo zavzemanje za slovensko kulturo kot osnovo vsega našega preteklega, zdajšnjega in bodočega življenja. Bojan je v teh opredelitvah dedič Trubarja, Prešerna, Levstika, Cankarja in Kidriča; njihovo izročilo je znal stopnjevati do boleče, vzburljive občutljivosti za naše najglobljе eksistencialno bistvo, narodno kulturo, jezik, skrb za naravo in medsebojne odnose, vse to pa je nenavadno organizirano pretapljal v dejanja v ustanovah, ki jih je vodil in v svojem pisanju. Že površen pogled nazaj v obdobja njegovega delovanja v teh ustanovah potrjuje, kako nenavadno odprt in demokratičen je bil njihov vodja: prav presenetljivo inovativni, eksperimentalni podvigi gledališč njegovega časa, pravi vdor novih filmskih avtorjev in vsebin v slovenski film zadnjih let pri Viba filmu so dokaz, kako razburljivo je mogoče razširiti umetniško odzivanje in vsebine na teh uglednih področjih človeške introspekcije. Štihovo lastno boemstvo, pogosto cinična aroganca in prekipevajoča duhovitost so bili pravzaprav sami po sebi poseben pogled na svet; očitno so iskateljske moči in ustvarjalni pogum izvirali prav iz te neobičajne, po malem sprevrnjene optike sveta, ki vselej odlikuje izvirne osebnosti.

Ta izvirnost je zanesljivo zibelka nekaterih posebnih, po svoje prav nenavadnih stvaritev, ki jih bomo morali kot organiziran in racionalen narod, če to seveda želimo biti, še kako znova in znova preverjati. Njegov in Filipičev nacionalni kulturni program kot še vedno povsem inovativen, a žal tudi povsem neizrabljen oris osnovnih kulturnih problemov slovenstva, je zagotovo takšen dokument. Njegovo nenehno opozarjanje na potrebo po nekakem kulturnem parlamentu vseh Slovencev je nadvse zanimiv poskus iskanja tvorne formule, ki bi iz našega narodnega obstoja in človeških vezi, ki jim je ta obstoj osnova, lahko potegnili kar najboljša jamstva za naš nadaljnji razvoj. Kritične besede o naši pritlikavosti in malone samomorilski malomarnosti, ki jo kažemo v nekaterih bistvenih vprašanjih našega obstoja že rojevajo odzive. Vse te nedvomno pomembne vizije naše skupne prihodnosti so dokaz Štihove globoke, neponovljive pripadnosti slovenstvu in njegove ljubezni do vsega človeškega. Stalno dajanje in sprejemanje kot najintenzivnejši način življenja je bil menda najdragocenejša Bojanova lastnost.

Ta njegov neizmerni vitalizem je bil seveda v strašnem nasprotju s slovesom, ki nekoč čaka vsakega smrtnika. Slovo, ki je s sproščenim nagajivim štihovskim smehom na jesenskih livadah našega slovenskega sveta zapustilo tisočere izzive, besede in sporočila, nam je zato vendarle odvzelo tisto presenetljivo in enkratno razburljivost, ki jo je vselej izžareval Bojan Štih. Zdi se, da je naš svet zato za odtenek temnejši in njegove sence globlje in ostrejše; bogato življenje velikega moža je sklenilo svoj krog in postalo del večnosti.

Jože Osterman

Kultura in združeno delo

PREGLED GLEDALIŠKE USTVARJALNOSTI

V ponedeljek, 20. oktobra, se v Mariboru prične vsakoletni pregled slovenske gledališke ustvarjalnosti, Borštnikovo srečanje. To bo že 21. najpomembnejši slovenski gledališki dogodek, ko bo predstavljena ustvarjalnost slovenskih gledaliških hiš v pretekli sezoni.

Deset dni bo trajal najpomembnejši slovenski gledališki dogodek, ki bo združil kar 118 prireditev, nastopov, posvetovanj. To bo vrhunec slovenskega gledališkega življenja, ki bo 30. oktobra kronan s podelitvijo najpomembnejših in najvišjih slovenskih gledaliških priznanj in nagrad – Borštnikovega prstana in priznanj.

Za najvišja slovenska odličja se bodo s svojimi izbranimi predstavami predstavila slovenska gledališča: Drama SNG Ljubljana, Prešernovo gledališče Kranj, SSG Trst, Drama SNG Maribor, PDG Nova Gorica, SLG Celje, Mestno gledališče Ljubljansko, AGRFT Ljubljana, Eksperimentalno gledališče Glej Ljubljana. Tudi letos, kot že dve leti, pa to srečanje bojkotira Mladinsko gledališče iz Ljubljane. Prav ta bojkot vsekakor krni podobo slovenskega gledališkega ustvarjanja. Le-to ni omejeno le na oder SNG Maribor, ampak bo gledališka ustvarjalnost predstavljena povsod: v vrtcih, šolah, delovnih skupnostih, knjižnicah, galerijah, gostilnah, krajevnih skupnostih, na kmetijah, v vojašnicah, karavlah, dijaških domovih, v proizvodnih halah, med študenti in starejšimi občani. Borštnikovo srečanje bo tudi letos navzoče tam, do kamor sicer ne seže. To pa je tudi njegovo najpomembnejše poslanstvo.

Mariborsko srečanje neposredno povezuje gledališče in združeno delo. Poleg slovenske in mariborske kulturne skupnosti, ki ga v večji meri denarno podpirata, prav združeno delo sleherno leto omogoča letni pregled slovenske gledališke ustvarjalnosti. Letos sta gradbeno podjetje Stavbar Maribor in Slovenijavino Slovin iz Ljubljane prevzela glavno pokroviteljstvo, sopokrovitelji pa so mariborske delovne organizacije Ferromoto, Gozdno gospodarstvo, Birostroj in Surovina, ljubljansko podjetje Kompas in Sladkogorska iz Sladkega vrha. Na ta način se izpričuje tesna povezava med umetniško ustvarjalnostjo slovenskih gledaliških hiš in kulturnimi hotenji ter potrebami delovnih ljudi.

Dejansko je, kot je bilo zadnji čas že večkrat ugotovljeno in poudarjeno, šele neposredna pomoč delovnih skupnosti, ki so se zavedali potrebnosti in pomembnosti Borštnikovega srečanja, omogočila prireditev v vseh njenih ustvarjalnih in manifestativnih možnostih.

Borštnikovo srečanje bo letos stopilo v tretje desetletje. S tem se nadaljuje pomembno poslanstvo umetniško-vrhunske, uspešne, trdne, perspektivne in množične prireditve, ki v vsemu izraža ljubezen do slovenskega gledališča. Veliko in najpomembnejše dejstvo pri vem tem pa je prav neposredno sodelovanje združenega dela pri tem.

Branko Šalamon

Republiški odbor delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti bo pripravil široko razpravo

STROKOVNIH MNENJ O TEDENSKI OBVEZNOSTI UČITELJEV ŠE NI

Znana zahteva po zaščiti pravice do 42-urne tedenske delovne obveznosti – pismo novogoriškega učitelja slovenskega jezika na tehniškem srednješolskem centru Zoltana Jana smo objavili pred tedni, objavili pa so ga tudi v Prosvetnem delavcu in Naših razgledih – še naprej spodbuja razpravo in odmeva. Pred dnevi je o njej razpravljal tudi republiški odbor sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije.

Če nekoliko osvetlimo njegove ugotovitve, potem bi jih povzeli približno takole. V času, ko smo prešli od 48- na 42-urno tedensko delovno obveznost na vseh družbenih področjih, srednješolskemu učitelju upravni organi, samoupravne interesne skupnosti in tudi samoupravni akti nalagajo vedno nove in dodatne delovne obveznosti. S tem mu kratijo pravico do 42-urne obveznosti, predvsem pa preprečujejo, da bi kakovostno opravljal temeljne naloge učitelja.

Ugotavlja, da novi učni načrti in predmetniki podaljšujejo trajanje šolskega leta. Posodabljanje vsebine in načinov vzgojnoizobraževalnega dela – od proizvodnega dela, do svobodnih dejavnosti in fakultativnega pouka – to še povečujejo, saj zahtevajo ne samo prisotnost, temveč tudi močno angažiranost učiteljev. Tu so še novi izpiti, ki jih lahko opravljajo učenci, in vse več obveznih sestankov in konferenc. Znano je tudi, da se v šolstvu bnohoti različna nova obvezna dokumentacija, katere del spet pade na učiteljeva ramena.

Včasih je učitelj slovenskega jezika učil po 120 učencev, danes jih tudi po tristo. Če upoštevamo samo število šolskih nalog, ki jih mora učitelj popraviti, vidimo, da gre za ogromno povečanje obveznosti. Učni programi in načrti postajajo vse zahtevnejši – količinsko in kakovostno – premalo časa pa ostane učiteljem, da bi se pripravili za strokovnejše delo.

Zoltan Jan je zahteval od republiškega odbora sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ponovno 20-urno delovno obveznost kot gornjo mejo za učitelje strokovno teoretičnih predmetov, šolsko leto ne sme trajati več kot 38 tednov, standardi in normativi naj ne dovolijo več kot 30 učencev na oddelek ter ob prenovi srednješolskih programov je treba upoštevati položaj učitelja in obseg njegovega dela, vse v želji, da bi pripomogli h kakovosti učno-vzgojnega procesa.

Republiški odbor sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti je večkrat opozarjal na to. Iz odgovora sekretarja, ki smo ga objavili, je razvidno, da so pozvali predvsem republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter republiški komite za delo pa obe interesni skupnosti s svojega področja, da obravnavajo delovne obveznosti učiteljev in predlagajo rešitev.

V republiškem komiteju za delo so se zadovoljili z dokaj formalnim odgovorom, da gre za ustreznejše določanje sestavin delovne obveznosti v okviru vzgojnoizobraževalnega procesa delavcev, za kar pa niso pristojni, in tudi na seji niso sodelovali. Več pripravljenosti so pokazali v komiteju za izobraževanje in obljubili, da bodo širše proučili delovne obveznosti učiteljev. Vendar doslej pisnega odgovora še niso dali. Tako tudi članom republiškega odbora ni kazalo drugega, kot da ob načelni potrditvi pomembnosti teh vprašanj počakajo na strokovna mnenja. O tem bodo kasneje pripravili široko razpravo, ki naj bi segla do vseh šolskih kolektivov.

Igor Žitnik

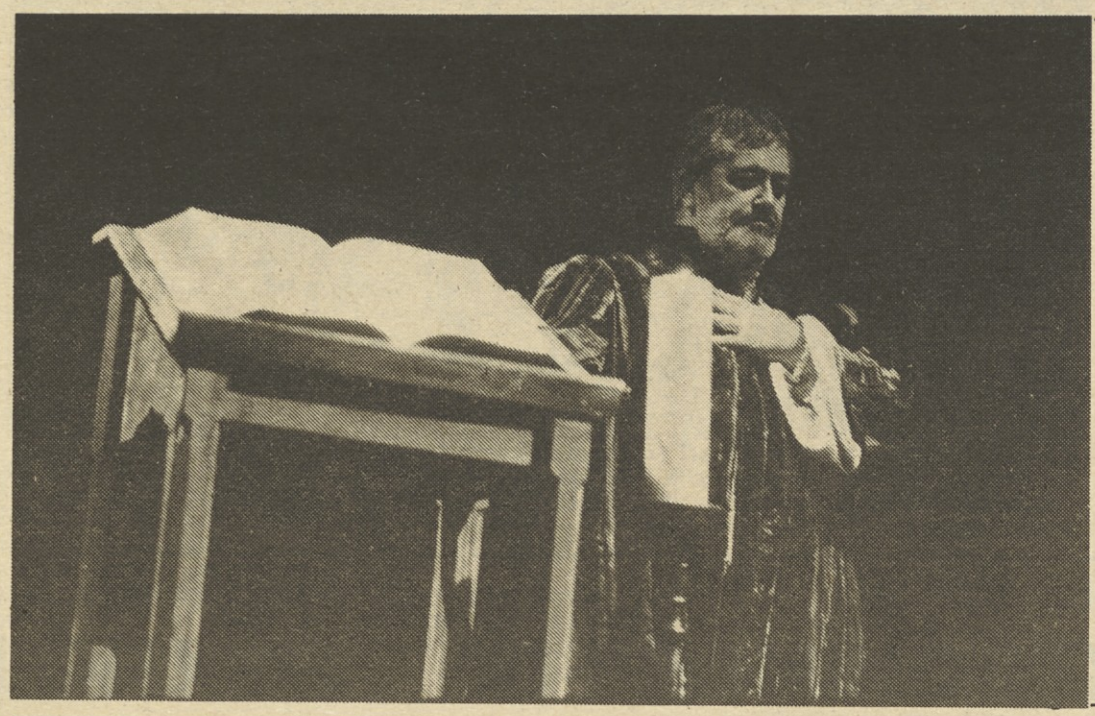

Premiera o Trubarju v ljubljanskem mestnem gledališču

V praznovanje Trubarjevega leta so se vključili tudi v ljubljanskem mestnem gledališču. Pripravili so krstno uprizoritev besedila Draga Jančarja Vsi tirani in mameluki so konec vzeli ali Lex moralis Primoža Trubarja. V vlogi Trubarja nastopa Dare Ulaga. (Slika Tone Stojko)

Novi samoupravni sporazumi za vzgojo in izobraževanje že veljajo

Na minuli seji republiškega odbora sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti so ugotovili, da je tri samoupravne sporazume o skupnih izhodiščih in nekaterih osnovah za razporejanje čistega dohodka in za delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo sprejelo dovolj podpisnikov, da lahko začnejo veljati. O tem so sprejeli ugotovitvene sklepe.

Samoupravni sporazumi za osnovne in glasbene šole, organizacije za usposabljanje in vzgojno-varstvene organizacije je podpisalo do 29. septembra 421 od 730 predvidenih podpisnikov.

Samoupravni sporazum za srednje šole je dotlej podpisalo 72 od predvidenih 128 podpisnikov.

Samoupravni sporazum organizacij združenega dela in delovnih skupnosti višje in visokošolske dejavnosti je od predvidenih 55 podpisalo do 29. septembra 31 podpisnikov. Zato je tudi ta sporazum sklenjen.

Tako s 3. oktobrom prenehajo veljati vsi dosedanji sporazumi o osnovah in merilih za razporejanje dohodka in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo s tega področja.

Seveda bo treba novim samoupravnim sporazumom prilagoditi tudi notranjo zakonodajo. Pri posameznih komisijah podpisnikov samoupravnega sporazumevanja in na RO sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti so pripravili vzorce in vzorčne pravilnike, ki bodo organizacijam olajšali prilagoditev ustreznih samoupravnih aktov.

Bogati mesec kulturne dejavnosti v gornjeradgonski občini

POČASTILI BODO SPOMIN NA STAROSTO SLOVENSKIH BIBLIOTEKARJEV DR. JANKA ŠLEBINGERJA

Sredi oktobra proslavljajo v občini Gornja Radgona svoj praznik. Zato so v občinski zvezi kulturnih organizacij v tem mesecu pripravili še posebej bogat program kulturnih prireditev. V njem so ustrezno težo namenili tako profesionalnim kulturnim dosežkom kot domači ljubiteljski kulturni ustvarjalnosti.

Osrednje praznovanje bo veljalo 110-letnici rojstva rojaka dr. Janka Šlebingerja, ki je bil rojen v Sveti Ani pri Zgornji Ščavnici. Na literarnem večeru bo o življenjskem delu dr. Janka Šlebingerja, ki je bil dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, bibliograf, literarni zgodovinar in starosta slovenskih bibliotekarjev, govoril ravnatelj Univerzitetne knjižnice v Mariboru dr. Bruno Hartman. Pripravili bodo tudi razstavo o njegovem delu.

Šlebingerjevi potomci so letos s sredstvi občinske kulturne skupnosti uredili domačijo in obnovili spominsko ploščo.

Na sam dan občinskega praznika bodo na svečani seji občinske skupščine v domu občanov v Spodnji Ščavnici v kulturnem programu nastopili Oktet Avtoradgone in učenci podružnične šole v Spodnji Ščavnici. Istočasno bodo odprli razstavo likovnih del, nastalih v letošnji likovni koloniji Elrad – Avtoradgona.

Za vse učence sedmih razredov osnovnih šol v občini so že pripravili kulturni dan. Približno 370 otrok si je prvič ogledalo operno predstavo v SNG Maribor. Obiskali so tudi umetnostno galerijo in pokrajinski muzej. Za učence osmih razredov pa občinska ZKO vsako leto pripravi obisk koncerta simfoničnega orkestra v Cankarjevem domu in ogled ljubljanskih kulturnih ustanov.

Pripravljajo pa še druge prireditve. Tako bo ansambel Pro musica Tibicinia iz Maribora, ki je letos obiskal že vse šole v občini, v dvorani glasbene šole predstavil večer baročne in renesančne glasbe. Sem sodita tudi dve gostovanji v okviru Borštnikovega srečanja. Gledališče ljudske vstaje se bo predstavilo s partizanskim mitingom, zagrebški Teatar u gostima pa bo izvedel komedijo Ištvana Čurka Deficit.

I. Ž.

Marko Kos:

POT IZ NEINOVACIJSKE DRUŽBE

zbirka Družboslovje

Avtor ugotavlja, da se jugoslovanska družba obnaša neinovacijsko, to je protizgodovinsko, kajti zgodovina je vrsta samih inovacij.
Antiintelektualizem in antiprofesionalizem sta se v družbi nevarno razširil s tem pa je le-ta izgubila ravnotežje in zašla v težko krizo. Izhod iz tega vidi v prestrukturiranju industrije, drugačnem izobraževalnem sistemu in vrednotenju znanja ter s tem kadrovanju v inovacijskem podsistemu.

Cena 7.980 din

Pierre Broué, Émille Témime:

ŠPANSKA REVOLUCIJA IN DRŽAVLJANSKA VOJNA

Knjiga je izšla ob 50-letnici španske revolucije in je eden najbolj popolnih in najbolj objektivnih prikazov spopada in notranjih razmer v Španiji v letih 1936/39.

12.540 din

Knjigi lahko naročite na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Celovška 43,

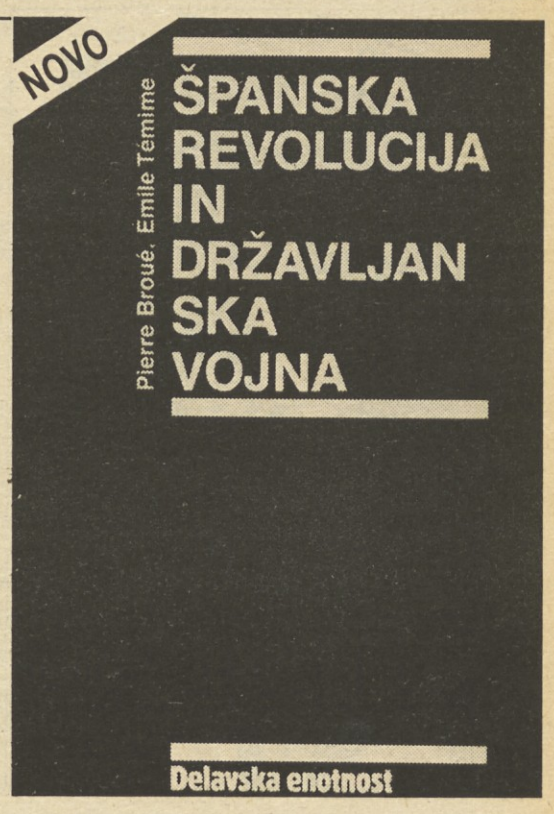

Tržiški upokojenci pripravili športni teden

Povezali vse ljubitelje športa

Športna rekreacija je na starost prav tako potrebna kot v mladosti ali pa še bolj. Pomaga, da človek ohrani duševne in telesne sposobnosti. Pa ne gre samo za planinarje, gimnastiko in športne igre, treba je zaposliti tudi možgane, pravi vodja športne sekcije pri društvu upokojencev Tržič Franci Globočnik-Bogdan.

Tako kot se tega zavedajo v številnih društvih upokojencev po Sloveniji, so se tudi tržiški upokojenci lani odločili povezati vse ljubitelje športa. Ustanovili so športno sekcijo, za smučarske teke in alpsko smučanje, sankanje, kegljanje, balinanje, streljanje, plavanje, kolesarjenje, planinstvo, tenis in šah. Vsaka od teh zvrsti ima svojega strokovnega vodjo. Po letu dni lahko zapišemo, da vadi precej upokojencev in upokojenk.

Kot pravi Franci Globočnik Bogdan, je vse zraslo iz ljubezni do smučanja, saj so si prav smučarji upokojenci najbolj želeli to sekcijo. To za Tržič, ki ima tako bogato smučarsko izročilo, niti ni presenetljivo.

V tem letu so se udeležili že številnih srečanj upokojencev ter vseh upokojenskih prvenstev, te dni pa so v Tržiču pripravili prvi upokojenski športni teden. Tekmovanj v balinanju, kegljanju, streljanju in šahu, planinskega pohoda na Bistriško planino in rekreacijskega kolesarjenja se je udeležilo približno sto upokojencev in upokojenk, kar je izredno lep uspeh. Posebej jih je presenetila dobra udeležba upokojenk, tako da so bili prireditelji kar malo v zadregi.

Rezultati: Kegljanje: 1. Ivo Praprotnik 208, 2. Silva Zaletel 177, 3. Milan Tribušon 177, 4. Tomaž Ahačič 175, 5. Drago Štefe 170; **Streljanje:** 1. Lado Brejc 78, 2. Angelca Krevs 70, 3. Milan Tribušon 65, 4. Karol Ahačič 54, 5. Tomaž Ahačič 52; **Balinanje:** 1. Ivan King, 2. Blaž Ropret, 3. Milan Tribušon, 4. Lado Brejc, 5. Jože Brejc; **Šah:** 1. Silvo Žnidaršič, 2. Ivan King, 3. Leon Janškovec, 4. Ludvik štalec, 5. Jože Šolar.

Janez Kikel

Karavana bratstva in enotnosti Gorenja oziroma štirideset kolesarjev te naše znane delovne organizacije je prevozila 1300 kilometrov dolgo pot po Jugoslaviji. Pot jih je vodila od Titovega Velenja pa do Beograda, prevozili pa so jo v osmih dneh. Slika: Marjan Ciglič

Ženske vse bolj v korak z moškimi

Včasih je bila športna dejavnost izključno stvar moških, ker šport preprosto ni štel med ženska »opravila«, zdaj pa se predstavnice nežnega spola udeležujejo tudi najtežjih preizkušenj. Tekmujejo celo na triatlonu jeklenih, ki se začne s plavanjem, nadaljuje s težavnim kolesarjenjem in konča s pravim pravcatim maratonskim tekom.

Priznati moramo, da so postale ženske enakopravne moškim tudi v športu. V prenekaterih zvrsteh so povsem dohitele moške. Tekmujejo v nogometu, uspešno osvajajo morske globine, obvladujejo previsne stene, skačejo s padali, judo imajo v malem prstu in podobno. Tudi v najtežjih športnih panogah dokazujejo, da celo po vzdržljivosti nič ne zaostajajo za moškimi.

Še pred dvema ali tremi desetletji ženske niso imele pravice nastopati na najbolj zahtevnih tekmovanjih. Prireditelji so jih vztrajno zavračali, češ da težke telesne preizkušnje niso za nežni spol. Danes pa se ženske že množično udeležujejo maratonskih tekov, in so prav tako uspešne kot moški. Nekatere jih celo prekašajo. Med njimi je tudi Norvežanka Waitzova. Sicer pa bi ženske gotovo še bolj potrdile svoje sposobnosti, če bi se s tekmovanji ukvarjale vsaj približno tako množično kot se moški.

Torej ni naključje, da se vsiljuje vprašanje, kje so meje telesnih oziroma psihofizičnih zmogljivosti žensk? Žal ne poznamo odgovora. Znova in znova so se s tem v zvezi presenečeni celo strokovnjaki, ki se ukvarjajo s vrhunskimi športnimi dosežki.

Ob vseh neznankah pa je na dlani, da tudi pri športu velja upoštevati načelo postopnosti in zmernosti. Pretiravanje škoduje. Zato podpiramo predvsem razumnost, zmernost, manj pa vrhunske dosežke.

Jeklarski maraton bo vsako leto

LOVORIKI BOHINČEVI IN GABRU

Številnim rekreativnim prireditvam v Sloveniji se je pridružil še zanimiv maraton. Člani koordinacijskega sveta ZSMS Železarne Jesenice so pripravili prvi jeklarski maraton. Proga je bila dolga 21 kilometrov in je potekala po razgibani okolici železarskega mesta. Zanimanje za prvi maraton je bilo precejšnje, saj se je na štartu zbralo 78 tekmovalcev in tekmovalk iz različnih krajev Slovenije.

Na progi so poskrbeli za okrepčevalnice, vsem udeležencem so podarili značke, zmagovalci so dobili pokale in medalje, najboljši na progi pa še posebne nagrade in sicer kip livarja in grafiko. Pri ženskah je bila najhitrejša Veronika Bohinc, ki je za pot potrebovala uro 19 minut, pri moških pa je najboljši čas dosegel Albin Gaber. Tekel je uro 5 minut.

REZULTATI: ženske do 18 let: 1. Marjeta Vencelj, 2. Mojca Lampe; **od 18 do 25 let:** 1. Veronika Bohinc, 2. Majda Papler, 3. Nada Konečnik; **nad 35 let:** 1. Heda Bevc, 2. Olga Grm, 3. Darinka Erzetič; **kategorizirane tekmovalke:** 1. Marija Kolmanko, 2. Lidija Golob; **moški do 18 let:** 1. Aleš Torkar, 2.–3. Igor Oman in Peter Klofutar; **od 18 do 30 let:** 1. Miro Lebar, 2. Klemen Dolenc, 3. Stojan Melinc; **od 30 do 40 let:** 1. Tone Djuričič, 2. Aleksander Čufer, 3. Milan Sedučak; **od 40 do 50 let:** 1. Janez Sitar, 2. Edo Gregorič, 3. Marjan Komelj; **nad 50 let:** 1. Franc Hrovat, 2. Rafael Filipič, 3. Borislav Ahac; **kategorizirani tekmovalci:** 1. Albin Gaber, 2. Franci Teraž.

Janko Rabič

Titovo Velenje

JAMSKI REŠEVALCI PREVERILI ZMOGLJIVOSTI

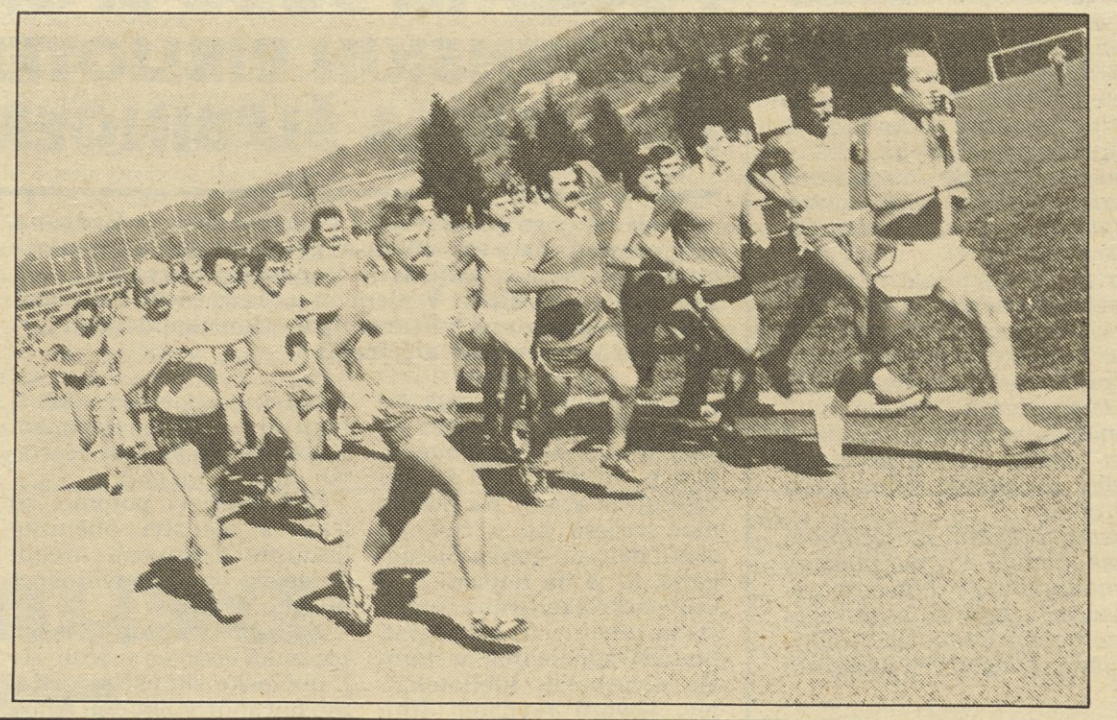

Tudi pri Cooperjevem testu ni bilo slabih rezultatov

Kar 165 jamskih reševalcev iz Rudnika lignita Titovo Velenje je preverilo svoje telesne zmogljivosti. Opravili so Cooperjev test ter tekmovali v metu krogle in skoku v daljavo.

Dosežki so, kot so pričakovali, dobri. Odlične rezultate je doseglo 29 odstotkov reševalcev, dobre 55 in srednjedobre 16 odstotkov tekmovalcev. To je dokaz, da so jamski reševalci iz delovne organizacije Rudnik lignita tudi telesno vselej pripravljeni priskočiti sodelavcem na pomoč.

Lojze Ojstršek

zbirka ČLOVEK–DRUŽINA–DRUŽBA

Maca Jogan

ŽENSKA, CERKEV in DRUŽINA

Avtorica v tej knjigi analizira nekatere ključne značilnosti zlasti uradnega pojmovanja žensk v katoliški cerkvi. Na podlagi mnogovrstnih virov in predpostavk, da večja religioznost žensk ne izhaja iz njihove posebne narave, razkriva protislovnost položaja cerkve, v katerega jo potiska pretežno površinsko opredeljevanje mesta žensk v družbi.

Cena 3.800

Iztok Saksida:

ŠOLA (Učitelj, mati in otrok)

Kdo je tisti, ki je po svojih naravnih in božjih danostih za vzgojo najbolj in najprej prikladen, celo zadolžen ter ima do nje vse pravice?

Cena 3.800 din

Knjigi lahko naročite na naslov **DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Celovška 43,** in v vseh knjigarnah po Sloveniji.

Ob 50-letnici velike tekstilne stavke v Sloveniji (6)

PREBUJANJE DELAVSKEGA RAZREDA

Iz Zbornika dokumentarnega gradiva ob 20-letnici velike tekstilne stavke Slovenije

Takratni delavci v tovarni Brumenn Thaller vedo povedati, da je poročilo o kakršnem koli teroriziranju delavcev popolnoma neresnično, ker so že na prvi poziv ustavili delo in z njihovo pomočjo zasedli tovarno. Kranjski delavci so se vrnili v Kranj zgodaj popoldne. Popoldne je prišla iz Kranja v Predilnico še ena skupina, ki jo je vodila Leopoldina Bizovičar. Pomagali so organizirati prehrano in življenje v zasedeni tovarni.

Poročilo tudi kaže, da okrajno glavarstvo stanja ni poznalo in je mislilo, da je do stavke prišlo po navodilih oficialnih ljubljanskih voditeljev, strokovnih organizacij, ki jih je delavstvo samo poslušalo. Kasneje se bomo lahko prepričali o nasprotnem.

V tovarni Beer Hribernik v Tacnu je ta dan uprava podjetja začasno, do 24. avgusta, prekinila delo in dala delavcem plačan dopust, ker se je bala, da bodo tudi tu Kranjčani privedli delavce v stavko. Hribernik je naročil delavcem, naj postavijo stražo, da bi Kranjčani mislili, da stavkajo.

Dne 21. avgusta zjutraj je okrajno glavarstvo v Kranju izdalo zelo ostro naredbo, ki pravi med drugim, da so v Kranju, Stražišču in na Primskovem prepovedani vsi sestanki, kjer bi razpravljali o mezdnem gibanju. Na javnih mestih se prepoveduje postajanje več kot trem ljudem skupaj. Prepove se kakršno koli izražanje, ki bi navajalo k nezakonitosti.

Opozarja, da bo strogo kaznovan po zakonu o zaščiti države, kdor bi oviral osebe, ki hočejo delati. Kaznivo je tudi nasilno razpolaganje s tujo imovino in odvračanje lastnika od njegovih imovinskih objektov. Apelira na zakonitost.

Zaključuje zelo demagoško: »Končno moramo omeniti, da bi izvajanje mezdnega boja na nezakonit način otežkočilo ali celo onemogočilo dati od strani oblaste stavkajočim ono vsestransko pomoč, ki jo je oblasti sicer vedno pripravljeno dati«.

Popoldne tega dne je dal okrožni glavar Kakl v Škofji Loki nalog žandarmeriji, da mora odvzeti ključe stavkajočim delavcem pri Thaller in Brumenn in v Predilnici. Patrulja je ključe po krajšem prepiru pri prvih dobila. Tu so kasneje izpraznili še urade, tako da je 23. avgusta uradništvo že delalo. Dve patrulji sta nato odšli še v predilnico, kjer delavci ključev niso hoteli dati in so zahtevali pisni nalog. Ker tega orožniki niso imeli, so morali zaprositi zanj okrajnega glavarja. Ko so se vrnili v tovarno z nalogom, so imeli delavci zaprta in zastražena vrata, ki jih je patrulja na silo odprla. Delavci ključev tudi tedaj niso hoteli izročiti, češ da jih nimajo. Zelo ostro je nastopil proti orožnikom brezposelni Franc Sešek, ki je bil takrat v tovarni. Prišlo je do pretepa. Dve ženski so orožniki tako pretepli, da sta morali k zdravniku. Patrulji sta se morali umakniti brez ključev.

Že 21. avgusta dopoldne sta kranjski akcijski in tarifni odbor izdala takale navodila:

- Ob 1. uri popoldne bo razprava v posvetovalnici mestne občine. K razpravi naj pridejo glavni obratni zaupnik in člani kranjskega tarifnega odbora.
- Telefone v tovarni ne zasesti in jih pustiti proste.
- Uradništvo tovarne pustiti pri miru, da opravlja svoje posle.
- Delavstvo naj ostane v svojih oddelkih in naj ne hodi iz tovarne v tovarno. To je najstrožje prepovedano.

Ob 13. uri so se res začela pogajanja, ki jih je vodil inž. Baraga iz inšpekcije dela. Poleg ljudi, ki sta jih povabila akcijski in tarifni odbor, so bili navzoči še delegati okrajnega glavarstva (Lojk), banske uprave, Delavske zbornice in podjetniki. Pogajanja so bila dvakrat prekinjena zaradi medsebojnega posvetovanja delavskih zaupnikov in ker so morali trije zaupniki iti intervenirat v Tržič.

Podjetniki so obljubili, da se bodo pogajanja začela 28. avgusta in da bodo popravili znižane mezde (znižane po 11. juniju), če morebiti ne gre za nesporazum, ker je do znižanja prišlo tudi zaradi redukcije niti, ukinitve nadurnega dela s 50-odstotnim poviškom in podobnega. Podjetniki so zagotavljali, da bo treba za nadurno delo vsakokrat skleniti sporazum. Obljubili so, da zaradi stavke ne bodo nikogar preganjali.

Delavski zaupniki so povedali, da bodo začeli redno delati v ponedeljek, 24. avgusta. Obratne prostore, ki so jih zasedli, bodo takoj spraznili. Ker sami za te obveznosti niso mogli jamčiti, so se dogovorili, da bodo sklicali javno zborovanje.

Komunistična partija je pozivala, naj delavci ne gredo na zborovanje, ki ga je za ta dan ob 8. uri zvečer sklical Centralni tarifni odbor oziroma tajniki republiških strokovnih organizacij. Partija je pravilno ocenila revolucionarno razpoloženje delavstva in njihovo bojazen, da bi jih izigrali. Delavci so se resnično bali, da jih kličejo na shod samo zato, da bi jih spravili iz tovarn. Delavci iz Gašteja so že šli na zborovanje, vendar so jih stavkajoči v Jugočeški prepričali, da so se vrnili.

Glanzmann pravi v svojem dnevniku, ki ga je pisal za časa stavke o tem zborovanju takole: Zvečer ob 8. uri je bil sklican delavski sestanek. Razen organizacijskih sekretarjev in Golmajerja na ta sestanek ni prišel nihče.«

Člani Centralnega tarifnega odbora in predstavniki Delavske zbornice so napisali še isti večer novo vabilo za soboto 22. avgusta ob pol desetih.

V vabilu ugotavljajo, da razumejo bojazen delavstva, da ne bi bilo izigrano. Vendar ugotavljajo dalje: »Bodite uverjeni, da s svojo akcijo dajete vaši skupni stvari tak povdarek, da niti za trenutek ne smete dvomiti, da bi vas hoteli izigrati. Tam (na shodu) se bomo pogovorili o doseženih uspehih in sklepali o nadaljnji borbi.« Končno pa zagrozijo: Če temu našemu pozivu ne bi sledili, bomo – žal – primorani odkloniti vsako odgovornost za posledice, ki bi sledile zaradi vaše nedisciplineranosti.«

Na koncu pisma pa je poziv: »Ne nasedajte neodgovornim elementom, ki hočejo to vašo borbo izrabljati v svoje temne politične namene in ki ne nosijo nobene odgovornosti za potek te vaše velike borbe.«

Vodje centralnega tarifnega odbora so sprevideli poli-

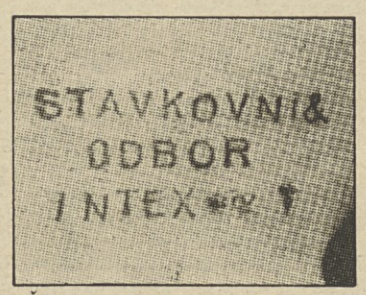

Žig stavkovnega odbora

tični značaj stavke, kar je presegalo okvir njihovega programa. Vedno bolj so čutili, da izgubljajo vodstvo delavskega razreda. Zato so razumljivi njihovi demagoški pozivi, naj jim delavci zaupajo, in grožnje, če jih ne bodo ubogali. Podpisani za Centralni tarifni odbor in strokovne organizacije vsi trije tajniki, za krajevni tarifni odbor pa Ivan Tominc in Janez Pestotnik.«

Na tovarniških sestankih so stavkajoči sklenili nadaljevati stavko brez Centralnega tarifnega odbora in republiških vodstev strokovnih organizacij vse do začetka pogajanj.

Strokovni tajniki so imeli sestanek vso noč, do pol petih zjutraj. Izjavili so, da v Kranju nimajo več kaj opraviti. Na postaji pa so rekli: »Napravite, kar hočete, mi ne moremo ostati nič več. Vas bomo izključili.«

Napačne so ugotovitve nekaterih, ki so o stavki že pisali, da se je odslej kranjsko delavstvo borilo brez vodstva. Na čelo boja se je postavila partija. Dokazane so stalne zveze medstavkovnega odbora s tovarišema Francem Leskoškom in Stanetom Žagarjem. To potrjuje tudi kasnejše intervencija PK KPJ za Slovenijo, da se začne stavka v Mariboru.

V Kranju je bila v tem času že idejno močna, čeprav še maloštevilna partijska organizacija. Obstajal je že mestni komite KPJ, ki ga je vodil Rudi Papež. Kranjska partijska organizacija in maloštevilni komunisti v stavkajočih tovarnah zunaj Kranja so v tem boju odigrali pomembno vlogo. Pravilno so ocenili revolucionarno razpoloženje množic in stopili na čelo akcije:

Partijskemu članstvu so naložili tele naloge:

- Boriti se z vsemi silami in z vsemi sredstvi za enotnost delavskega razreda in z zvezo s kmeti proti kapitalističnim izkoriščevalcem.
- S svojim osebnim zgledom stopiti na čelo akcije in dobiti vpliv na množice. Stavko, ki je dobivala vse bolj politično obeležje, spremeniti v politično akcijo proti kapitalističnemu sistemu, ki bo ta sistem pretresla. Ta boj pa naj bo obenem tudi politična šola ljudskih množic.
- Organizirati materialno in moralno podporo najširšega kroga delovnih ljudi.

Voditelja splošne delavske strokovne zveze Jugoslavije v Kranju Krč in Rutar sta se ves čas držala ob strani in voditeljem stavke celo nasprotovala. Krč je v NOB postal celo izdajalec in je tudi prejel zasluženo plačilo.

Konec

NAGRADNA KRIŽANKA 36

STALNI ORGAN REPUBLIŠKE SKUPŠČINE, KI JE ODGOVOREN ZA IZVAJANJE POLITIKE IN ZAKONOV		KRONIČNO OBOLENJE OBZOBJA	KRAJ PRI DOMŽALAH	ZAPISEK, OPOMBA	SESTAVIL: R. NOČ	OSKAR NEDBAL	KRINKA	PREBIVALEC ANKARE	ANGLEŠKI FIZIK (JOHN, 1824–1907)	NEPROFESIONALEC	Delavska enotnost	ANTON INGOLIČ	REKA, KI TEČE SKOZI LJUBLJANO	BARVA IGRALNIH KART
KITAJSKO MESTO OB REKI JANGCE					MESNA JED / DARUVAR						PTIČ SEV. MORIJ / ČUDEN DRAGO			
NAJRAZV. EVROPSKA DRŽAVA														
DOLINA POD TRIGLAVOM						KRAJ V GORSKEM KOTARJU / ŠTRKI						UROŠEVAC / TROPRSTI TROPSKI LENIVEC		
OPERA B. PAPANDOPULA					IZVRŽEK, IZMEČEK / OTOK V KVARNERJU						DRUGO IME ZA TURKU / AM. FILM. IGRALEC MARTIN			
ŠTEFKA DROLC			TRTNI HROŠČ / VEL. FIN. JEZERO						NEKD. RIM. URADNIK / MIT. PRVI LETALEC					GOROVJE V BURMI
MIT. OSEBA, KI JE PREŽIVELA VESOLJNI POTOP				ANTON OCVIRK / PTICA Z REŠČ. GLASOM			ORIG. IME IRSKE / PRIPADNIK UZBEKOV					JANEZ ALBREHT / POSLOVNO PISMO		
AVSTRIJ. MESTO OB REKI INN										ŽIDOVSKI MESEC / ZBOROVODJA KUNEJ				
STARA MERA ZA ŽITO, KOREC					KAREL ZELENKO / ODŽAGAN KOS DEBLA			RIM. IME NINA / GRAFIK JUSTIN						
ZVEZNA DEŽELA AVSTRIJE											BARVA IGRALNIH KART / ITALIJ. VELETOK			
JUDOVSKI PREROK									ČLOVEKU PODOBNA ŽIVAL					
TANTAL			OPERA RAHMANINOVA						ČLOVEK Z VELIKIM NOSOM					

Rešitve pošljite do 28. oktobra 1986 na naslov: DELAVSKA ENOTNOST Ljubljana, Celovška cesta 43, s pripisom na ovojnici: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 36. Nagrade so 2.000, 1.800 in 1.600 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke št. 34

SFALERIT, LUPA, TELEVIZOR, ARIA, ELITA, BLOUDEK, NINA, AMILAZA, OX, KAP, IDI, ANT, TSU, REDNICA, TI, IAN, ALEKSANDER, PLITVICE, TARA, ITOZAKI, APATIN, SEN, LAMINARIJA, TN, INARI, EVA

Izrebani reševalci nagradne križanke št. 34

1. nagrada 2.000 din: Bojana Bojanič, Ul. 1. Avgusta 5, 64000 Kranj;

2. nagrada 1.800 din: Marjeta Šporar, Gospodinjska 23, 61000 Ljubljana;

3. nagrada 1.600 din: Joško Drenek, Drožjanska 66, 68290 Sevnica

Nagrade bomo poslali po pošti.

Delavska enotnost

List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. Predsednik Josip Broz Tito je Delavsko enotnost 15. novembra leta 1967, ob njeni 25-letnici, odlikoval z redom zaslug za narod z zlato zvezdo ● Izdaja ČGP Delo – tozd Delavska enotnost, 61000 Ljubljana, Celovška cesta 43, poštni predal 313-VI, telex 31 787 ● Glavni urednik in direktor tozda: Dušan Gačnik ● Odgovorni urednik: Franček Kavčič ● Člani uredništva: Marjan Horvat (pomočnik odgovornega urednika, politični sistem, dopisništvo), Boris Rugelj (komentator urednik – družbenoekonomski odnosi, delitev); področni uredniki: Andrej Agnič (posebne naloge, fotografija), Ciril Brajer (reportaže in samoupravni odnosi), Marija Frančeškin (socialna politika in varstvo okolja), Ivo Kuljaj (ekonomska ureditev), Emil Lah (mednarodni ekonomski odnosi in politika), Janez Sever (posebne naloge), Andrej Ulaga (turizem, rekreacija, šport in oddih), Igor Žitnik (znanost, kultura in izobraževanje), Remigij Noč (urednik – drobno gospodarstvo, delavci v samostojnem osebnem delu), Brane Bombač (oblikovalec) Meri Jurca (tajnica), Sonja Seljak (redaktorica-lektorica). ● Pomočnik direktorja tozda: Milan Živkovič ● Telefon: glavni urednik in direktor tozda 322-778, odgovorni urednik 313-942 ● naročniška centrala 318-855 ● Uredništvo Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij Ljubljana, Celovška c. 43, 318-855 in 321-651 ● Center za razvijanje obveščanja v združenem delu in servis za tisk glasil organizacij združenega dela, Ljubljana, Celovška c. 43, 323-951 ● Ekonomsko komercialni sektor, Ljubljana, Celovška c. 43, 320-403 ● Računovodstvo, Ljubljana, Hrvatski trg 3, 312-125 in 310-923 ● Žiro račun 50100-603-41502 ● Knjigarna galerija Ljubljana, Tavčarjeva 5, 317-870 in 312-891 ● Posamezna številka Delavske enotnosti 65 din, letna naročnina 3.380 din ● Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo ● Poštnina plačana v gotovini ● Tisk ČGP Delo, tozd Tisk časopisov in revij, Ljubljana, Titova 35 ● Izdajateljski svet Delavske enotnosti: Drago Seliger (predsednik), Ciril Brajer, Magda Erbežnik-Bučar, Dušan Gačnik, Alfred Golavšek, Jože Hozjan, Franček Kavčič, Vlajko Krivokapić, Ivo Miglič, Leopold Perc, Jože Peterkoč, Brane Praznik, Pavel Stupnikar, Andrej Ulaga in Igor Žitnik.

Delavska črtica

PREDNOSTNA LISTA

»Ali boš dobila stanovanje?« me je radovedno vprašala Pika. Zelo je radovedna in vse, kar zve, pove naprej.

»Saj dobro veš, da si ga najbolj zaslužim,« sem ji rekla. Z Igorjem sva že kupila spalnico za Emo. Najela sem posojilo za novo sedežno garnituro. Potrebovala sva le še stanovanje, na katerega sva čakala že sedemnajst let.

»To bo še vroče, kajti slišala sem, da nameravajo dodeliti stanovanje šefovemu šoferju«, je rekla Pika. Sama že nekaj let živi v razkošno opremljeni hiši, zato je take krivice sploh niso prizadele.

»Baje je dal šef nalog, naj dobi stanovanje Lojze, ker po njegovem mnenju opravlja težje delo kot ti.«

»To ni mogoče«, sem se prestrašila. V našem podjetju je veliko delavcev govorilo med seboj, da se dogajajo krivice, toda nihče se ni upal ničesar povedati na sestankih, rekli so, da se ne splačal, da tako nikoli nič ne uspeš.

»Tu pri nas je vse mogoče, boš že videla. Zato sem pričela zidati hišo, ker sem vedela, da stanovanja ne bom dobila še nekaj let, vsaj takšnega ne, kot ga potrebujem. Če šef nekaj reče, mora biti vedno po njegovo«, je trdila svoje Pika.

»Na prednostni listi sem jaz prva. Prednostna lista pa je izračunana pravilno, saj jo je Zora dvakrat preverila, celo pred menoj«, sem hotela prepričati Piko.

Poklicala sem Zoro, ki je izračunala prednostno listo. Nekateri so govorili, da je ne izračuna vedno najbolj pošteno. Vsi so se zgražali, ker sama živi v trisobnem stanovanju.

Meni pa je že večkrat rekla, naj bom srečna, da imam streho nad glavo. Jaz pa sem se stiskala v podstrešni sobici, brez stranišča, kopalnice, vode.

»Ali je res, da mislijo dodeliti stanovanje šefovemu šoferju?« sem jo vprašala nestrpno, ker me je motila njena uradnost.

»Res je. Ne razburjaj se. Danes moram na pogovor k temu zapitemu in pokvarjenemu Pogačniku. Prijateljsko ti odsvetujem, da se razburjaš in da mu kaj rečeš, ker boš škodovala samo sebi.« Najraje bi ji zabrusila v obraz, da je ona še bolj pokvarjena in zapita kot Pogačnik.

Zelo sem se razburila. Poklicala sem Pogačnika, ki je bil dober šefov prijatelj.

»Kako ste lahko tako samovoljni?« sem ga vprašala brez ovinkarjenja. Pogačnik mi ni bil nikoli všeč. Najini pogledi na svet so se zelo razhajali. Pri svoji debeli, fakultetno izobraženi ženi, je vzdržal samo zato, ker je opravljala pomembno delo in ker je imel z njo ljubke otroke, drugače pa je kar naprej popival z mladimi lepimi sodelavkami. Kadar je bil pijan, mu je bilo vseeno, s katero žensko je šel v posteljo.

»Kaj se ti poteguješ za to stanovanje, saj ga sploh ne boš mogla plačevati.«

»Kaj vam mar, ali bom lahko plačevala stanovanje? Med Lojzetovo in mojo plačo ni nobene razlike. Lojze kadi, kar najprej ga vidim po gostilnah tudi med službenim časom. Tisti denar on zapravi za kavo, vodko in cigarete.«

»Slišal sem, da te je Igor pijan pretepal, da je odšel od tebe.«

»Tokrat bo pa šlo po pravici!«

»Po čigavi pravici? Tvoji?« se mi je hinavsko zarežal.

»Ne moji. Po splošni pravici.«

»Sicer pa te ne bom poslušal. Odložil bom slušalko.«

Poklicala sem Zoro. Povedala sem ji, kaj mi je rekel Pogačnik.

»Bori se, bori se do konca! Stopi h kakšnemu dobremu odvetniku in zašij te pokvarjene prasce. Naj pride odvetnik na delavski svet in jim prepreči, da bi naredili to svinjarijo. Po delavskem svetu stopi takoj k družbenemu pravobranilcu in naj prepreči, da bi se Lojze vselil v stanovanje. Jaz že ne bom držala s Pogačnikom, ker mi ni hotel povečati plače.«

»Ti kar pravilno izračunaj prednostno listo tudi takrat, ko ti bodo plačo povečali. Nisem še pozabila, kar si mi rekla, naj bom srečna, da imam streho nad glavo, sama pa se košatiš v trisobnem stanovanju.«

Poklicala sem odvetnika in se dogovorila z njim za pogovor. Obljubil mi je, da bo primer sicer prevzel, na delavski svet pa da ne gre, ker ima s takimi stvarmi zelo slabe izkušnje.

»S tega ne bo nič,« sem rekla Zori, ko sem se vrnila v podjetje.

»Čisto na koncu sem z živci,« se je tresla Zora in raztreseno iskala liste po mizi.

»Prejle me je poklical šef in vztrajal, naj pustim nepravilno izračunano prednostno listo, tako da ti ne boš dobila stanovanja. Rekel mi je, da me zadnjič opozarja, naj se ne zanimam za stvari, ki jih on podpisuje. Odšla bom na bolniško. Jaz že ne bom odgovarjala za stvari, ki jih nisem zakrivila. Kar zafrkavaj te prasce pokvarjene.«

»Kako to misliš, naj jih zafrkavam? Oni zafrkavajo mene! Kako naj mi bo do zafrkavanja, ko se v takó majhni luknji stiskam z družino, pričakujem pa še drugega otroka. Nimam niti vode, kopalnico pa uporablja dvanajst strank. In ko zvečer zaspimo, začnejo miši in podgane praskati po tenkem lesenem zidu,« sem ji dopovedovala obupana. Sama sebe sem hotela prepričati, da to ne bo res.

Čez nekaj dni sem na poti v mesto srečala Pavleta, Zorinega sodelavca.

»Slišal sem, da ne boš dobila stanovanja. Verjetno si računala, da boš dobila vsaj Lojzetovo enosobno stanovanje. Vodilni so se dogovorili, da Lojzetovo dobi Kastelic, ki je po njihovo zelo dober inženir, le da vsaj jaz še nisem videl, da bi v našem podjetju naredil kaj koristnega.«

Gledala sem v Pavlotove plemenite čokoladno rjave oči. V njih ni bilo niti trohice zlobe. Njegov obupan pogled mi je povedal vse. V njih je bil le obup nad pokvarjeno družbo.

»Bori se do konca! To so prav res prasci. Vzdrži! Poskušal ti bom pomagati.«

»Čisto mirna sem,« sem se mu zlagala. Vse te govorice so me spodbujale, da se bom borila do konca.

Ko sva se s Pavletom poslovila, sem se začela tresti, postalo mi je slabo, komaj sem se držala na nogah. Nisem vedela, kam naj grem. Ema, ki me je držala za roko, mi je bila odveč. V tej duševni bolečini sem hotela biti sama. Tisti večer nisem mogla skuhati večerje. Počutila sem se najbolj osamljena na svetu. Popila sem baldrijanove kapljice, da bi se pomirila. Na noge sem si dajala kisove obkladke, da bi lažje zaspala. Po nekaj neprespanih nočeh sem sklenila, da bom sama stopila k šefu in mu povedala, kar si je zaslužil.

»Ali res zahtevate, da se dodeli dvosobno stanovanje vašemu šoferju?«

»Saj si prva na prednostni listi,« se je zlagal. »O tem bo tako odločal delavski svet,« se je hotel izmazati.

»Kaj se razburjaš? Saj si dobila dobro delovno mesto.«

»To delovno mesto sem si zaslužila že pred desetimi leti. Z nenehnimi disciplinskimi komisijami vam je uspelo, da sem si začela domišljati, da nisem v redu, zasovražila sem sama sebe in to zaradi ljudi, ki bi jih jaz dala pregledati psihiatru. Zdaj se mi nič več ne zdi, da ste mi naredili uslugo. Mar mislite, da bom zaradi te vaše usluge živela v podstrešni luknji, ki je tesna kakor krsta, do pokoja,« sem čedalje bolj kričala.

»Sedi,« me je hotel pomiriti šef, ker je vedel, da vem za mnoge napake svojih sodelavcev. Nisem sedla. Kričala sem tako glasno, da so se pričeli zbirati sodelavci iz sosednjih pisarn.

»Tiho, tiho, zahtevam, da si čisto tiho,« se je naenkrat razburil tudi šef. Vzel je rokovnik in ga z vso močjo zalučal po mizi.

»Tokrat pa ne bom tiho,« sem kričala tudi jaz, ker mi je bilo zadosti molčanja tudi takrat, kadar vodilni delajo tako zelo velike napake.

»Tiho, sem rekel, če ne te vržem skozi vrata,« je zahteval šef in vrgel liste, ki so ležali na mizi, po tleh. Močno me je zgrabil za rokav in me kakor lutko postavil pred vrata. Bila sem tako razburjena, da nisem čutila, da me boli roka. Šele takrat sem opazila, da imam raztrgan rokav in da mi roka zateka.

Težko sem čakala na sejo delavskega sveta, kjer naj bi se odločilo, kdo bo dobil stanovanje. Ko je Zora brala mojo pritožbo, nisem pri članih delavskega sveta opazila nobenega sočutja. Tatjana se je smehljala sama sebi, ni poslušala, kar je brala Zora. Verjetno je mislila na svojega novega ljubimca, v katerega se je noro zatreskala. Plašljivi Boštjan ni rekel ničesar, le oči je obračal, ker sem se pritoževala zaradi plače , ki ni imela po njegovem z dodelitvijo stanovanja nobene zveze. Čeprav mi je prej že nekaj tednov zatrjeval, da bo razkrinkal pokvarjence, da bo predlagal, naj priskrbijo kadrovska stanovanja, je zdaj, ko bi lahko izpolnil svoje obljube, molčal kot grob. Zoprna stara Marjana, ki je že nekaj let živela s svojim nezakonskim otrokom v enosobnem stanovanju, je rekla, da večjega stanovanja ne dobi zaradi takšnih, kot sem jaz. Gustl, ki je izrabil vsako priložnost, da me je na samem stisnil za prsi, mi prostaško z rokami lezel pod krilo, me vabil domov, kadar je žena odšla na dopust, na večerje, zdaj ni rekel ničesar. Vedel se je, kot da se ne poznava. Mozoljasta in krastava Mojca, ki je imela frizuro kot ptičje strašilo, me je ocenjujoče opazovala in ni mogla skriti sovraštva do mene. Andreji se pa vse to le ni zdelo preveč človeško, bila je mnenja, da se prednostna lista le preveč prilagaja tistim, ki bi jim vodilni radi dodelili stanovanje.

»Ne strinjam se z ocenjevanjem uspešnosti dela tovariša Kastelica,« sem se odločno uprla, čeprav je bilo očitno, da člani delavskega sveta ne mislijo razpravljati o tem.

»Delovno mesto tovariša Kastelica je zelo pomembno za naše podjetje,« se je šopiril Pogačnik, čeprav je dobro vedel, da je Kastelic sam in da nima otrok, da je šele pred kratkim prišel v podjetje.

»Potreben nam je dober kader, ne pa takale histerična baba,« se je spozabil. Ker je postajal pogovor zelo neprijeten, začeli smo si oponašati napake, je predsednik delavskega sveta predlagal, da bi vprašanje rešili na prihodnji seji delavskega sveta. Moral je hitro domov, ker so bili otroci brez varstva.

Pritožila sem se na sindikat, ker mi je predsednica sindikata predlagala, naj napišem, katere napake ne motijo. Na sestanku sindikata so bili vsi sodelavci enotnega mnenja, da sem bila od vsega začetka slaba delavka in sodelavka. Zahtevali so naj me šef bolj nadzira, da ne bom nadlegovala sodelavcev. Zahtevali so od vodilnih, naj ne dovolijo takšnega pritoževanja, ker škoduje ugledu podjetja, veljavi vodilnih in krni ustvarjalnost dela.

Nada Koblar
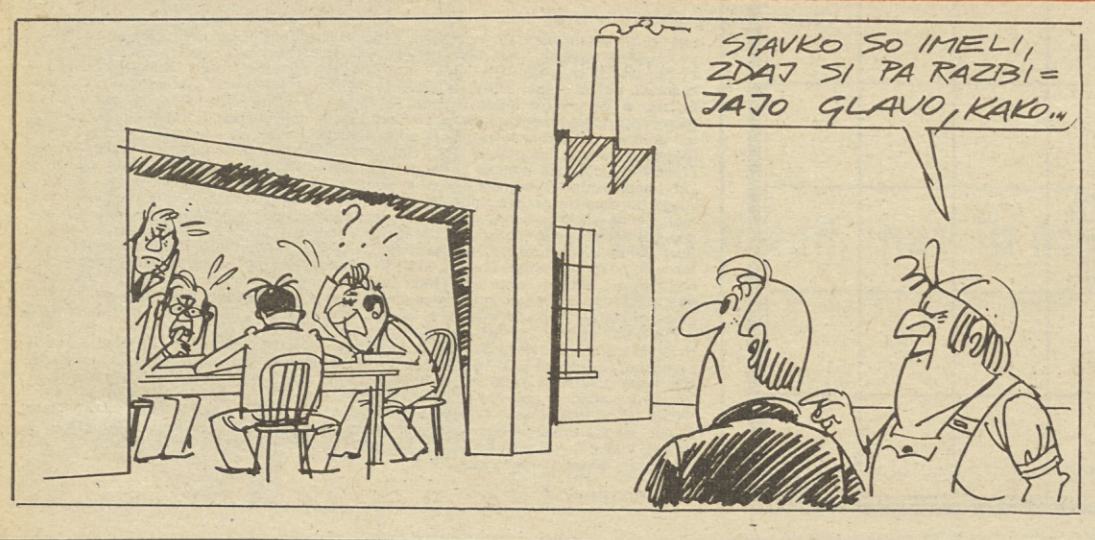
LIPE SVEDER: TRDI OREH